UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Formování elit na lokální úrovni – situace v městské části Praha 4

Autor bakalářské práce: Martina Koberová

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Karel Müller, CSc.

©Praha 2010

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

…….

V Praze dne 25. června Martina Koberová

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce doc. Ing. Karlu Müllerovi, CSc. za cenné rady a za trpělivost, kterou po celý průběh vypracování práce projevoval. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mi byli ochotni poskytnout rozhovor.

Formování elit na lokální úrovni – situace v městské části Praha 4

Formation of elites at local level - situation in Prague 4

Souhrn

Bakalářská práce Formování elit na lokální úrovni – situace v městské části Praha 4 je součástí projektu Občanské elity na lokální úrovni, který je realizován na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. V rámci tohoto projektu práce zkoumá formování lokálních elit v podmínkách rodícího se demokratického režimu vládnutí a občanské společnosti. Výzkumným problémem je úloha elit při obnově tohoto režimu. Na základě vymezených pojmů a zhodnocení teoretických přístupů k demokracii a elitám jsou formulovány výzkumné otázky. V závislosti na výzkumných otázkách byla zvolena kvalitativní strategie výzkumu, techniky sběru dat a výzkumný vzorek. Po prostudování sekundárních pramenů, které pojednávají o stavu elit v České republice, a dostupných dokumentů o občanském životě v městské části, se uskutečnily polostrukturované rozhovory s vybranými představiteli politické a občanské sféry. Prezentace poznatků z rozhorů umožnila odpovědět na výzkumné otázky. Odpověď na výzkumné otázky a porovnání poznatků tohoto výzkumu ve zvolené lokalitě s poznatky sekundárních zdrojů je prezentována v závěru. Poslední důležitou součástí práce jsou přepisy rozhovorů.

Klíčová slova

politický režim, demokracie, transformace, teorie elit, elity, veřejnost, občanská společnost, občanská participace

Summary

A bachelor thesis named Formation of Elites at Local Level – situation at local level in Prague 4 is part of a research project named Civic Elites at Local Level, which is realized at Faculty of Humanity Studies at Charles University in Prague. As part of research project, thesis aims to examine the formation of local elites under the conditions of rising democratic regime and of civic community in the Czech Republic. Our research problem is to examine the role of the elites during the renewal of democracy. Research questions are formulated on the basis of defined conception and the evaluation of theoretical approaches to democracy and elites. Based on research questions there will be chosen qualitative research method, qualitative research techniques for gathering data and research sample. After studying secondary sources which dealt with a situation of elites in the Czech Republic and of all accessible documents dealing with civic life in a town district there were realized first semi-structured interviews with selected representatives of political and civic life. Findings from interviews were very important in order to answer research questions. Last but not least, research results from local level in Prague 4 are compared to those findings that were stated in secondary sources. Interview's transcriptions are integral part of the thesis.

Key words

political regime, elites, democracy, transformation, theory of the elites, elites, public, civic community

Obsah

1 Úvod ... 7
2 Teoretická část ... 9
2.1 Demokracie a elity ... 9
2.1.1 Co je to demokracie? ... 9
2.1.2 Proč je demokracie důležitá? ... 10
2.1.3 Úloha občanské společnosti v demokracii ... 11
2.1.4 Demoelitistický přístup ke vztahu vůdců a následovníků ... 12
2.1.5 Reprezentativní a participativní demokracie ... 12
2.1.6 Některá rizika demokracie ... 14
2.2 Obrys vývoje přístupů k demokracii a elitám v různých historických okolnostech 15
2.2.1 Demokracie v antické polis ... 15
2.2.2 Křesťanství ... 16
2.2.3 Pozdní středověk ... 16
2.2.4 Městské republiky a Niccoló Machiavelli ... 16
2.2.5 Raný novověk a osvícenství ... 17
2.2.6 Pozdní novověk a masová společnost ... 17
2.2.7 Postindustriální věk ... 18
2.2.8 Historické okolnosti vzniku demokracie po 1. světové válce a její utváření v českém prostředí ... 19
2.3 Dílčí shrnutí ... 20
2.4 Klasické teorie elit ... 20
2.5 Spojené státy americké a teorie elit ... 22
2.6 Elity a totalitní ideologie ... 23
2.7 Základní pojetí elit v České republice ... 24
2.7.1 Vznik a charakteristika nových českých elit ... 24
2.7.2 Elity a veřejnost ... 26
2.8 Participace občanů ... 27
2.9 Shrnutí ... 29
3 Empirická část ... 30
3.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky ... 30
3.2 Metodika výzkumu ... 30
3.2.1 Výzkumná strategie ... 30
3.2.2 Techniky sběru dat ... 31
3.2.3 Výběr vzorku a prostředí výzkumu ... 31
3.2.4 Vyhodnocování a interpretace získaných dat ... 32
3.2.5 Hodnocení kvality a etiky výzkumu ... 32
3.3 Zhodnocení sekundárních pramenů z výzkumu elit v ČR ... 33
3.3.1 Politická podpora v postojích české veřejnosti: veřejnost a elity v demokracii... ... 33
3.3.2 Veřejnost a participace na veřejných aktivitách ... 36
3.3.3 Schopnost elit vést společnost ... 39
3.3.4 Shrnutí sekundárních poznatků ... 42
3.4 Analýza dokumentů o občanském životě v Praze 4 ... 43
3.4.1 Služby občanům poskytované Městskou částí Praha 4 ... 45
3.5 Prezentace výzkumných poznatků z rozhovorů ... 47
3.5.1 Občanská sdružení, jejich zaměření, témata a zkušenosti v rámci městské části ... 47

3.5.2 Formy participace ... 49
3.5.3 Vedení občanských sdružení, autorita občanských elit ... 49
3.5.4 Hodnocení úlohy politických aktérů při rozvoji občanské sféry ... 50
3.5.5 Političtí aktéři a jejich pohled na občanskou participaci ... 51
3.5.6 Hodnocení míry participace občanů a její kvality politickými aktéry ... 52
3.5.7 Snahy politických aktérů přispět k rozvoji občanské sféry ... 52
3.5.8 Hodnocení témat občanské participace politickými aktéry ... 53
4 Závěr ... 55
5 Seznam literatury ... 59
6 Přílohy ... 61

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Role elit ve vývojových stádiích postkomunistických společností 27
Tabulka 2: Úrovně participace 28
Tabulka 3: Moc rozhodovat o směrování dalšího vývoje země v současnosti 34
Tabulka 4: Mocenský vztah mezi veřejností a elitami 34
Tabulka 5: Míra důvěry k různým skupinám elit 35
Tabulka 6: Způsoby prosazování zájmů a rozhodování ve společnosti 35
Tabulka 7: Hodnocení veřejnosti jako politického aktéra 36
Tabulka 8: Vývoj politických participačních aktivit české populace mezi roky 2002 až 37
Tabulka 9: Vývoj všeobecných participačních aktivit české populace mezi roky 2002 až 38
Tabulka 10: Posouzení obsahu jednání elit veřejností v dichotomiích v % 38
Tabulka 11 39
Tabulka 12 40
Tabulka 13: Hodnocení morálních vlastností elit 40
Tabulka 14: Hodnocení vůdcovských schopností elit 41
Tabulka 15: Hodnocení vůdcovských a morálních vlastností elit podle typu elit 41
Tabulka 16 41
Tabulka 17 42

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Odpověď na otázku, co lidi v Praze nejvíce trápí 44
Obrázek 2 44

Seznam příloh:

Příloha 1: Otázky pro rozhovory 61
Příloha 2: Přepisy rozhovorů 64

1 Úvod

Na proces demokratizace je možné v České republice nahlížet jako na obnovu společenských elit na všech úrovních, jelikož se česká společnost v průběhu 20. století dlouhodobě střetávala s decimováním a odlivem svých společenských elit. Před přibližně dvaceti lety došlo ke změně režimu vládnutí z totalitního na demokratický, a to v podmínkách slabé demokratické tradice, která je produktivním vztahem mezi státem a občanskou společností. Tato tradice je zprostředkována elitami. Výzkumným problémem, který je možné zkoumat, je úloha elit při obnově demokratického režimu. Úloha elit je na národní úrovni medializována, ale na úrovni lokální je nutné tuto problematiku zkoumat. Cílem výzkumu je zkoumání formování lokálních elit v městské části Praha 4 v podmínkách rodícího se demokratického režimu vládnutí a občanské sféry, tedy zkoumání veřejné autority a elit ve sféře občanské veřejnosti. Výzkumný problém je rozpracovaný do dvou výzkumných otázek: pomocí jakých témat a v jakých formách participace se utvářejí občanské elity (představitelé občanské veřejnosti) a jak je ovlivňují představitelé (formující se elity) v oblastech ekonomiky, politiky a veřejné správy.

Bakalářská práce nejdříve vymezí základní pojmy a poté zhodnotí relevantní teoretické přístupy k demokracii a elitám. Teoretická část se věnuje jak historickému pohledu na problematiku demokracie a elit, tak představení klasických teorií elit a základních demokratických teorií. Demokratické teorie elit se vymezují vůči klasickým teoriím elit. Na základě teoretického zakotvení práce jsou v empirické části formulovány výzkumné otázky. V závislosti na výzkumných otázkách je navržena metodika výzkumu, která navrhuje výzkumnou strategii, techniky sběru dat a výzkumný vzorek. Výzkumnou strategií je kvalitativní typ výzkumu. Pro výzkum je důležitá datová triangulace, která zahrnuje studium sekundárních a primárních pramenů a polostrukturované rozhovory s vybranými představiteli politické sféry a občanské veřejnosti. Součástí metodiky výzkumu je také popis procesu vyhodnocování a interpretace dat. Opomenuto není ani hodnocení kvality a etiky výzkumu. Etika výzkumu jako nutná součást společenskovědního výzkumu se ukázala jako velmi důležitá, protože se otázky v rozhovorech často dotýkaly konfliktních společenských témat. V metodice výzkumu je popsáno, jak byla řešena etická stránka výzkumu.

Na základě prostudování sekundárních pramenů, které pojednávají o stavu elit v České republice, a dostupných dokumentů o občanském životě v městské části, se uskutečnily polostrukturované rozhovory se dvěma představitelkami občanské veřejnosti, dvěma zastupiteli městské části a místostarostou. Prezentace poznatků z rozhovorů umožní

odpovědět na výzkumné otázky. Odpověď na výzkumné otázky a porovnání poznatků výzkumu v Praze 4 s poznatky sekundárních zdrojů bude prezentována v závěru.

2 Teoretická část

Kapitola obsahuje vymezení pojmů demokracie, občanská společnost a občanská participace. Nastíněno je zde, jak bylo v historii nahlíženo na demokracii a elity. Představeny jsou také různá pojetí elit. K problematice elit je možné přistupovat tak, jak to dělá Miroslav Jodl (1994), který se zaměřuje na oblast moci, vlivu a výkonu. Zabývá se hlavně teorií a problematikou elit u jednotlivých teoretiků. Možné je také využívat relační přístup Pavola Friče (2008), který klade důraz na vztah vůdců a následovníků. Vychází z předpokladu, že vůdcovství je podmíněno následovnictvím. Vůdce získává a vede následovníky, ti ale vůdce většinou vybírají, akceptují a legitimizují. Jejich vztah je komplexní a reciproční. Záleží také kvalitě tohoto vztahu. Pojmy vůdcovství a následovnictví si vybral Frič, protože pomáhají analyzovat vztah mezi elitami a veřejností. Relační přístup nevyzdvihuje ani vůdce, ani následovníky. Naproti tomu teorie, o kterých pojednává Jodl, se zaměřují hlavně na vůdce. Další přístup zastává Pavel Machonin a Milan Tuček (2002), kteří chápou elity jako vrcholná stratifikační seskupení v rámci společenského systému. Zkoumají elity politicko-správní, ekonomické a kulturně ideologické.

2.1 Demokracie a elity

2.1.1 Co je to demokracie?

Definovat demokracii není jednoduché. V minulosti i u různých autorů můžeme nalézt nepřeberné množství pojetí demokracie. Podle Blackwellovy encyklopedie politického myšlení (1995) má tento pojem původ v Aténách, kde znamenal vládu lidu (démos – lid, kratos – síla, moc, vláda). V současnosti může odkazovat na lidovou vládu a svrchovanost lidu, zastupitelskou vládu nebo vládu s přímou účastí, a dokonce i k republikánské či konstituční vládě. Důležité jsou i základní otázky týkající se demokratických teorií, a které se budou prolínat touto teoretickou částí. První otázkou je, kdo vládne, což se týká teorií o lidské přirozenosti a občanství. Za druhé, v jakém rozsahu, což vystihuje problém omezené a neomezené vlády a správnou míru demokratické vlády. Za třetí, ve jménu jakých cílů, což vyjadřuje konflikt mezi individuálními právy (svobodou) a sociální spravedlností (rovností). Za čtvrté, přímými či nepřímými prostředky. Vládne lid přímo nebo prostřednictvím zastupitelských institucí. Tato čtvrtá otázka zde bude rozpracována. Zabývat se budu také tím, jakým dopad má vládnutí přímými a nepřímými prostředky na teorii vztahu „elita – masy“. Za

páté je důležité, za jakých podmínek a omezení se vládne. Zahrnuje to problémy společensko-ekonomických a kulturních předpokladů demokracie, což zahrnuje i třídní struktury společnosti.

Základním principem demokracie je podle Alexise de Tocquevilla svrchovanost lidu. Demokracie postrádá jakoukoli autoritu, která by překračovala lidské jednání. Je procesem, kde se musí každý den střetávat tisíce individuálních zájmů (Müller 2002). Demokracii však může ohrožovat až přílišná dezorientace. Lidé by při honbě za svými osobními zájmy neměli zapomínat na přirozené hranice, na základní a konstitutivní ideje společnosti. Občané mají být spojeni a udržováni několika hlavními ideami, bez nich může těžko existovat sociální útvar. Tomuto ohrožení demokracie je možné čelit tak, že lid, který je suverénem a autoritou, bude zdrojem moci a tvorby zákonů. Veřejné mínění je tak jediným vůdcem, který má jednotlivce. Je jediné, které legitimizuje činnost vlády. Podmínkou svobodné společnosti je sdružování občanů okolo jejich zájmů. Svobodné asociace chrání společnost před despotismem. Občanská sdružení jsou protiváhou vlády, protože udržují a obnovují koloběh citů a idejí ve společnosti (Müller 2002).

2.1.2 Proč je demokracie důležitá?

Pro vysvětlení této otázky, budu čerpat z některých tezí Roberta Dahla. Athénská a přímá demokracie je podle Dahla ideálem, který již není možné naplnit. Reálným moderním zastupitelským demokraciím se všeobecným volebním systémem odpovídá výraz polyarchie, kde by měl demokratický proces tato kritéria: volené státní činitele, svobodné, spravedlivé a časté volby, svobodu projevu, alternativní zdroje informací, svobodu shromažďování a sdružování, občanství zahrnující všechny dospělé lidi (Dahl 2001: 81). Pokud jsou všechna kritéria splněna, funguje demokratický stát dobře. Jednotlivé státy dosahují jen určité úrovně těchto kritérií, ale i přesto je demokracie důležitým politickým zřízením. Podle Dahla má demokracie více kladných důsledků, než jiné formy vlády. Demokracie zabraňuje vzniku tyranie, zajišťuje základní práva a všeobecnou svobodu, umožňuje lidem, aby rozhodovali sami o sobě, umožňuje mravní samostatnost a rozvoj člověka, chrání základní osobní zájmy lidí, zajišťuje politickou rovnost, moderní demokracie usiluje o mír a prosperitu. Demokratické země jsou bohatší a úspěšnější, než ty nedemokratické (Dahl 2001).

2.1.3 Úloha občanské společnosti v demokracii

Při definování občanské společnosti vycházím ze strukturně-normativního pohledu Karla Müllera (2002), který stanovuje prostředky, postupy a formy občanské společnosti. Vycházím tedy ze sociokulturního maximalistického přístupu, který do občanské společnosti zahrnuje politickou veřejnost a trh. Do této nevládní sféry je možné zařadit instituce mimo rámec státu, tedy tržní hospodářství, veřejné mínění, vládu práva, politické strany, veřejné i soukromé asociace, různé formy společenské spolupráce, které vytvářejí závazky a zakládají vztahy důvěry (Müller 2002: 68). Občanská společnost není řešením všech problémů, ale demokratický stát bez ní může jen obtížně fungovat. I některé konflikty uvnitř občanské společnosti potřebují zásah státu. Občanská společnost potřebuje dobře fungující a spravedlivý demokratický stát, aby zabezpečoval svobodu. Na druhou stranu demokratický stát nemůže být dlouhodobě důvěryhodný bez vyspělé občanské společnosti. Soutěž politických stran, do jejichž výběru mohou občané zasáhnout v období voleb, nestačí. Občané se chtějí vyjadřovat a účastnit dění častěji. Neomezené politické strany mají tendenci se rozšiřovat, rozdělit si stát na jednotlivá působiště, ideologizovat nepolitické otázky, politizovat úřední správu nebo komunální problémy. Občanská společnost se dále vyznačuje čtyřmi základními hodnotami a funkcemi: legitimizační, participační, ochranná a integrační (Müller 2003). Legitimizovat státní moc mohou jen ti, kteří nejsou její součástí. Moc státu je legitimní, pokud má důvěru svých občanů. Zajišťuje také lepší zapojení občanů do správy veřejných záležitostí. Ochrannou funkci plní, pokud nedovolí státu, aby se příliš rozpínal a zneužíval svou moc. Pro rozvoj občanské společnosti je výhodnější, pokud je stát decentralizovaný (Putnam 1993). Integrační funkce vede k vytváření vztahů sounáležitosti a loajality. Čím více lidí se spojí, tím snadněji dosáhnou svých cílů. Důležitý je pocit občanů, že jejich požadavky budou vyslechnuty, i když se třeba nezrealizují. Ovšem míra participace občanů a nátlakových skupin na stát nesmí přesáhnout únosnou míru. Tyto funkce jsou důležité a jsou základním stavebním kamenem dobře fungujícího vztahu občanské společnosti a demokratického státu (Müller 2003).

Občanská společnost má vlastní strukturu elit, které provozují moc a ověřují společenskou identitu skrze dobrovolné asociace a sociální hnutí. Příznivci sociokulturních přístupů jsou zastánci takové regulace a kontroly státu, kterou zajišťuje mnohavrstevná a rozvinutá občanská společnost, která svou silou reguluje a indikuje rozpínavost státu. Volební systém založený na politických stranách s mimoparlamentními hnutími a iniciativami je jedinou zárukou otevřenosti politické sféry (Müller 2002).

2.1.4 Demoelitistický přístup ke vztahu vůdců a následovníků

Podle P. Friče se teoretikové 2. poloviny 20. století v empirických výzkumech začali zaměřovat na běžné vůdce. Těmito vůdci jsou vůdci sociálních hnutí, politických stran, organizací, skupinoví a názoroví vůdci, vůdci sociálních sítí. Vůdcovství již nepřísluší jen malému počtu jedinců. Vůdcovství do jisté míry zmasovělo a stalo se součástí demokracie. Spojení demokracie a vůdcovství bylo však do této doby podle teoretiků nemožné. Demokracie a vůdcovství se nevylučují, ale jsou slučitelné, jen pokud spolu typově korespondují a jsou pro jejich praktické uplatnění vytvořeny odpovídající podmínky (Frič 2008).

Pro mou práci je důležité zmínit se o **demoelitistickém přístupu**, ze kterého Frič vychází ve svých empirických výzkumech (Frič 2005). Podle tohoto pojetí střeží demokracii elity i veřejnost. Následovníci jsou veřejností, jejíž působení je omezené. Různé typy elit jsou autonomní a navzájem se hlídají. Činnost všech stran by měla být transparentní a vykazatelná. Vůči sobě navzájem by měly dodržovat demokratické vztahy. Veřejnost skrze své asociace a jejich neformální vůdce („profesionálních občanů“, „neformálních subelit“ a „kontraelit“) a skrze média kontroluje, hodnotí a koriguje výkon elit (Frič 2008: 137). Názory veřejnosti jsou rovnocenné názorům elit a napomáhají k racionalizaci vytváření veřejné politiky, tedy výkonu moci. Veřejnost nejenže volí své zástupce, ale posuzuje činnost svých vůdců. Asociace však reprezentují jen určitou část veřejnosti.

2.1.5 Reprezentativní a participativní demokracie

V tomto bodě se vracíme ke čtvrté otázce ohledně demokratické teorie, která se ptá jakými prostředky se vládne v konkrétní demokracii. Jde o základní rozlišení mezi přímými komunitárními formami vlády a zastupitelskou vládou. Při svém vzniku v antice byla demokracie pojímána jako forma společenské samovlády, která se uskutečňovala skrze přímou legislativu, lidová shromáždění, volbu losem, vojenskou službu občanů a občanské úřady. Jak se společnost stávala složitější, tyto formy samovlády již nestačily. V souvislosti s tím začaly v masové společnosti vznikat zastupitelské instituce. Reprezentativní forma vlády zvětšuje propast mezi zástupci a zastupovanými. V 19. století tento odstup inspiroval teorie elitismu (Frič 2008).

V *reprezentativní demokracii* mohou lidé vyjadřovat své názory prostřednictvím voleb a výběrem politických reprezentantů, kteří je zastupují. Už toto je postačující zárukou

demokracie. Stabilitu poltického systému zajišťují vzdělané, informované a odpovědné elity. Větší zapojení občanů by tuto rovnováhu narušilo. Participace veřejnosti je omezená a pasivní. Elity se na ni dívají skepticky a považují ji za lehce manipulovatelnou. Elity jsou relativně autonomní vůči sobě i veřejnosti. Součástí tohoto modelu však musí být odvolatelnost reprezentantů a transparentnost jejich činností. Veřejnosti jako celku a jednotlivcům poskytuje velké možnosti ovlivňovat politiku a řízení země. Přesto je zastupitelská demokracie kritizována za to, že podkopává základní principy demokracie a připravuje jedince o svobodu a odpovědnost za své činy. Hodnota demokracie je instrumentální a procedurální. Pohled na byrokracii je optimistický. Ve veřejném prostoru je důležitá objektivní expertiza, snaha uzavřít debatu a většinový princip (Frič 2008).

Participativní demokracie klade důraz na zvětšení autonomie veřejnosti prostřednictvím nástrojů politiky. Těmito nástroji jsou referenda, tvorba politik na občanském základě, veřejné diskuze, participace při tvorbě strategií. Veřejnost tak může více kontrolovat elity. Rozhodovací pravomoc se odvíjí od spolupráce elit a veřejnosti. Někdy rozhoduje veřejnost přímo. Důležité je posílení nižších úrovní veřejné správy a více příležitostí pro participaci občanů. Místní úroveň participace je nejúčinnější a nejracionálnější. Rozšíření odpovědnosti občanů za svá rozhodnutí zvyšuje závazky vůči společnosti. Rozvoj politických kompetencí u veřejnosti zlepšuje kvalitu společností přijatých rozhodnutí. Schopnost posoudit veřejné věci se neodvíjí od příslušnosti k určité skupině, ale vytváří se v rámci diskuze ve veřejném prostoru, tedy v průběhu politického procesu. Participace mění jednotlivce v občany a masu na veřejnost, která je aktivní, bystrá a informovaná. Participativní demokracie posiluje toleranci mezi skupinami a jejich rozdílnými zájmy. Konflikty mezi sociálními skupinami jsou řešeny otevřeně. Důraz je kladen na dosažení konsensu. Politický systém by měl upřednostňovat autonomii jedince před autonomií elit. Mění se také role expertů, kteří mají především odhalovat nerovnosti ve společnosti. Pohled na byrokracii je v tomto modelu demokracie skeptický. Byrokracie je nereprezentativní a sleduje své zájmy. Ve veřejném prostoru je podstatné posílení znevýhodněných skupin a respekt k menšinám (Frič 2008).

Nevýhodami a nebezpečími přímé demokracie může být manipulovatelnost lidí sdělovacími prostředky a populistickými politiky, neinformovanost, nevzdělanost v určitých otázkách, nákladnost referend a s tím související určité pomalé rozhodování.

Reprezentativní a participativní model demokracie však nemusí být v přímém rozporu. Oba přístupy bojují proti plebiscitní demokracii, která je stupněm mezi demokracií a autokracií.

Aby se z ovládané masy stala pluralitní a sebevědomá veřejnost, je důležité ji postupně zapojit do rozhodování, tzn. učit se demokracii vzděláváním i samotnou participací. Nástroje participativní demokracie by měly být doplňkem reprezentativní demokracie, ne přímo jejím nahrazením (Frič 2008).

2.1.6 Některá rizika demokracie

Na některá nebezpečí demokracie nás upozorňuje již Alexis de Tocqueville v díle Demokracie v Americe (1992: I). Tocqueville považuje za největší vnitřní hrozbu demokracie neomezenou vládu většiny a vše negativní, co s ní souvisí. Jestliže se většina jednou na něčem shodne, menšina už o tom nemůže diskutovat a musí to přijmout. Neexistuje pak pro ni překážka. Všemocnost většiny je uměle posílena ústavami států. Většina má velkou faktickou moc a sílu ve veřejném mínění. Nikdo z různých důvodů nevyhlašuje své odlišné názory od většiny veřejně. Moc většiny tak ovlivňuje lidského ducha. Vady a chyby demokratické vlády vždy plynou z většiny. Neustálá výměna volených představitelů přispívá k legislativní a právní nestabilitě. Neexistují záruky proti tyranii většiny, jelikož si mohu stěžovat jen u zástupců většiny. Všemocnost většiny má velký vliv na libovůli veřejných činitelů. Myslí si, že když je můžeme kdykoli kontrolovat, není to tedy ani nutné. Úředník pak svou moc může překračovat.

Nebezpečné je, že většina se podle Tocquevilla snaží pokořovat a ponižovat menšiny. Když tyranie většiny nesprávně využívá sílu a moc, musí být zavedeny mechanismy, které většinu mírní. Jedním z nich je neexistence správního centralismu. Nezávislá a doživotní soudní moc je protiváhou a postihovatelem zločinů a tyranie většiny. Dalším mechanismem je například lidová porota v Americe, která u občanů podporuje právního ducha. Většině někdy vzdorují i občanské spolky, kde se lidé sdružují, aby prosadili své zájmy a našli podporu stejně smýšlejících. Ovšem nesmějí svá práva zneužívat. Většina touhu po rovnosti dovádí do krajností, ale přitom nerada uznává názory menšiny. Vláda většiny je tak sice odrazem vlády lidu, ale aby byla demokratická, musí mít své meze – zákony (Tocqueville 1992).

Dalším nebezpečím demokratických principů je případ, kdy se autokratické či absolutistické formy vlády formálně skrývají za vládu lidu. Autokracie pak svou moc neoficiálně rozšiřuje na úkor lidu. Tyto principy se objevují již v antice za Julia Caesara, proto se můžeme setkat s označením caesarismus. Setkat se s ním můžeme například u Napoleona III., který za základ státního zřízení považoval samovládu národa, kdy všechny orgány ve státě a především hlava

státu jsou jen zmocněnci národa. Panovník byl odpovědný národu, ale i mocný. Příslušela mu tak plná svoboda jednání. Zákonodárné sbory byly neodpovědné, bezvýznamné a bezmocné. Nebezpečí se skrývá v tom, že demokracie může mít autokratické prvky, které jsou prosazovány pod rouškou svrchovanosti lidu (Lecyklopedia 2010).

Podle některých vědců se v moderní masové společnosti veřejný prostor zužuje na úkor osobních a skupinových zájmů, jež nemají podporu aktivního občanského postoje. Veřejný prostor se postupně vylidňuje. Důležitou roli v masové demokracii hrají sdělovací prostředky, které mohou sloužit soukromým zájmům a manipulovat veřejným míněním. Další projev masové společnosti a masmédií je populismus. Populismus v současnosti znamená snahu získat přízeň, aniž by byl brán zřetel na věc samou. Podle J. M. Burnse (Frič 2008) je pro demokracii důležité, aby vůdce svými následovníky nemanipuloval a řídil se morálními pravidly. Tato pravidla zlepšují úroveň občanství a občanské ctnosti. Vůdce se musí řídit dvěma základními pravidly, tedy vyvarovat se klientelismu a populismu. Klientelismus je asymetrický vztah, kde se vůdce stává patronem a z následovníka je závislý klient. Patron má sklon monopolizovat moc. Nebezpečím je dále favoritismus a protekcionismus. Populisté nadbíhají lidem, aby své politické konkurenty zbavili vlivu (Frič 2008).

2.2 Obrys vývoje přístupů k demokracii a elitám v různých historických okolnostech

2.2.1 Demokracie v antické polis

Demokracie vzniká v Aténách v průběhu 5. a 4. století před naším letopočtem jako politické zřízení městských států – polis. Polis bylo suverénní, samostatné a soběstačné politické a organizované uskupení občanů, kteří byli její vládnoucí sociální skupinou a tvořili vždy jen určitou část obyvatelstva území daného městského státu (Pečírka 1989). Občanství bylo dědičné a poskytovalo občanům řadu práv a povinností. Obyvatelé polis, kteří nepatřili mezí privilegovanou vládnoucí vrstvu občanů, neměli politická práva. Každý plnoprávný občan se mohl účastnit přímé demokracie. Mohl veřejně diskutovat, hlasovat na sněmech a shromážděních, být členem porot a rad, které byly voleny losem a pravidelně obměňovány. Polis byla rozdělena na elitu (oligarchii) a masu, které nemohla politicky participovat. Významnými osobnostmi, které se zabývaly politickou filozofií, byli Platón a Aristoteles. Na demokracii pohlíželi s nedůvěrou, za lepší formu politického zřízení pokládali aristokracii.

Nelíbilo se jim, že by měla „většina“ zahrnovat i chudé a nemajetné. Vyvozují zákonitosti politických jevů z metafyziky (Frič 2008, Jodl 1994).

2.2.2 Křesťanství

Křesťanství nám nabízí různé postoje a ideologické pohledy na problematiku vůdcovství a následovnictví. Biblická tradice je jedním z tradičních přístupů k tomuto vztahu. Následovníci musí uznávat Bohem určené vůdce, ale všichni následovníci Boha jsou si rovni. Tlak na individualizaci, který vytváří křesťanství, je vyvážen demokratickými prvky křesťanství. Každý člověk může spravovat zemi a dobře a rozumně vládnout. Ale až v novozákonní tradici je tento vůdců a následovníků symetrický, zdůrazňuje partnerství, rovnost, vedení vlastním příkladem a podporu zodpovědnosti (Frič 2008). Nelibost ke státu tedy souvisí s představou křesťanské rovnosti. Důsledkem prvního hříchu je stát a nerovnost. Po vykoupení má ale stát zmizet a nahradit by ho měl stát boží, jehož součástí je ve světě obecnost církve (Jodl, 1994). Později se křesťanství stalo částí státu a muselo se se státem smířit. Reformace pak s sebou přináší větší emancipaci a demokratizaci společnosti. Prosazuje se myšlenka církve jako nezávislé společnosti. Moc se rozděluje na světskou a duchovní.

2.2.3 Pozdní středověk

Ve středověku přichází Augustin Aurelius s učením o obci pozemské a boží. Pozemská obec je předurčena k zániku. Obec boží, která vychází z církve, se skládá z dobrých i špatných následovníků. Dobří budou omilostněni. Zkažení lidé si nedokážou vládnout sami, a proto potřebují vládce. Následovníci jsou na vládci závislí a musí se mu podřídit. Sami se nemohou stát vůdci. Tomáš Akvinský pokládá za nejdůležitější přátelství mezi lidmi. Následovníci respektují zákony, na kterých se společnost dohodla. Následovníci jsou svobodní a vůdci slouží obci a zákonům. Vůdci vládnou díky svým ctnostem. Tomismus se vyznačuje smírem mezi křesťanstvím a státem. Existence státu, nerovnost a poslušnost poddaných vůči vladaři je přirozená. Moc vladaře pochází od Boha (Frič 2008, Jodl 1994).

2.2.4 Městské republiky a Niccoló Machiavelli

Ve středověku se v rámci politických uspořádání vyvíjí zákonné představy o osobních právech lidí, které se staly součástí feudálního vztahu. Dalším rysem středověku je existence měst s relativní samovládou. Příkladem jsou městské republiky, což byla samosprávná

svobodná města s venkovským zázemím, ze kterých se staly suverénní státy s republikánskou formou vlády (např. Benátky, Janov). Vůdcem středověkých států byl většinou monarcha, který vládl s podporou stavů (Lecyklopedia 2010).

První, kdo u otázky státní moci nevycházel z metafyziky, byl Machiavelli. Vycházel z faktu, že společnost je třídně a mocensky diferencovaná. V díle Vladař ukázal, že je důležité politické umění vládnout a manipulovat lidmi. Vladař musí počítat s tím, že člověk ukáže svou špatnou povahu, kdykoli to bude možné. Za druhé by měl mít vladař určité vlastnosti, které se soustřeďují ve vladařské zdatnosti, jež se nazývají virtú. Vladař má být tvrdý a obratný, má se chovat jako lev a liška. Měl by být krutý i milosrdný, měl by trestat i odměňovat. Morálka vládce tkví v cíli, jehož má být dosaženo. Vůdcovské vlastnosti dělají z některých lidí příslušníky politické elity. Na druhou stranu však Machiavelli obhajuje lid, zákonnost a občanské svobody. Pro nás je ale nejdůležitější jeho zjištění, že vládnout lze jen prostřednictvím zvláštní, malé skupiny lidí, která má v rukou skutečnou moc (Frič, 2008).

2.2.5 Raný novověk a osvícenství

V tomto období můžeme zaznamenat dva významné a odlišné pohledy na lidskou přirozenost a společenský systém. John Locke v teorii společenské smlouvy klade větší důraz na jednotlivce a odmítá autoritářství. Občané jsou si rovni, účastní se výběru vůdců a spolupodílejí se na vládě. Následovníci tak legitimizují vůdce. Občané jsou svobodní a emancipovaní. Vůdcovství je kolektivním jevem, vzniká vzájemnou interakcí. Vůdci následovníkům slouží (Frič 2008, Jodl 1994).

Velká francouzská revoluce se inspirovala myšlenkami filozofa J. J. Rousseaua, který kritizoval soukromé vlastnictví. Lid považoval za suverénní. Člověk se rodí dobrý, ale kazí ho společenský řád. Lidé jsou si před zákonem rovni, což platí i o vůdcích. Mají zákonnou moc, občanskou svobodu a vlastnické právo. Vláda je služebníkem následovníků. Moc vůdcům svěřil suverén, tedy lid. I když si byli lidé před zákonem rovni, ve skutečnosti se to vztahovalo jen na měšťanstvo a šlechtu. Pozdějšími kritiky Rousseaua jsou Comte, Mosca i Pareto (Frič 2008, Jodl 1994).

2.2.6 Pozdní novověk a masová společnost

Postupem času přibývalo na světě lidí a společenské systémy byly stále složitější, což vyžadovalo i náročnější formy organizace. Teoretikové museli začít brát v úvahu masovost

společnosti. Problematikou davů a mas se zabývali například Gustav Le Bon a José Ortega y Gasset. Podle elitisty Le Bona je potřeba vůdcovství zákonem ve společnosti. Většina lidí je neschopna vést se a vůdce potřebují. Období, kdy davy přejímají moc od úzkých skupin aristokracie, považuje za úpadek západní civilizace. Dav mobilizují jeho plebejští vůdci, kteří mají své vize a prestiž. Le Bon je považuje za vyšinuté fanatiky. Takový vůdce může dav svými vizemi „nakazit“, ovládat a manipulovat. V davu se vytrácí individualita člověka a jeho rozumné uvažování. Vzniká tzv. kolektivní duše davu, kdy se lidé chovají jinak, než kdyby v davu nebyli. Dav je stavem barbarství. Davy se mohou přetvořit v národ a vytvořit novou civilizace, která když zaniká, opět se objeví davy. Le Bon chápe čas cyklicky (Frič 2008).

Na myšlenky o patologii davů a vůdců navazuje Ortega y Gasset, který říká, že davy nejsou schopny vládnout, ani se nechat vést. Chtějí poroučet. Davy jsou vzpurné, ale nechtějí převzít odpovědnost. Davy čítající průměrné lidi jsou nekontrolovatelné. Gasset odsuzuje demagogické vůdce, kteří jsou jen odrazem davů. Jedinými a přirozenými vůdci jsou úzké menšiny vybraných lidí, tedy elity. Elity jsou si vědomy civilizačního poslání oproti barbarským davům. Pozitivním protikladem davů je národ s rozvinutým veřejným míněním (Frič 2008).

2.2.7 Postindustriální věk

V elektronické éře mají nové technologie důležitou úlohu v životech lidí i ve všech oblastech společnosti. Proto například média ovlivňují a sledují politiku více než dříve, proto jsou také jedním z důležitých analytických zdrojů sociálních věd. V tomto období politika a reprezentativní model demokracie zaznamenávají stále větší nezájem voličů. Západní i střední Evropa se potýkají s rostoucí nedůvěrou v politiky a politické strany, nezájmem o politiku a apatií, neochotou občanů se veřejně angažovat ve stranické politice (Pehe 2000). Lidé se však veřejnými problémy zabývají, ale mimo formální politiku. Činí tak individuálně, skrze různé asociace, hnutí nebo protestní skupiny. Elity postupně ztrácí schopnost mobilizovat veřejnost. Do politického prostoru vstupují „nová sociální hnutí“. Sociální hnutí reprezentují názory části veřejnosti. Jejich vůdci však nejsou patologicky fanatičtí, jak říká Le Bon. Následovníci zde nejsou davem, ale racionálně uvažujícími a organizovanými občany (Frič 2008).

2.2.8 Historické okolnosti vzniku demokracie po 1. světové válce a její utváření v českém prostředí

První republika převzala některé prvky rakouského liberálního konstitucionalismu. Vznikla díky porážce monarchie ve válce, ne díky vnitřnímu demokratickému hnutí. První republika na rozdíl od jiných států v podobné situaci měla prvních deset let poměrně stabilní a státotvornou vládu a živý spolkový aktivismus. Zformovala se ve jménu práva národů na sebeurčení (Müller 2002). Občané menšin měli plná občanská práva, ale právo na sebeurčení ve státotvorném smyslu menšiny neměly. To bylo velkým problémem demokratického vývoje a jednou z příčin další světové války. Chybělo zde vyrovnání etnických menšin. Neprostupná občanská společnost za Rakouska-Uherska byla vystřídána její plodnou spoluprací se státem za První republiky. Tradici odporu a pasivity vůči státu vystřídala politická poddanost a závislost na státu, který ohrožovaly menšiny a mezinárodní politická situace.

Po druhé světové válce v období totality dochází ke kolonizaci občanské společnosti. Politiku zcela ovládala jen jediná strana, pro projevy demokracie zde nebylo místo. Občanská společnost nezanikla, ale byla nekvalitní a nefunkční. Lidé byli sice vysoce organizováni, ale pod záštitou komunistické strany. Stát byl pro lidi cizí, raději své úsilí zaměřovali na soukromí. Došlo k znehodnocení veřejné sféry a politiky. Některé politické aktivity se však přeci jen rozvíjely mimo oficiální politiku. Na začátku devadesátých let po rozpadu komunistického režimu se zájmová sdružení rozpadají a atomizují. Nechuť lidí veřejně se angažovat provázela celé protransformační období. Na druhé straně naivní přeceňování politiky jako hledání pravdy, dobra a správného řešení a nedostatek mechanismů tvorby legitimních politických cílů, může vést k expertokracii, tedy k panství odborníků a vědy jako způsobu legitimizační strategie těchto cílů (Müller 2002: 194). Politika by měla být střetáváním zájmů, názorů a hledáním dohody. Současné deficitní pojetí politiky brání v přechodu české společnosti k demokracii. Některé zájmové skupiny se snaží skrýt svůj vztah ke státu. Místo transparentnosti tak toto pojetí politiky spíše podporuje klientelismus a korupci. I když zde existují různá sdružení a spolky, lučanské struktury společnosti netvoří fungující občanskou společnost, která by byla oporou demokracie. Česká společnost je zatím nesebevědomá a nedůvěřivá. Obě demokratické republiky ve 20. století byly vytvořeny cestou „shora“, občanská společnost ale musí vzniknout „zdola“. Musí ji vytvořit občané (Müller 2002).

2.3 Dílčí shrnutí

Dosavadní text ukazuje na klíčové okolnosti a předpoklady budování demokracie, které působí na její různé podoby, jako je například Tocquevilleova svrchovanost lidu (1992) nebo Dahlův pojem polyarchie (2001). Text měl poukázat na rizika i výhody demokracie, což je vzhledem k naší slabé demokratické tradici podstatné. Jelikož je v každé společnosti skupina lidí, která vede ostatní lidi nebo se s vůdcovskou rolí plní ve vedoucí pozici, dokonce i v demokracii, jak ukazuje Frič (2008), byla i tato okolnost v textu sledována. Pro obě výzkumné otázky je možné využít vymezení demokracie podle Blackwellovy encyklopedie politického myšlení (1995). Dále vycházím z Fričova vymezení reprezentativní demokracie, která může obsahovat prvky participativní demokracie. Pro druhou výzkumnou otázku je důležitý Tocquevilleův přístup k demokracii. Pojetí, které umožňuje zkoumat demokracii, elity a veřejnost, je Fričův demoelitistický přístup. Tento přístup využívá Frič ve svých empirických výzkumech (2005), proto jsem se jím i já inspirovala v empirické části. Pro objasnění slabosti české demokratické tradice je zde uváděno nastínění historických okolností vzniku demokracie v českém prostředí. Pro druhou výzkumnou otázku je důležité maximalistické pojetí občanské společnosti, které popisuje Müller (2002).

2.4 Klasické teorie elit

Po historickém pohledu na demokracii a elity, je nyní nutné pojednat o elitistických systémech, které vznikají na konci 19. století a počátkem 20. století. Odmítají teorie pokroku a společenského vývoje. Neuznávají společenský optimismus a rovnost. Hybnou silou ve společnosti je nerovnost, která je stálá, přirozená a podle ní dochází k dělbě práce. Společnost se dělí na elitu a masu. Elita je vyšší kategorií a ovládá masu. Elitistické systémy kritizují dosavadní kapitalisticko-demokratickou ideologii a jsou protipólem k marxismu a socialismu (Jodl, 1994).

Pro teorii elity je zajímavá vůle k moci Fridricha Nietzscheho, který odsuzuje ideály a hodnoty demokracie a křesťanství. Snaží se v díle specifickým způsobem řešit „krizi jeho doby“. Touto krizí míní krizi hodnot. Středem hodnot je podle něj moc a vůle k ní je základem bytí. Ti, kteří mají *vůli k moci*, jsou přirozenou aristokracií („svobodnými duchy“). Dobře fungující společnost je „společností elity“. Kritizuje ideologii mas a odmítá rovnostářství. Vyšší druh lidí má více vůle, inteligence, bohatství a vlivu. Stát není institucí vhodnou pro *nadčlověka*, je pouze pro přebytečné a slabé lidi. Nadčlověk si nové hodnoty a

morální standardy vytváří sám. Je vůdcem, který vede následovníky k tomu, aby se také stali nadlidmi. Vůdce se sice snaží u „stáda“ dosáhnout lepší budoucnosti a osvobodit lidskou vůli k tvořivosti, ale zároveň schvaluje manipulaci a násilí k dosažení svých cílů. Společnost má být silně hierarchizovaná. Nietzscheova filozofie je však lehce zneužitelná (Frič 2008).

Ve stejné době jako Nietzsche přichází se svým rozborem společnosti Geatano Mosca. Skrze historickou metodu zjišťuje, že ve všech společnostech se objevují dvě třídy. Vládnoucí či politická třída je menší, ale má moc a využívá politické funkce. Druhá početnější třída je ovládána a kontrolována v podstatě legálně, ale i za použití násilí. Ovládaná třída zásobuje vládnoucí třídu prostředky. Vládnoucí třída je organizovaná menšina bohatých, proti které stojí většina atomizovaných jedinců. Je tomu tak i v demokracii. Mosca odmítá Rousseauovu ideu demokracie, společenskou smlouvu a přirozeně dobrého člověka. Při svých analýzách vychází z teorie přirozené nerovnosti. Rozděluje lidi na silné a slabé. U Moscy je podstatné, že na rozdíl od ostatních teoretiků elit, rozvíjí koncepci právní ochrany a balance sociálních sil. Sociální síla je každá činnost, která má sociální význam (např. půda, náboženství, finanční a vojenská činnost). Svobodný boj sil zajistí balanci sil a svobodu. Dále je výkon moci ve společnosti kontrolován zákony a mravními zvyklostmi. Tyto zásady mají zabránit despotismu. Za despotismus považuje Mosca komunismus a socialismus. Podle Moscovy teorie *politické formule* je ideologie zájmem a nástrojem vládnoucí třídy (Jodl 1994).

Dalším zajímavým pohledem na elity je teorie Vilfreda Pareta, který koncept elity socializoval. Pareto vychází z koncepce člověka, která se zakládá na pevném zákoně nerovnosti. Elita zahrnuje hlavně jedince se schopností kombinace, což je zaměření se na vytváření kategorií, vztahů, idejí, věcí a událostí. U masy by mělo převažovat zaměření na stálost agregátů, což je zaměření na trvání vytvořených sociálních vztahů a kombinací. Elita využívá obratnost a chytrost k ovládání masy. Společnost je přirozeně hierarchizovaná na základě rozdělení druhů nevědomých impulzů, hybných sil a emocí (reziduí), a skládá se z úspěšné elity a ovládané masy. Elita obsazuje ve všech oblastech společenského systému špičkové pozice. Ve společnosti je elita moci, kontraelita, která chce vytlačit elitu, a neschopná masa. Kontraelita se skládá z odpadlíků elity a nejschopnějších jedinců masy. Pro udržení stability společnosti je důležitá tzv. *cirkulace elit.* Schopní jedinci by měli proudit do vyšší třídy a ti, kteří již nevyhovují vyšší třídě, sestupovat. Pokud však dochází k problémům cirkulace kvůli uzavírání elity, dochází uvnitř elity k degeneraci. Naopak cirkulace zajišťuje její regeneraci. Zajišťuje, aby elitu tvořili ti nejlepší a masy zůstaly bez vůdců (Jodl 1994).

Roberta Michelse, který se zabýval stranickým vůdcovstvím, můžeme zařadit mezi klasické teoretiky elit. Michels zkoumal zvolené vůdce politických stran a jejich proměnu v oligarchickou skupinu. Protože v politických stranách s velkou členskou základnou není možná přímá diskuse všech členů, potřebuje nekompetentní masa své delegované zástupce. Náročná organizace a řízení velké strany potřebuje placené a kvalifikované vůdce (experty). Zpočátku jsou vůdci v demokratické organizaci „služebníky masy“, ale po byrokratizaci a profesionalizaci politických stran ztrácí vůdci své původní ideály. Profesionální vůdci podlehnou svodům moci a jednají často proti zájmům členů strany. Mají velkou míru autonomie a ovládají procedurální pravidla organizace, což jim zajišťuje nepostradatelnost a znovuzvolení. Vůdci se emancipují od masy a organizace jim pak poskytuje pozice a existenční jistoty, které nezávisí na kontrole členské základny. Skupina vůdců se mění v oligarchii, tedy transformuje se v privilegovanou a uzavřenou kastu (Frič, 2008).

2.5 Spojené státy americké a teorie elit

Spojené státy měly na rozdíl od Evropy odlišný hospodářský i politický vývoj. Od svého vzniku byly kapitalistickou a demokratickou zemí, kde dělnická třída přijala hodnoty a postoje vládnoucí třídy. V americkém případě jsou nejzajímavější tzv. elitologové, kteří se vyznačují ahistorismem a důrazem na empirii. Chtějí z teorie elity vytvořit exaktní vědu, tzv. elitologii. Elitologové masami nepohrdají, ale vztah vůdců a následovníků považují za nutný zákon každé skupiny (Jodl 1994).

R. A. Dahl čerpá z T. Parsonse a předpokládá, že v americké společnosti je hodnotový konsenzus (jistota, stálost, blahobyt), což umožňuje politickou stabilitu. Politická rozhodnutí jsou v souladu se zájmy lidí. Všichni občané se v podstatě podílí na rozhodování a řízení. Žádná skupina nemonopolizuje moc, i když jsou ve společnosti různé kontrolní skupiny. Aby se prokázalo, že existuje řídící mocenská elita, musela by činit rozhodnutí, která odporují zájmům mas. Tato strukturně funkcionalistická antimachiavellistická koncepce opomíjí, že existují oblasti, kde veřejnost nemá dostatek informací. Nezohledňuje ani to, že se ve společnosti vyskytuje různá intenzita moci a vlivu (Jodl 1994).

Protikladnou teorii zastává CH. W. Mills, který se zabývá konfliktem ve společnosti. Zastává machiavellistický přístup, ale nevylučuje jistá omezení moci elity. Mills se zaměřuje na roli politické moci ve společnosti, odhalování ideologických stereotypů a sympatií k masám a obranu jejich práv. Teoretickým východiskem pro Millse je mocenská elita, která moc

centralizuje. Elita moci se skládá z těsné koalice představitelů ekonomiky, politiky a armády. Tato moc postupně graduje a společnost se blíží k polarizaci na všemocnou elitu a bezmocnou masu. Vládnoucí elita k dosažení cílů užívá autoritu a manipulaci mas. Masy jsou manipulovány prostřednictvím masmédií. Mají si myslet, že rozhoduje lid, ale přitom jsou jim podsouvány reakce a stereotypy. Masy se chovají buď jako dav nebo celek atomizovaných lidí. Mocenská elita se vyznačuje tím, že její členové mají mezi sebou osobní kontakty, jsou si psychologicky podobní a mají stejný původ. Elita je jednotná, propojená a není závislá na struktuře institucí. Mills přisuzuje elitě největší moc a nejvyšší zodpovědnost (Jodl 1994).

2.6 Elity a totalitní ideologie

Ještě než zde pojednám o nacistických a fašistických koncepcích, chtěla bych se zmínit o Karlu Marxovi. Masy měly podle něj důležitou úlohu v dějinách lidstva. Měly zajistit osvobození lidí od vykořisťování vládnoucí elitou. Kritizoval kořistnické chování a mravy vládnoucích kapitalistů. Naopak oceňoval plebejský původ dělnické třídy. Dělnickými vůdci proletariátu měli být komunisté. Vůdci proletariátu měli prostřednictvím revoluce svrhnout vládu buržoazie a nastolit diktaturu proletariátu. Poté měli za úkol naplnit vizi beztřídní společnosti, tedy vybudovat komunismus (Frič 2008).

V *Německu* se nacismus snažil vyřešit krizi společnosti. Nacismus byl ideologií německé hospodářské elity a ovlivnil široké masy lidí. V nacistické ideologii byl nejdůležitější velkoněmecký nacionalismus, rasismus a sociální demagogie zaměřená proti marxismu a zdánlivě i proti kapitalismu. Německý nacionalismus považuje německý národ za vyvolený, který má rozhodovat o budoucnosti Evropy. Nacistická antropologie byla antropologií elitární. Nejvyšší a nadřazenou rasou je árijská – nordická a „protirasou“ je ta židovská. Sociální demagogie se projevila tak, že proti „západnímu“ a „židovskému“ kapitalismu byl postaven „pravý německý nacionální socialismus“. Elitismus vychází z teze nerovnosti národů a mas. Vůdce má na rozdíl od mas mimořádné schopnosti, díky kterým může řídit masy, které ho tím nepověřily a nemohou ho ani kontrolovat. Společnost je hierarchií vůdců (Jodl 1994).

Stejně jako Německo i *Itálie* procházela hlubokou krizí, za které vznikal nacionalismus. Nacionalismus byl formou imperialismu. Nízká životní úroveň mas, geografické a stavovské rozdíly a regionalismus vedly k aktivizaci dělnického hnutí v době poválečného rozvratu. V občanských bojích vyhrál italský fašismus, který nebyl tak vypjatý jako nacismus. Sociální

demagogie fašismu slibuje masám cestu a upevňuje jednotu národa. Ideologie je totální a považovaná za světový názor, je prostředkem k násilné manipulaci mas. Fašismus zahrnuje vypjatý nacionalismus a elitárnost (Jodl 1994).

2.7 Základní pojetí elit v České republice

2.7.1 Vznik a charakteristika nových českých elit

V České republice dochází k poměrně rychlé transformaci společensko-politického systému na přelomu 80. a 90. let 20. století. Systém se transformoval z komunistického na postkomunistický, tedy ze socialistického na demokratický. V období totality se sice objevují jisté zárodky společenských elit, které jsou však potírány. V procesu transformace hrály elity důležitou úlohu. Změnil se systém sociální stratifikace a mobility. A právě z tohoto hlediska nahlíží na elity Pavel Machonin a Milan Tuček (2002). Elity vnímají jako vrchol stratifikační pyramidy. Nesledují tradici mocenských elit. Přesto čerpají například z Paretova rozlišení cirkulace a pomalé transformace elit pro studium sociální změny.

Badatelé v oblasti postsocialistických transformací se zabývali alternativami možného vývoje, kterými byla reprodukce nebo cirkulace nových elit. Před transformací byl pro sociální mobilitu nejdůležitější politický kapitál, po transformaci hlavně ekonomický a kulturní kapitál. V teorii *reprodukce* se říká, že institucionální změny v politickém systému zásadně nezměnily složení elit ve společenském systému. Bývalé elity pouze přeměnily politický kapitál na ekonomický a vstoupily do vrstvy vlastníků (Machonin, Tuček 2002). Mohou přitom využívat sociální sítě. Na elitních pozicích tak mohou zůstávat stále stejní lidé. Důležitý je pro ně i kulturní kapitál (odbornost), který napomáhá udržet si příslušnost k elitě a výkon elitářských funkcí. Reprodukce nemůže být neustálá, protože staré elity stárnou a vymírají, proto se podle teorie *cirkulace* vytváří díky změnám elity nové. Staré elity jsou novými potransformačními procesy vytlačeny. Centrální hospodářství se mění na tržní ekonomiku, kde trh vytváří nové pozici, které musí obsadit kompetentní lidé. Tyto nové elity pochází z nižších pozic (Machonin, Tuček 2002).

„Pro vertikální sociální diferenciaci a mobilitu představuje společenská elita politickou, ekonomickou a kulturní (intelektuální) složku, vrcholné a jedno z nejvýznamnějších sociálních seskupení, které dotváří třídní strukturu společnosti“ (Machonin, Tuček 2002: 10). Člen elity je vymezen z hlediska multidimenzionálně pojatého statusu, který zahrnuje

mocenskou, manažersko-organizační pozici, společenský a politicko-mocenský vliv, stupeň vzdělání a informovanosti, výkonnost práce, kvalifikace, příjem, bohatství, životní styl, prestiž, sociální kapitál, úspěch a společenské uznání. Elity jsou důležité pro existenci a vývoj lidské společnosti a jsou zároveň závislé na sociálních systémech. Tito badatelé nezastávají názor o zákonech historie jako klasičtí teoretikové elit. Jde spíše o pravidelnosti, které jsou zjištěny ve fungování a vývoji společnosti.

Pokud jsou současné empirické studie založeny na historicky vzniklých zkušenostech postkomunistického vývoje, ukazují vazby mezi strukturálními a funkcionálními změnami ve společnosti a obdobné změny ve struktuře a fungování elit (Machonin, Tuček 2002). Podobu takových závislostí určují aktivity elit a reakce a činy ostatních sociálních skupin vzhledem k činnosti elit. Elity jsou důležitými aktéry změn, ale v demokratické společnosti je ovlivňují ostatní složky společnosti a mohou zasáhnout i do složení elit. Toho lze dosáhnout prostřednictvím například voleb nebo občanských aktivit. Tímto způsobem se obměnila převážná část původního složení elit v postsocialistickém období. Elity se obměňují i generačně.

Další inspirací pro výzkum českých elit byly autorské práce J. Higleyho, který rozpracovává základní model vztahů různých typů režimů a struktury elit. V totalitních a posttotalitních režimech je politicko-organizační elita zbavena vnější konkurence a je ideokratická. Vyskytovala se zde v letech 1939 – 1945, 1948 – 1956, 1970 – 1984. Pro konflikt starého autoritářského režimu a formovaní radikální opozice a je typická rozdělená elita. Tato elita se objevuje částečně v letech 1956 – 1969, 1985 – 1989 a plně v roce 1989 a 1990. V rozvíjející se demokracii je častá fragmentizovaná elita. Naopak konsolidovaná demokracie se vyznačuje konsensuálně sjednocenou elitou. Shodne se na základních demokratických principech a zároveň nezavrhuje pluralitu činností a názorů. Toto schéma je vytvořené především pro politicko-organizační elitu (Machonin, Tuček 2002).

Nová česká elita se základně vytvořila již v letech 1995 – 1996, přičemž ekonomické elity tuto hranici o mnoho přesáhly. Český stát byl veden elitou s konzervativně pravicovými a pragmatickými rysy, kterou podporovala mladší a střední generace, složená spíše z lidí vzdělanějších a podnikavějších, orientovaných k západním kulturním a civilizačním postojům (Machonin, Tuček 2002). Členy této elity byly politici, podnikatelé, bankéři, manažeři, ekonomičtí byrokraté, vyšší odborníci patřící k důležitým skupinám finančníků, právníků, informatiků, tvůrců veřejného mínění, hlavních osobností showbyznysu a sportu a vysokých

státních úředníků. Charakteristiky tří částí společenské elity se od sebe v určitých ohledech lišily. Politický elita byla roztříštěná na pravicovou mocenskou elitu a levicově demokratickou opozici, která se dále dělila. Levicově demokratická opozice v dalším vývoji a určitých obdobích získala dokonce větší podporu veřejnosti, než pravicová mocenská elita. S fragmentizací se politická elita potýkala ještě dlouho po transformaci. Postupně se však začaly objevovat některé snahy o konsensuální sjednocení elity (například vytváření koalic mezi politickými stranami). Ne zcela zformovaná ekonomická elita byla ovlivněna socialistickou státní minulostí, rychlou privatizací a nemorálními snahami o společenský vzestup. V rámci kulturní elity se projevovaly rozdíly věkové, ideologické a specializační. Projevovalo se to nerovným postavení různých profesí. Některá intelektuálně náročná povolání byla málo odměňovaná, což souviselo s její závislostí na příjmech ze státního rozpočtu. Úspěšnější byla ta povolání, jejichž příjmy závisely na podnikatelské sféře. Někteří pak neměli dostatek prostředků, aby zveřejnili své názory a mohli ovlivňovat další sociální aktéry. Chování kulturní elity se většinou mění v souvislosti s poměrem politických sil (Machonin, Tuček 2002).

2.7.2 Elity a veřejnost

Machonin a Tuček nám ukazují rozdělení elit (2002), které se však nevylučuje s Fričovým pojetím elit (2005, 2008). Frič ve svých empirických výzkumech předpokládá, že jsou všichni členové elit konfrontováni s vůdcovskou rolí, která je z tohoto hlediska posuzována veřejností. Představitelé všech typů elit se účastní veřejného života minimálně na úrovni subpolitiky (Frič 2008). Ve výzkumech využívá metodu konfrontace pohledů veřejnosti a elit, a zkoumání i interakci mezi nimi. Vychází z demokratické teorie elit, která je reakcí na klasické teorie elit. Klasická demokratická teorie (Mills, Locke, Tocqueville) říká, že podmínkou existence a dobrého fungování demokracie jsou rozvinuté politické schopnosti veřejnosti (Frič 2005/9: 9). Tato teorie využívá pojem veřejnost místo označení masa, a tím klade větší důraz na roli občanské participace v rozhodování (Frič 2005/I). Klasické teorie se zaměřují na národní vrcholové elity, demoelitismus na mnohočetnost elit, které zahrnují i lokální elity. Stabilitu demokratických poměrů zajišťuje alespoň minimální spolupráce a konsensus o obecných pravidlech demokracie. Balanci nezajišťují pouze elity, ale svou úloha má i veřejnost. Ta má schopnost přimět elity, vystupovaly a pracovaly v jejím zájmu a byly veřejnosti odpovědné. Kvalita elit pak podstatně ovlivňuje modernizační procesy a přechod od nedemokratických poměrů ke konsolidované demokracii. Elity jsou sociálním aktérem,

který obvykle vyjadřuje iniciaci a realizaci sociálních činností (Frič 2005/9). Členové elity jsou rozhodovatelé (decizoři) ve vlivných organizacích. Mohou ovlivňovat politických vývoj, tedy přesněji vývoj celé veřejné sféry života společnosti (tzv. polis). Nejde tedy jen o politické elity, ale o ty, jejichž pozice mají mocenský dopad na společnost na všech důležitých úrovních rozhodování (Frič 2005/9). Sociální aktér je definován ve vztahu k jiným aktérům, proto je důležitý vztah elit a veřejnosti. Veřejnost zahrnuje „obyčejné“ lidi, kteří nejsou na elitních pozicích. Občanská veřejnost oproti masové a totalitní je schopna „veřejného rozvažování“ (Frič 2005/9: 7). Pokud dochází k přeměně masové veřejnosti na občanskou, vypovídá to o vývoji veřejnosti a povaze elit. Charakter elit koresponduje s rolí elit, kterou mají v určitém období vývoje společnosti (Frič 2008). Roli elit v postkomunistickém období ve střední Evropě popisuje následující tabulka.

Tabulka 1: Role elit ve vývojových stádiích postkomunistických společností

Typ elity	Hlavní úkoly	Vztahy masy-elity
Tranzitivní elita	- odchod od státního socialismu, - vize nového pořádku, - demokratizace	- symbolická politika - velká autonomie elit - mobilizace mas ve jménu vize - morální legitimita elit
Transformační elita	- detailní program politických a hospodářských reforem, - provedení reforem	- reformní politika - omezení autonomie elit, profesionalizace politiky - remobilizace mas
Konsolidační elita	- konsolidace demokracie, ekonomické efektivity a růstu, - začlenění do globální dělby práce, - integrace do EU	- distributivní politika - další limitace autonomie elit - institucionalizace zájmů - postupná demobilizace mas

Zdroj: Frič, Nekola, Prudký (Studie CESES 9/2005)

2.8 Participace občanů

Občané se mohou se účastnit veřejného života angažovaností na nejrůznějších úrovních. Pojetí participace občanů je mnoho. Pojem participace může vymezovat vztah mezi státní správou či samosprávou a organizovanou nebo neorganizovanou veřejností, popř. i dalšími aktéry (Nejdl, Čermák 2007). Participaci je možné rozdělit na dva základní typy: explicitní politická participace, která zahrnuje přímou účast občanů na procesech vládnutí, a širší občanská participace, která má podobu aktivit, při kterých se občané účastní veřejného života v jakékoliv podobě. Participace občanů může být formální, tedy podléhá právním předpisům,

nebo neformální, kdy se odehrává mimo ně. Základním prvkem politické participace je volební účast, což tento pojem zcela nevyčerpává. Dále může zahrnovat takové dobrovolné aktivity, kterými se občané podílejí přímo nebo nepřímo na formování veřejné politiky. Škála možných participačních aktivit je rozsáhlá. Druhým typem je širší občanská participace, která nemusí mít bezprostřední vztah k vládnutí, ale při analýze politických účinků participace nemůžeme občanskou participaci zcela vynechat. I v oblastech, kde se občanské aktivity netýkají přímo politického procesu, mohou mít určitý politický rozměr a nepřímo tak vykonávají významný vliv na politickou situaci (Nejdl, Čermák 2007).

Vajdová rozděluje podoby participace lidí v občanské společnosti na pět základních typů. Na nestranické politické aktivity, které zahrnují dopis do novin, účast na protestní demonstraci nebo podpis petice. Dalšími typy je členství v organizacích občanské společnosti, dárcovství, dobrovolná práce a komunitní aktivity. Komunitní aktivity je možné interpretovat také jako obecní. Lidé se účastní různých akcí v obci jako pořadatelé, dobrovolníci nebo organizátoři (např. společenské akce, péče o životní prostředí, záchrana historických památek, práce s dětmi, pomoc nemocným, starým a sociálně slabým). Stručně řečeno sem může patřit účast na obecní schůzi, brigáda nebo jakákoli činnost v obci (Vajdová 2005).

Podle jiného pojetí je možné participaci chápat jako spoluúčast občanů na rozhodování správních orgánů a politickém dění. Podle forem účasti veřejnosti můžeme rozlišit stupně intenzity participace – od účastí na volbách zastupitelů, přes účast na konkrétních procesech plánování v rámci občanských uskupení, až po formy vykazující znaky přímé demokracie. Konkrétní úrovně participace se samosprávou uvádí následující tabulka (Lux, Sunega 2002).

Tabulka 2: Úrovně participace

výchozí bod	**Informování** Samospráva informuje občany
první stupeň	**Opozice** Občané mohou vyjádřit své námitky
druhý stupeň	**Zodpovídají se** Samospráva vysvětluje občanům
třetí stupeň	**Konzultace** Samospráva naslouchá občanům

čtvrtý stupeň	**Partnerství** Občané spolupracují se samosprávou
vrchol	**Rozhodování v rukou občanů** Občané si sami rozhodují o svých záležitostech

Zdroj: Lux, Sunega (2002)

2.9 Shrnutí

Dosavadní text představil různé teorie elit, vůči kterým se vymezují demokratické teorie. Pro vývoj v českém prostředí je důležité pojednat také o totalitních ideologiích, protože česká společnost je poznamenána totalitní minulostí a následný potransformační vývoj také. V dalších částech textu budu využívat převážně Fričovy závěry a popsaná vymezení participace občanů. Fričovo pojetí veřejnosti, dle mého názoru, v podstatných rysech odpovídá maximalistickému pojetí občanské společnosti. Do veřejnosti a občanské společnosti však nezahrnuji politické strany, protože všichni informátoři z politických stran, se kterými byl uskutečněn rozhovor, zastávají také pozice na radnice. Z teoretické části též vyplývá, že míra občanské participace ovlivňuje formování elit. Participace občanů na rozhodování a kontrole, nebo obecně aktivita občanů, jsou nutnými podmínkami pro možnost existence a působení demokratických elit. Důležitá je Fričova teze, že participace mění masy na veřejnost. Tím se odlišují klasické teorie elit od demokratických teorií. Pro demokracii je důležitá interakce elit a veřejnost, jejich partnerství, které využívá komunikaci a zpětnou vazbu (Frič 2005/9). Případná slabost participace může napomáhat vlivu politického populismu, ekonomických elit nebo byrokratů na formování občanské elity. Proto se analýza rozhovorů pokusí odpovědět na výzkumné otázky, které se ptají, co ovlivňuje formování občanských elit a na formy a nejdůležitější témata občanské participace.

3 Empirická část

3.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Demokratickou tradici, kterou je možné interpretovat také jako produktivní vztah mezi státem a občanskou společností, zprostředkovávají elity. Výzkumný problém, který lze zkoumat, je úloha elit při obnově demokratického režimu. Na proces demokratizace je možné v České republice nahlížet jako na obnovu společenských elit na všech úrovních. Úloha elit je na národní úrovni medializována, ale na úrovni lokální je nutné tuto problematiku zkoumat. Předmětem výzkumu bude zkoumání veřejné autority a elit ve sféře občanské veřejnosti. Předpokládám, že formování elit je ovlivňováno zejména formami participace občanů ve veřejném životě a tématy, která jsou na veřejnosti formulována a zdůvodňována jako závažná. Dále budu zkoumat, jak je formování veřejných elit ovlivňováno ekonomickými a politickými zájmy nebo zájmy správních orgánů. Budu tedy sledovat dvě výzkumné otázky:

1. pomocí jakých témat a v jakých formách participace se utvářejí občanské elity (představitelé občanské veřejnosti) a
2. jak je ovlivňují představitelé (formující se elity) v oblastech ekonomiky, politiky a veřejné správy.

3.2 Metodika výzkumu

3.2.1 Výzkumná strategie

Vzhledem k tomu, že má tento výzkum popisovat faktory, formy a témata dané problematiky, je zvolenou výzkumnou strategií kvalitativní výzkum. Cílem není zobecnit výsledky výzkumu na celou populaci, proto se práce zabývá konkrétní lokalitou, vybranými společenskými problémy a názory sociálních aktérů. Záměrem zároveň není uvést jediné pravdivé vysvětlení situace na Praze 4, ale odpovědět na výzkumné otázky podle studia dokumentů a názorů vybraných informátorů a také s využitím poznatků sekundárních zdrojů (Frič, Nekola, Prudký 2005). Teoretickou část práce využívám pro formulaci výzkumných otázek a při využití sekundárních pramenů. Výzkum je pak základní a popisný. Podle Hendla poskytuje popisný výzkum obraz specifických podrobností situace, jevu nebo vztahů (2005: 38). Výsledky

výzkumu nejsou primárně určeny pro aplikaci v praxi. Základní výzkum se soustřeďuje na vytváření základních poznatků a teoretické porozumění.

3.2.2 Techniky sběru dat

Při sběru dat byla využita technika datové triangulace. Čerpala jsem ze sekundárních i primárních zdrojů dat. Před vstupem do terénu jsem prostudovala a zhodnotila teoretickou literaturu a dosavadní výzkumy týkající se dané problematiky. Následovala analýza dostupných dokumentů, kterými byl tisk a internetové stránky. Mezi tisk patří časopis městské části Tučňák, časopis Naše4, časopis Pražský Metropolitan a časopis Pražan. Vybrán byl tisk, se kterým se občané městské části mohou nejčastěji setkat. To znamená, že jej dostávají do svých schránek nebo je k dispozici na veřejných místech. Výběr byl v tomto případě účelový. Dalším důležitým zdrojem informací byly internetové stránky Hlavního města Prahy, městského úřadu Praha 4 a občanských sdružení.

Na základě prostudování těchto dokumentů a s pomocí teoreticky formulovaných výzkumných otázek, byly uskutečněny polostrukturované rozhovory s vybranými sociálními aktéry. Rozhovory jsem prováděla na základě předem připravených otevřených otázek. V průběhu rozhovorů se objevovaly i nové otázky, které z rozhovorů vyplynuly. Informátoři měli také možnost se k dané problematice dostatečně vyjádřit mimo připravené otázky, které tvořily základní linii, jak pro rozhovory, tak pro pozdější analýzu.

3.2.3 Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Prostředím výzkumu je městská část Praha 4. Městskou částí se stala roku 1990, kdy byl přijat zákon Hlavního města Prahy. Správní celek Praha 4 je celek tvořený z území katastrálních obcí Nusle, Michle, Podolí, Braník, Hodkovičky, Krč a částí obce Lhotka, dále částí katastrálních území Záběhlic a několika domů na Vinohradech[1]. Městská část Praha 4 byla vybrána na základě dvou skutečností: je jednou ze součástí výzkumného projektu a jako výzkumník jsem s ní více obeznámena, než s jinými lokalitami.

Vzorek v kvalitativním výzkumu reprezentuje populaci problému (Disman 2007). Informátoři byli vybráni účelově na základě prostudování dostupných pramenů. Rozhovory se uskutečnily

[1]Zdroj: www.praha-mesto.cz

s osobami, které zastávají určité funkce v politických stranách, na radnici městské části nebo v občanských sdruženích. Zde jsem využila tzv. funkční vymezení elit (Frič 2005/I), kdy funkce nebo pozice v rámci určitého typu organizace vymezuje elitu. Mezi informátory tak patří dva zastupitelé z různých politických stran, místostarosta městské části a dvě předsedkyně občanských sdružení. Jednotliví informátoři byli vybráni podle problematiky, kterou se zabývají, nebo podle jejich vlivu na dění v městské části.

3.2.4 Vyhodnocování a interpretace získaných dat

Před samotnou analýzou dat byly rozhovory nahrány na diktafon a přepsány do osobního počítače. Přepisy rozhovorů proběhly, co nejdříve po samotném nahrání. Skutečnosti, které byly vzhledem k výzkumným otázkám nepodstatné, nebyly do přepisů zaznamenány. Záznamy neobsahují citoslovce, ani pomlky informátorů. Větná stavba nebyla měněna, upravené jsou pouze spisovné tvary slov, což nemění význam, jen formu sdělení. Části přepisu, kde není na nahrávce informátorům rozumět, jsou označeny.

Rozhovory byly kódovány podle kategorií, které poskytuje teoretická část a struktura předem připravených otázek. Přepsané rozhovory byly umístěny do kódovací tabulky, která byla rozdělena vždy na dva sloupce. Jeden sloupec obsahoval očíslované výpovědi informátorů, druhý zahrnoval kódy. Pod pojmem kód rozumím obecnější označení výpovědí informátorů. Kódy byly postupně řazeny do obecnějších kategorií. V různých fázích analyzování jsem se opakovaně vracela k původním výpovědím informátorů. Rozhovory byly analyzovány v průběhu celého výzkumu, aby bylo možné v každém dalším rozhovoru vynechat nebo naopak doplnit vhodné otázky vzhledem k výzkumnému problému.

3.2.5 Hodnocení kvality a etiky výzkumu

Kvalitativní výzkum umožňuje získat hlubší informace. Validita výsledků je v tomto případě poměrně vysoká, protože čerpá z dostupných pramenů a výpovědí informátorů. Výsledky provedeného výzkumu však nelze zobecnit a jsou málo reliabilní, což ani není záměrem práce. K určitému zkreslení dat mohlo dojít z několika hledisek. Jako výzkumník jsem do terénu vstupovala z pozice dlouholetého obyvatele městské části, kterého se vybraná témata nutně nějakým způsobem musela v minulosti dotýkat. K tématům a informátorům jsem se však snažila přistupovat nestranně. Dalším možným zdrojem zkreslení je pozice začínajícího výzkumníka, který zkoumal informátory, kteří mají určité společenské postavení a uznaní.

V tomto případě mi pomáhala předem připravená témata rozhovorů, kterých se mi dařilo držet podle povahy rozhovoru více nebo méně. Pokud informátoři zkreslovali své výpovědi, nebyla jsem schopna to rozpoznat.

Etickou stránku výzkumu jsem se snažila ošetřit dvěma způsoby. Informátorům jsem nabídla anonymitu. V některých případech bylo těžké anonymitu zachovat, protože jde o veřejně činné osoby, které jsou s touto okolností seznámeny. Někteří informátoři této možnosti nevyužili. Před každým rozhovorem byl podepsán informovaný souhlas, který obsahoval základní informace o bakalářské práci, poskytnutí anonymity a informace o archivaci dat. Přepisy dvou rozhovorů jsem poskytla k autorizaci. Informátoři mě též požádali o konečné výsledky výzkumu, které jim na konci výzkumu zašlu.

3.3 Zhodnocení sekundárních pramenů z výzkumu elit v ČR

Sekundárními prameny jsou v tomto případě výzkumy, které popisují stav českých elit. Jelikož není možné v této práci představit všechny dosavadní výzkumy elit, zaměřím se jen na ty výsledky, ze kterých jsem vycházela při sestavování sady otázek pro rozhovory. Výzkumy Friče a jeho kolegů používají na rozdíl od mého výzkumu převážně kvantitativní data, která pojednávají o elitách v celostátním měřítku. Vybrána byla jen ta data, která je možné zkoumat i na lokální úrovni nebo upozorňují na základní témata, které lze zkoumat v souvislosti s mými výzkumnými otázkami. Tato data jsem pak použila při interpretaci výsledků mého výzkumu.

3.3.1 Politická podpora v postojích české veřejnosti: veřejnost a elity v demokracii

Následující tabulka ukazuje, jak posuzuje veřejnost moc elit rozhodovat o dalším směřování vývoje země. Podle veřejnosti má tuto moc na lokální úrovni ekonomická elita, místní politická elita a až poté občanská a kulturní elita.

Tabulka 3: Moc rozhodovat o směrování dalšího vývoje země v současnosti

skupiny elit	průměr*
Vláda ČR (premiér a ministři)	1,58
Vysocí představitelé Evropské unie	1,70
Bankéři a finančníci	1,72
Představitelé velkých nadnárodních firem	1,73
Poslanci	1,77
Šéfové organizovaného zločinu	1,94
Vysoce postavení státní úředníci	1,95
Představitelé masových médií a reklamy	2,10
Domácí podnikatelé a manažeři velkých firem	2,10
Politici na místní a regionální úrovni	2,53
Vzdělanci, vědci a představitelé kulturní sféry	2,55
Představitelé odborových svazů	2,74
Představitelé dobrovolných, neziskových organizací	3,09

* : škála 1 (velmi velkou) až 4 (velmi malou)

Zdroj: Nekola (Studie CESES 1/2005)

Mocenských vztah mezi veřejností a elitami ukazuje tabulka č. 4.

Tabulka 4: Mocenský vztah mezi veřejností a elitami

1	jednání elit je významně ovlivněno tím co si přeje veřejnost	11%	83%	elity spíše manipulují veřejností podle svých potřeb
2	mezi současné elity se může dostat každý, pokud má na to schopnosti	25%	67%	současné elity mezi sebe už nikoho dalšího nepustí, i když schopnosti má
3	veřejnost a elity spíše spolupracují	15%	76%	elity a veřejnost jsou spíše v konfliktu

Pozn.: Zbytek do sta procent tvoří odpověď „nevím“.

Zdroj: Nekola (Studie CESES 1/2005)

Česká veřejnost vnímá elity jako nepřátelskou a uzavřenou skupinu lidí, která dokáže manipulovat s veřejným míněním. Pocit bezmocnosti veřejnosti potvrzují i dalším výzkumy, které se zabývají vlivem občanů na různé rozhodovací úrovně jako je obec, kraj nebo stát (Nekola 2005/9). Důležité je také, jak veřejnost hodnotí elity. Kvalita vztahu může být vyjádřena skrze míru důvěry. Veřejnost v tomto případě důvěřuje více představitelům dobrovolných organizací, než úředníkům samosprávy.

Tabulka 5: Míra důvěry k různým skupinám elit

Máte důvěru k následujícím skupinám lidí?	průměr*
Vědci	1,78
Představitelé dobrovolných neziskových organizací	2,20
Úředníci samosprávy (obce, kraje)	2,36
Představitelé médií (TV, rozhlasu…)	2,46
Církevní hodnostáři	2,66
Úředníci státní správy	2,68
Bankéři a podnikatelé	2,72
Ministři	2,91
Poslanci	3,06

* - škála 1 (rozhodně ano) až 4 (rozhodně ne)

Zdroj: Nekola (Studie CESES 1/2005)

Na Fričovo teoretické vymezení reprezentativního a participativního modelu navazují empirická zjištění. Na otázku, jaký model si přeje česká veřejnost, odpovídá následující tabulka. Respondenti se vyslovili proti reprezentativnímu modelu, jsou pro aktivní roli veřejnosti v politickém procesu. Příklon k přímé demokracii může souviset s rostoucí nespokojeností veřejnosti s politikou (Nekola 2005/9).

Tabulka 6: Způsoby prosazování zájmů a rozhodování ve společnosti

1	stačí, když se lidé účastní pravidelných voleb a zvolí své zástupce	14%	81%	pouhá účast ve volbách nestačí, lidé by měli průběžně ovlivňovat rozhodování zvolených politiků
2	zájmy lidí by měly prosazovat pouze politické strany	15%	76%	aby prosadili své zájmy, lidé by se měli sdružovat i mimo politické strany
3	zvolení zástupci mají rozhodovat sami a neobtěžovat veřejnost svými problémy	16%	80%	lidé, kterých se rozhodnutí týkají, by se měli aktivně účastnit rozhodování

Pozn.: Zbytek do sta procent tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: Nekola (Studie CESES 1/2005)

Podpora participativní demokracie je však spíše pouze prohlašovaná a neodpovídá některým charakteristikám veřejnosti ve vztahu k politice (Nekola 2005/9: 34). Veřejnost se pokládá za ustrašenou a rozhádanou. Připadá si, že je ve vleku svých elit. Na elity se však spoléhá a chce, aby současnou situaci změnily. Přání těchto změn je v rozporu s tradičními demokratickými principy. Většina lidí (60 %) si přeje silného politického vůdce, který zavede pořádek, a 73 % lidí chce společnou vládu levicových a pravicových stran na základě vzájemné dohody (Nekola 2005). Tento názor však mohl být v roce 2005 ovlivněn povolebním patem a

vyjednáváním stran. Někteří lidé (18 %) si myslí, že by se uspořádání společnosti mělo změnit revolučním aktem. V oblastech, kde lidé očekávají represivní a paternalistickou roli státu, si nejsou jisti, že je vyřeší lépe demokraticky zvolená vláda (Nekola 2005).

Tabulka 7: Hodnocení veřejnosti jako politického aktéra

1	jsou spíše ustrašení a bojí se veřejně vystupovat	54%	39%	jsou spíše sebevědomí a nebojí se veřejně vystupovat
2	když jde o veřejné záležitosti, obvykle se hádají	66%	28%	obvykle táhnou za jeden provaz
3	sice občas reptají, ale vždy udělají to, co po nich elity chtějí	67%	25%	nakonec si udělají co chtějí, bez ohledu na elity

Pozn.: Zbytek do sta procent tvoří odpověď „nevím“.

Zdroj: Frič, Nekola, Prudký (Studie CESES 1/2005)

3.3.2 Veřejnost a participace na veřejných aktivitách

Pro výzkum participace je možné využít mnoho indikátorů. Výzkumy, ze kterých vychází Prudký, pracují s kategoriemi, jako je participace na mimopracovních (dobrovolných) organizacích, politická participace, kam patří například účast na politických akcích, petice, účast na bojkotu, účast na povolené demonstraci a neoficiální stávce, kontaktování politiků a lokální vlády aj.

„Populaci České republiky charakterizují z hlediska vztahu k váze participace na veřejných aktivitách a faktickému rozsahu samotných participačních aktivit především tyto skutečnosti:

1. Výzkumy modernizace (2003, 2005) ukázaly, že populace ČR stojí o posílení veřejných institucí na
rozhodování o důležitých otázkách rozvoje české společnosti (tedy posílení participace
na veřejných otázkách institucemi), ale především těch, které:

a. jsou jí blízké (nad nimiž může mít kontrolu, což vyžaduje participaci). To jsou především místní samosprávy a také dosažitelná státní správa, odbory a dobrovolné organizace a také podniky;
b. chápe jako ochránce řádu a spravedlnosti, čili především k soudům. Příznačné pro ČR je, že se s tímto pojetím nespojují církve a už vůbec ne politické strany.

2. Pokud jde o požadavky participací populace na rozhodování o politických problémech,

vychází Prudký z výzkumu Modernizace II z roku 2005.

Výroky podporující politickou participaci populace na rozhodování a řízení veřejných otázek jasně převážily:

- 80 % populace konstatuje, že by se měli lidé snažit průběžně ovlivňovat rozhodování zvolených politiků;
- 75 % prohlašuje, že by se lidé pro prosazování svých zájmů měli sdružovat i mimo politické strany;
- 80 % dotazovaných zároveň požaduje, aby se lidé, kterých se rozhodování zvolených zástupců dotýká, na těchto rozhodováních aktivně spolupodíleli.

3. Pokud jde o konkrétní participační aktivity populace, přinesla analyzovaná šetření hlavní výsledky uvedené v tabulce 8“ (Prudký 2005/9):

Tabulka 8: Vývoj politických participačních aktivit české populace mezi roky 2002 až 2005 - % populace

Aktivita	2002		2005	
	ano	nikdy	ano	ne
a. účast ve volbách	66	23	71	13
b. práce v polit. straně	3	88	5	92
c. ovlivňování poslance	5	84		
d. neplacená práce v dobrovol. org.	17	66	16	82
e. kontaktování čelných představitelů volené strany	3	88		
f. návštěva a přesvědčování úřadů o nutnosti změn	6	80		
g. organizování či účast na povolené demonstraci	5	84	6	92
h. organizace či podpis petice	9	66	15	83
i. podpora dobročinné akce	33	43		
j. účast na zasedání zastupitelstva	11	74	17	81

Pozn.: Údaje za indikátory ad c, e, f, i za rok 2005 nejsou k dispozici

Zdroj: Prudký (Studie CESES 1/2005)

Tabulka 9: Vývoj všeobecných participačních aktivit české populace mezi roky 2002 až 2005 – porovnání aktivit ve vybraných neziskových organizacích.

	2002		2005	
	ano	ne	ano	není členem, ani nepracoval
a. mládežnická organizace	3	95	2	95
b. org. na ochranu lidských práv	1	96	2	96
c. kulturní organizace	7	91	6	92
d. org. poskytující sociál.služby	4	93	3	94
e. ženské organizace	3	94	4	94
f. myslivecká sdružení	3	88	4	94
g. org. na ochranu přírody a ekologii	5	92	3	95
h. tradiční spolky (hasiči, zahrádkáři, včelaři, chovatelé..)	15	82	12	86
i. sport. a rekreač. organizace	16	81	17	80
j. církve a církevní organizace	6	91	5	93
k. odbory	10	87	7	91
l. org. poskytující zdravot. služby	3	94	6	91

Zdroj: Prudký (Studie CESES 1/2005)

Tabulka 10: Posouzení obsahu jednání elit veřejností v dichotomiích v %

plný souhlas	částečný souhlas	částečný souhlas	plný souhlas	Neví, bez odpovědi
Jednání elit je významně ovlivněno tím, co si přeje veřejnost		Elity spíše manipulují veřejností podle svých potřeb		
1,7	9,2	32,0	50,0	6,1
Mezi součas. elity se může dostat každý, když má schopnosti		Současné elity mezi sebe už nikoho dalšího nepustí, i když má schopnosti		0
4,7	20,0	31,3	34,5	9,5
Veřejnost a elity spíše spolupracují		Elity a veřejnost jsou spíše v konfliktu		
1,5	12,9	38,2	36,6	10,9

Zdroj: Prudký (Studie CESES 1/2005)

Z těchto výsledků vyplývá, že dochází k poklesu participace populace na řešení veřejných problémů. Prudký (2005/9) předpokládá, že dochází k rozporu mezi prezentací potřeby participace veřejnosti na řešení veřejných problémů samotnou veřejností a skutečnou ochotou k takové participaci u české populace. Elity přisuzují participaci populace na rozhodování větší důležitost než sama populace. Význam, který populace přikládá participaci lidí na rozhodování, klesá. Participace by podle elit měla být opřená o individuální odpovědnost občanů a ne o soudržnost veřejnosti (Prudký 2005/9). Takovou participaci elity podporují více než populace. Srovnání poznatků o populaci a elitách ukazuje, že se elity na dobrovolných aktivitách podílejí výrazněji než populace. Populace se podílí nejvýše z 35 %, elity z 58 %.

Populace zastává názor, že možnost přístupu nových lidí mezi elity je malá. S tím souvisí názor populace, že vztah elit a veřejnosti je konfliktní, není tedy vztahem partnerství. Naopak 50 % elit tento vztah pokládá za nekonfliktní. České elity mají slabou schopnost sebereflexe. Přesvědčení o uzavřenosti elit a neochotě k participaci, i když elity tvrdí opak, může vést k poklesu participace a snížení podílu veřejnosti v populaci a růstu podílu masy. „Vývoj i stav participace populace ČR na veřejných aktivitách se vyznačuje několika rozporuplnými tendencemi: tendence populace k posilování váhy participace, avšak klesá skutečný podíl vlastních participačních aktivit; vnitřní protichůdná tendence v pojetí participace elitami, spočívající v tvrzení elit o potřebě růstu participace veřejnosti na rozhodování, ale v jednostranném pojetí takové participace, též v nereflektování své vlastní role jako konfliktní ve vztahu k populaci, tudíž odrazující od participace na vlastních aktivitách; vidění elit jako spíše uzavřené entity (a entity vůči veřejnosti konfliktní) populací České republiky a tudíž i posilování demotivace k participaci na rozhodování, tedy posilování poklesu podílu veřejnosti na populaci naší země. Tyto rozporné tendence, které v sobě mohou skrývat možná ohrožení veřejnosti a rozvoje demokratických postupů vládnutí a společenských mechanismů.“ (Prudký 2005/9: 62).

3.3.3 Schopnost elit vést společnost

Frič ve svých výzkumech uvádí, že nedostatek vizí a konsenzu podlamuje schopnost českých elit vést společnost, kterou řídí. Veřejnost pokládá vůdcovství za nejdůležitější vlastnost příslušníků elit. Z provedených výzkumů vyplývá, že veřejnost považuje schopnost vést lidi téměř za atribut elitního statusu (Frič 2005/9).

Tabulka 11

Jak důležité jsou následující charakteristiky pro to, abyste vy osobně mohl/a někoho považovat za příslušníka elity?		
	Názory veřejnosti, N=2300, údaje v %	důležité až velmi důležité
1.	schopnost vést lidi	90
2.	poctivost a čestnost	89
3.	být vzorem pro ostatní	88
4.	vysoké vzdělání a odbornost	87
5.	oblíbenost mezi lidmi	71
6.	zastávat důležitou vysokou řídící funkci	60
7.	lidovost	57
8.	mít hodně vlivných známých	47
9.	bohatství	32

Zdroj: Frič (Studie CESES 1/2005)

Pohledy veřejnosti a elit na tuto problematiku se však liší. Elity považují za důležitější charakteristiku elitního statusu, zodpovědné a morální chování. Elit, které cítí závazek být vůdcem veřejnosti, vést a být vzorem pro ostatní, je menšina. U politických elit je tento závazek silnější, ale dávají přednost spíše řízení než vůdcovství (Frič 2005/9: 86).

Tabulka 12

K čemu zavazuje příslušnost k elitám?			
	N=756, údaje v %	**elity**	**politické elity**
1.	K zodpovědnému chování	33	53
2.	K morálnímu chování	25	33
3.	**Být vzorem pro ostatní**	**20**	**19**
4.	Pracovat pro veřejné blaho	8	33
5.	**Vést/usměrňovat společnost**	**5**	**12**
6.	K solidaritě se slabšími	4	31
7.	Jiná odpověď	5	6
8.	Neví/neodpověděl	10	12

* Součet odpovědí převyšuje 100 %, protože respondenti mohli uvést dvě odpovědi.

Zdroj: Frič (Studie CESES 1/2005)

Elity a veřejnost se shodnou na tom, že by držitelé elitního statusu měli mít morální integritu. Potransformační elity cítí, že morální rozměr jejich chování je největším závazkem vůči veřejnosti.

Tabulka 13: Hodnocení morálních vlastností elit

Hodnocení morálních vlastností elit			
	N=2300/826, údaje v %	**rozhodně/spíše souhlasí**	
		Veřejnost	**Elity**
1.	Elity jsou příliš svázány sítí známostí a protislužeb	80	64
2.	Elity se soustřeďují jen na obranu svých privilegovaných pozic	77	36
3.	Elity vděčí za své postavení spíše známostem a korupci	75	30

Zdroj: Frič (Studie CESES 1/2005)

Morální pověst elit musí být také veřejností oceňována a respektována, aby mohly elity mobilizovat veřejnost ve jménu svých vizí. U české veřejnosti se ale o respektu mluvit nedá. Pokládá elity za sobecké, zkorumpované a zapletené do klientelistických sítí. Avšak jen minimum členů elit to přiznává. Připouští však, že jsou elity příliš svázány sítí známostí a protislužeb. Pokud je někdo součástí klientelistických sítí, veřejnost mu jen těžko může věřit, že není zkorumpovaný. Ne příliš lichotivé hodnocení morálních vlastností elit je vyřazuje v očích veřejnosti jako vůdce (Frič 2005/9: 87). Patrné je to i z následující tabulky.

Tabulka 14: Hodnocení vůdcovských schopností elit

Hodnocení vůdcovských schopností elit			
	N=2300/826, údaje v %	rozhodně/spíše souhlasí	
		Veřejnost	Elity
1.	Elity mají schopnost mobilizovat lidi v zájmu lepší budoucnosti všech	44	80
2.	Elity mají dostatečnou vůli modernizovat zemi	40	64
3.	Elity jsou ochotny se obětovat pro lepší budoucnost společnosti	13	-

Zdroj: Frič (Studie CESES 1/2005)

Tabulka 15: Hodnocení vůdcovských a morálních vlastností elit podle typu elit

Hodnocení vůdcovských a morálních vlastností elit podle typu elit					
Názory elit. N=826, údaje v %	Politické	Ekonomické	Mediální	Správně samosprávní	Věda, kultura, církev
Elity mají schopnost vést veřejnost	61	63	53	57	65
Elity jsou zkorumpované	28	38	27	21	16

Zdroj: Frič (Studie CESES 1/2005)

Tabulka 16

Kladné hodnocení schopnosti vést a zkorumpovanosti elit		
N=2300/826, údaje v %	Veřejnost	Elity
Elity mají schopnost vést veřejnost	36	60
Elity jsou zkorumpované	75	25

Zdroj: Frič (Studie CESES 1/2005)

Tabulka 17

Současné elity mezi sebe už nikoho dalšího nepustí, i když schopnosti má		
	N=2300, údaje v %	**veřejnost**
1.	Rozhodně souhlasím	35
2.	Spíše souhlasím	31
3.	Spíše nesouhlasím	20
4.	Rozhodně nesouhlasím	5
5.	Nevím/neodpověděl	9

Zdroj: Frič (Studie CESES 1/2005)

Špatný vztah elit a veřejnosti, jak ukazují tabulky, obě strany svalují na sebe navzájem. Elity obviňují veřejnost z nedodržování pravidel. Veřejnost si stěžuje na špatný příklad elit. Veřejnost považuje elity za neschopné vést a za zkorumpované a uzavřené. Elity pak nenásleduje a řídí se spíše jejich špatným příkladem. V České republice je silné negativní vůdcovské klima.

3.3.4 Shrnutí sekundárních poznatků

Z předchozích zjištění vyplývá, že podpora participativní demokracie je spíše prohlašovaná, ale neodpovídá vlastnostem české veřejnosti ve vztahu k politice. Veřejnost si myslí, že je ve vleku svých elit (Nekola 2005/9). Podle upřednostňovaných politických a sociálních způsobů změny, které jsou často v rozporu s demokratickými principy, nemůžeme mluvit o Češích jako o kritických občanech, kteří respektují tyto principy a vnímají demokracii jako hodnotu samu o sobě (Nekola 2005/9). Podle veřejnosti mají moc rozhodovat o budoucnosti země finančníci, lokální politici a teprve potom představitelé neziskových organizací. Největší důvěru veřejnosti požívají vědci, představitelé neziskových organizací, úředníci samosprávy a nakonec bankéři a podnikatelé. Ukazují se také rozdíly mezi hodnocením veřejnosti a elit. Veřejnost hodnotí elity jako uzavřenou skupin, která nekoná podle toho, co si veřejnost přeje. Elity se vyznačují nízkou reflexivitou své role jako konfliktní vůči veřejnosti. Elity pak přisuzují participaci populace na rozhodování větší důležitost než sama populace. Participace by se měla podle elit zakládat na individuální odpovědnosti občanů a ne tolik na soudržnosti veřejnosti. Nejvíce lidé participují při účasti ve volbách, prací pro dobrovolné organizace a podporou dobročinných akcí. Elity cítí vůči veřejnosti morální závazek, ale jen menšina

závazek vést veřejnost. Aby mohly elity vést veřejnost, musí je uznávat jako morální autoritu, což se v českém prostředí neděje. Elity jsou považované za zkorumpované a svázané klientelistickými sítěmi. Elity si myslí více než veřejnost, že mají schopnost vést veřejnost. Elity společnost nevedou a vůdcovství předstírají. Veřejnost se nechová podle pravidel a omlouvá to špatným příkladem elit (Frič 2005/9: 91). I když tento stav obě strany kritizují, v podstatě jim vyhovuje.

3.4 Analýza dokumentů o občanském životě v Praze 4

Po prostudování tisku a internetových stránek, jsem získala základní představu o veřejném dění na Praze 4. Zaměřila jsem se na problémy, které občané, občanská sdružení a dokonce i radnice považují za závažné. Na Praze 4 se jako nejpalčivější problémy ukazují doprava a výstavba nových administrativních budov. Tyto dva problémy vedly k založení občanských sdružení, která často komunikují s úřady i s městskou částí. Obě sdružení, která jsem kontaktovala, vystupují proti zhoršování životního prostředí a proti výstavbě nových administrativních budov, které s tím souvisí. Dalším problémem, který trápí občany městské části, je dopravní situace a parkování. Městská část Praha 4 a občané se v názorech na tento problém částečně shodují. Problematické je ale řešení dopravní situace, protože vlastníkem a správcem pozemních komunikací je Magistrát Hlavního města Prahy. Z dostupných informací tedy vyplývá, že ne všechny problémy je možné řešit na úrovni samosprávy. Pro první představu o občanském životě na Praze 4 jsem nejdříve vycházela z informací, které obsahoval časopis Pražan. Při rozhovorech, jsem ověřovala, jak jednotliví informátoři vybrané problémy vnímají a hodnotí.

Obrázek 1: Odpověď na otázku, co lidi v Praze nejvíce trápí

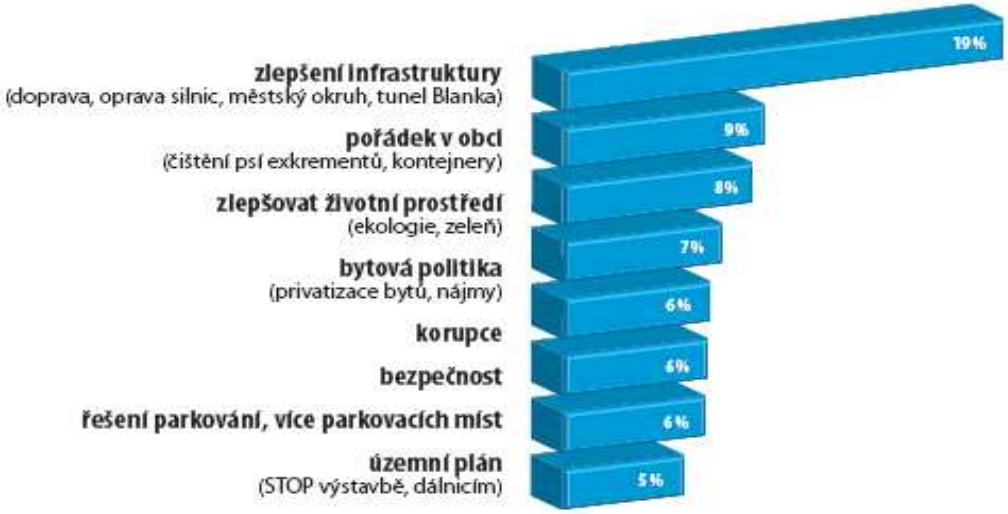

Zdroj: PRAŽAN (leden 2010)

Pohled občanů na radnici městské části Praha 4, ukazuje obrázek 2.

Obrázek 2

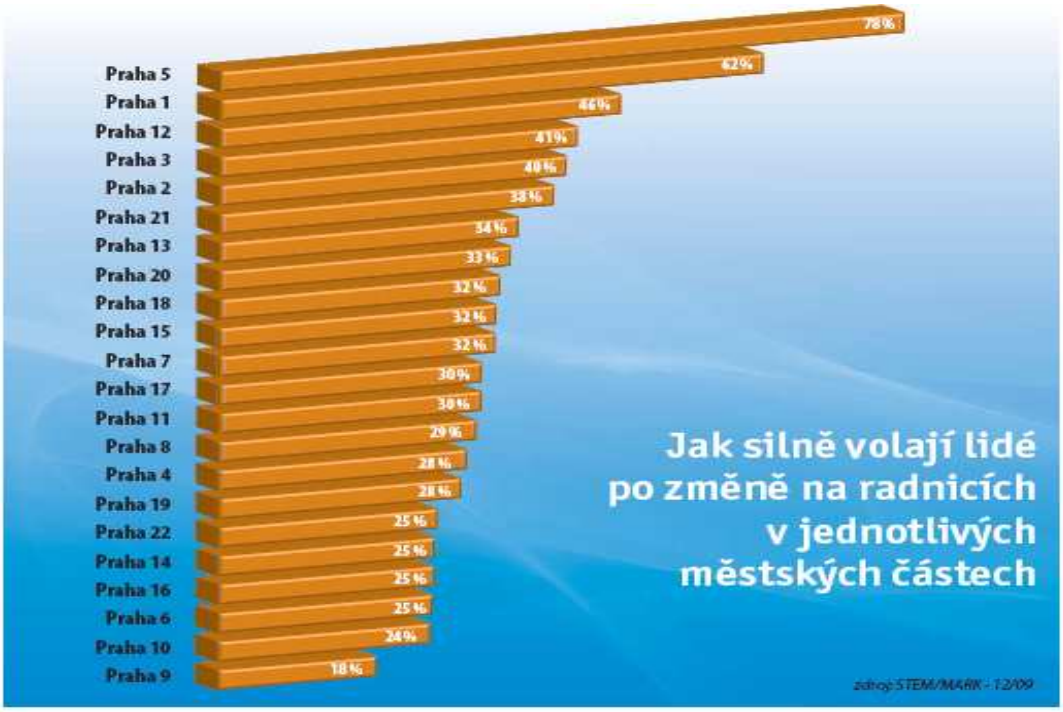

Zdroj: PRAŽAN (leden 2010)

3.4.1 Služby občanům poskytované Městskou částí Praha 4

Následující zjištění čerpám z internetových stránek městské části a z analýzy časopisu Tučnák. Všechny následující informace čerpám z internetových stránek městské části Praha 4.

Sociální oblast

- Krizová linka AREION je řešením pro seniory a postižené, kteří se obávají samoty v okamžiku, kdy budou potřebovat pomoc. Městská část Praha 4 ji zrealizovala ve spolupráci s občanským sdružením Život 90.
- Praha 4 poskytuje počítačové kurzy, které v roce 2009 úspěšně zvládlo na 2000 studentů - seniorů.
- Na dvou místech v Praze 4 poskytuje sociální automobil terénní služby lidem bez domova.
- Telefonní linka 800 100 128 slouží pro poradenství seniorům v souvislosti s městskou částí Praha 4, např. pro služby úřadu nebo akce, které Praha 4 pořádá.
- Městská část také poskytuje dotované plavenky pro seniory do Plaveckého stadionu Podolí.

Doprava

- Městská část informuje občany o důležitých změnách a uzavírkách ulic. Monitoruje dopravní situaci po zúžení Legerovy ulice.
- Snaží se pro občany najít nová parkovací místa (za poslední 3 roky vzniklo 200 parkovacích míst).
- Praha 4 hledá strážce přechodů, které se nachází v oblasti základních škol.

Životní prostředí

- Městská část informuje občany o sběrných dvorech na odpad, o rozmístění speciálních kontejnerů (např. na psí exkrementy), o úklidu ulic.
- Pořádá akce, které podporují třídění odpadu (např. sběr PET lahví za tričko)
- Plán městské části vysázet 444 nových stromů v roce 2010 na 100 dětských hřištích na území Prahy 4. Zřizuje také mikroparky, což jsou místa s lavičkami a zelení mezi městskou zástavbou, kde je možné odpočinout si a posedět.
- Zavádí kontejnery na bioodpad z domácností, kontejnery na textil v rámci charity.

- Městská část zrealizovala akci Uklízíme Prahu 4, která byla součástí projektu Čistá Praha 4.
- Zapojení sedmi mateřských školek do projektu recyklohraní.
- Městská část zavedla zelenou linku pro občany, kde mohou nahlásit problémy se znečištěním.

Školství

- Městská část poskytuje informace o zřizovaných školách a nových projektech v oblasti školství.
- Pořádá kulturní, sportovní a jiné akce pro žáky mateřských a základních škol (např. 4x4 letní hry Prahy 4, což jsou sportovní hry pro žáky a studenty).
- Připravila pro rok 2010 v rámci podpory primární prevence sociálně patologických jevů druhý ročník soutěže „Čtyřlístek zdraví“.
- Zřizuje pro žáky základních škol dopravní hřiště.

Další služby

- V ekonomické oblasti vyhlásila radnice soutěž o nejlepší provozovnu městské části.
- Patrné jsou i tendence radnice pro zlepšení vyřizování různých žádostí a podpora informačních center městské části. Osm informačních center je rozmístěných na území městské část, aby občané nemuseli s ověřováním dokumentů nebo placením poplatků až na radnici.
- Zavedena byla komise občanů pro otevírání obálek kvůli zlepšení transparentnosti při výběrových řízeních. Pilotní projekt umožňuje účast občanů při jednání komise pro otevírání obálek a sestavení pořadí. Občané se budou moci přímo účastnit procesu obsazování uvolněných obecních bytů.

Představení některých služeb, které městská část poskytuje svým občanům, není vyčerpávajícím výčtem všech činností, které probíhají v rámci městské části. Předchozí text ukazuje příklady služeb a snahy o zlepšení participace občanů. Některé z těchto příkladů se objevují v rozhovorech.

Ze studia uvedených dokumentů vyplývá, že místní správa poskytuje občanům informace a plní své základní funkce. Vliv veřejnosti je patrný, témata jsou zřejmá a formy participace jsou viditelné. Studium dokumentů ovšem poskytuje jen pohled na přední linii, ale důležité je

také zkoumat, co se děje v zadní linii. Tedy důležité skutečnosti, které ovlivňují veřejný život v městské části, ale nevyskytují se v oficiálních dokumentech. Dokumenty, které vydává radnice, většinou neposkytují informace o konfliktech. O těchto konfliktech jsem získala prvotní představu až po studiu internetových stránek občanských sdružení. Důležité je tedy zkoumat, jaký vliv mají neformální vztahy. To jsem zkoumala pomocí rozhovorů s klíčovými aktéry, které by umožnily identifikovat zájmové rozdíly a možné konflikty, jejichž možnou existenci naznačilo také studium sekundárních pramenů.

3.5 Prezentace výzkumných poznatků z rozhovorů

3.5.1 Občanská sdružení, jejich zaměření, témata a zkušenosti v rámci městské části

Po zhodnocení teoretické části a dostupných dokumentů jsem přistoupila k výběru informátorů, které jsem kontaktovala telefonicky nebo prostřednictvím elektronické komunikace. Oba rozhovory s předsedkyněmi občanských sdružení, která bojují proti zhoršování životního prostředí ve svém okolí, proběhly v červnu letošního roku. Rozhovor s informátorkou č. 2 proběhl v jejím bytě. Druhý rozhovor byl uskutečněn prostřednictvím telefonického rozhovoru, který byl nahráván na mobilní telefon. Toto řešení jsem zvolila kvůli zaneprázdněnosti informátorky č. 3. Její odpovědi pro mě byly důležité, protože je jednou z nejvýraznějších mluvčích občanské veřejnosti, a to i z pohledu politických aktérů.

První sdružení občanů postižených Severojižní magistrálou (OS OPSM) bojuje proti nárůstu dopravy na magistrále, který je způsoben tím, že se podél magistrály staví administrativní budovy. Zabývá se životním prostředím a jeho monitorováním. Vyjadřuje se také ke stavbám na Pankrácké pláni, proto spolupracuje s dalšími sdruženími, jak popisuje předchozí text. Řešení dopravní situace na Praze 4 považuje za nekoncepčně vyřešené. V současné době sdružení reprezentuje okolo tří tisíc lidí. Prvním úspěchem sdružení bylo zastavení stavby nájezdové a sjízdné rampy ze Severojižní magistrály, které vyhráli ve správním řízení. Územní rozhodnutí bylo zrušeno. Před třemi lety podalo sdružení vlastnickou žalobu kvůli hluku proti Hlavnímu městu Praze. Spor u prvního obvodního soudu byl pro občanské sdružení vítězný.

Podle občanského sdružení nové vedení radnice (poslední komunální volby proběhly v roce 2006) s občany komunikuje, na rozdíl od minulého vedení. Sdružení uvádí příklad schůzky

starosty a občanského sdružení, kde došlo k diskusi nad stížnostmi sdružení. Diskuse jsou však vnímány jako většinou bezvýsledné. Z rozhovoru dále vyplývá, že si sdružení nemyslí, že by úředníci a představitelé městského úřadu jednali podle toho, co si přeje veřejnost. Představitelé radnice jednají v rozporu se zájmy občanů. Sdružení má také podezření, že radnice při svých rozhodnutích vychází z chybných rozptylových studií[2]. Za spolupracující politické představitele považuje sdružení opoziční zastupitele a zastupitele za Stranu zelených.

Druhé občanské sdružení iniciativa Pankrác (SOIP) se zabývá problematikou dostavby Pankráckého náměstí v Praze 4 a dalšími aktivitami. Hlavním cílem sdružení je ochrana přírody a krajiny. Sdružení se snaží hájit zájmy obyvatel. Aby přesně zjistilo, jaké zájmy to jsou, uspořádalo neanonymní anketu, kterou jeho členové osobně roznesli do 6000 domácností na pankráckých sídlištích. Při přípravě ankety spolupracovalo s radnicí a Útvarem hlavního architekta města Prahy. Tou aktivitou se sdružení snažilo zapojit občany do veřejného dění. Dále to můžeme interpretovat jako snahu a ochotu komunikovat s místní samosprávou. Občanské sdružení dosáhlo v oblasti, které se věnuje, více úspěchů. Za největší úspěch považuje, že Nejvyšší správní soud na základě jeho podání zrušil Územní rozhodnutí na Dopravní řešení Pankrácké pláně, což je podle internetových stránek sdružení velká přestavba silniční sítě na Pankráci, která by měla umožnit nárůst dopravního zatížení, které by bylo způsobeno dopravní obslužností plánovaných projektů. SOIP spolupracuje s dalšími občanskými sdruženími. Podařilo se sjednotit pět občanských sdružení na Praze 4, která jednají o problémech společně, mají a přijímají společná jednotná stanoviska. Zároveň se společně zúčastňují jednání ve správních řízeních. Sdružení jedná s radnicí Prahy 4 často. Avšak za složité považuje systém, jak se občanská sdružení mohou stát účastníky správního řízení. Systém je nastaven tak, aby „účast občanských sdružení ve správních řízeních byla silně omezena“ (přepis č. 3). Tento názor můžeme interpretovat tak, že občanské sdružení vnímá tento systém jako omezení participace sdružení na rozhodování v městské části.

---

[2] K umístění zdroje znečišťování ovzduší je nutný souhlas orgánu na ochranu ovzduší. Vydání integrovaného povolení je podmíněno vypracováním rozptylové studie. Zpracování vychází ze zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a Nařízení vlády č. 597/2006 Sb., kterým se stanoví imisní limity a podmínky a způsoby sledování, posuzování, hodnocení a řízení kvality ovzduší. (viz http://www.ecological.cz/rubriky/sluzby/zivotni-prostredi/rozptylove-studie/)

Z rozhovoru vyplynulo, že má sdružení špatné zkušenosti s úřady městské části. Předsedkyně sdružení si myslí, že jsou občané na úřadech nevítanými osobami a protěžováni jsou naopak investoři. Převážná část úředníků si vůbec neuvědomuje, že má sloužit občanům. Občanské sdružení říká, že úředníci a političtí představitelé vychází při některých svých rozhodnutích z nesprávných údajů. Rady Městských částí považuje za „jednobarevné“ (vítězem posledních komunálních voleb byla ODS). Pro občany to podle sdružení znamená, že pokud se politická většina o něčem rozhodne, občan nemá šanci rozhodnutí nijak zvrátit. Podle sdružení politici rozhodují o výstavbě města, bez ponětí o územním plánování a o řádném územním rozvoji města. Mnoho úředníků trpí syndromem „falešné loajality“ k úřadu ze strachu o zaměstnání. Podle názoru předsedkyně sdružení pak většinou jednání radnice není ovlivněno přáními veřejnosti. Vystupování občanů a dění na Obecním zastupitelstvu Prahy 4 je hodnoceno jako konfliktní vztah vrcholných představitelů radnice a veřejnosti.

3.5.2 Formy participace

OS OPSM jako formy participace na veřejném rozhodování využívá dopisy úřadům, emailovou komunikaci s představiteli radnice a navštěvuje jednání zastupitelstva. Dále uspořádalo petici, která čítala 1100 podpisů, a zúčastnilo se protestní demonstrace proti kácení lipové aleje podél Severojižní magistrály v Jihlavské ulici.

SOIP poskytuje informace občanům i zastupitelům městské části o dění na Pankrácké pláni a širším okolí, zveřejňuje svá stanoviska na webové stránce, pořádá petice, zveřejňuje svá podání k soudu, informuje média, řeší jednotlivé stížnosti týkající se různých oblastí problémů. Věnuje se také pomoci seniorům, kteří si třeba chtějí popovídat a cítí se osamělí. Podle sdružení se seniorům nikdo nevěnuje.

3.5.3 Vedení občanských sdružení, autorita občanských elit

Vedení OS OPSM má veřejné uznání svých příznivců. Lze na to také usuzovat podle počtu občanů, které zastupuje. Vedení často komunikuje s předsedy sdružení vlastníků domů. Uznání ze strany vedení radnice nepociťuje, spíše naopak. Předsedkyně sdružení je zastupitelkou Městské části Praha 4.

Vedení SOIP se těší veřejnému uznání svých příznivců, které se projevuje například častým poděkováním. Uznání od úřadů nepociťují, spíše naopak. SOIP vnímá představitele

spřátelených občanských sdružení jako veřejně uznávané. Z rady SOIP není žádná osoba členem politické strany.

3.5.4 Hodnocení úlohy politických aktérů při rozvoji občanské sféry

Vedení OS OPSM nemá důvěru v současné vedení radnice. Domnívá se, že na území městské části dochází k řadě nevýhodných prodejů pozemků, které buď vlastní Hlavní město a městská část s prodeji souhlasí, nebo patří městské části. V souvislosti s tím uvádí sdružení příklad, kdy mělo podezření na tlak radnice městské části a investorů na výstavbu nájezdové rampy u dětského hřiště v Bítovské ulici. Sdružení dále říká, že občané mohou mít podezření na to, že se jich radnice nezastane a hájí zájmy developerů. Podle předsedkyně sdružení by se také lidé mohli ptát, proč jsou některé prodeje pozemků na území městské části tak nevýhodné. Další podezření mělo sdružení o zneužívání funkcí k preferování soukromých zájmů u minulého vedení radnice. Informátorka č. 2 si myslí, že korupce na lokální úrovni je mnohem silnější než na celostátní úrovni. Za velký problém považuje sdružení rozdělení kompetencí mezi státní správou a samosprávou, protože samospráva nemůže zasahovat do kompetencí státní správy. Samospráva je pak stejným účastníkem správního řízení jako například občanské sdružení. Zároveň si však myslí, že se státní správa a samospráva v některých případech navzájem ovlivňují.

Političtí aktéři nejsou vnímáni jako osoby s elitním statusem. Představitelé radnice podle sdružení zastávají své funkce kvůli svým soukromým zájmům a kvůli „přístupu“ k městskému majetku. Politiku radnice označuje předsedkyně sdružení za „líbivou“. Tato politika zahrnuje například plavenky pro seniory, které jsou nabízeny v časopise Tučňák. Podle sdružení by měla být radnice otevřená a transparentní. Politickým aktérům by mělo jít především o veřejný zájem.

Političtí představitelé jsou vnímáni SOIP jako nedůvěryhodné osoby, které neplní předvolební program. Nepovažují je za elity, protože nehledí na zájmy občanů a na zdravé životní prostředí. Člen politické elity by měl mít vlastnosti jako je inteligenci, čestnost, spravedlivost, péči o obecné blaho, neúplatnost, kultivovanost a vstřícnost. A také k tomu zavazuje příslušnost k elitám. Takové vlastnosti však občanské sdružení u politických elit nenachází. Dále si občanské sdružení myslí, že jsou elity svázány sítí známostí a protislužeb, ale nemohou to dokázat. Za samozřejmý rys jednání politických elit je považována obrana

elitních pozic. „Elity“ se pak soustřeďují na své zájmy. Podle SOIP neexistují elity, které by efektivně vedly veřejnost.

3.5.5 Političtí aktéři a jejich pohled na občanskou participaci

Političtí aktéři byli vybráni podle funkce, politické příslušnosti a témat, kterými se zabývají. Přehled o politické reprezentaci městské části mi poskytly výsledky komunálních voleb z roku 2006. Ve volbách zvítězila se ziskem téměř 53 % hlasů Občanská demokratická strana. Po přepočtu na mandáty tak v pětačtyřicetičlenném zastupitelstvu získala nadpoloviční většinu - 29 mandátů. Funkci starosty a čtyř místostarostů zastávají členové Občanské demokratické strany. Na druhém místě ve volbách skončila se ziskem 16,5 % hlasů Česká strana sociálně demokratická, v zastupitelstvu získala 7 mandátů. Třetí v pořadí skončila Strana zelených, získala 13,6 % hlasů a v zastupitelstvu tedy 5 mandátů. Dva mandáty v zastupitelstvu získala s 8,1 % hlasů Unie Prahy 4. V zastupitelstvu zasedají také dva zastupitelé za Komunistickou stranu Čech a Moravy, která získala necelých 8 % hlasů.[3]

Rozhovory s politickými aktéry jsem realizovala v červnu letošního roku. První rozhovor byl uskutečněn se zastupitelem za ODS v oblastní kanceláři politické strany. Čtvrtý rozhovor proběhl v kanceláři Magistrátu Hlavního města Prahy se zastupitelkou za Stranu zelených, která je v zastupitelstvu opoziční stranou. Poslední rozhovor mi poskytl místostarosta ve své kanceláři na radnici městské části.

Z rozhovorů vyplývá, že jsou političtí aktéři obecně pro sdružování občanů. Občané by měli být aktivní ve veřejné sféře po celé volební období, ne jen zvolit si své zástupce. Pouze z prvního rozhovoru vyplynulo, že stačí si zvolit své zástupce a prostřednictvím nich prosazovat své zájmy. Mezi formy participace, se kterými se političtí aktéři setkali, patří veřejné projednávání různých záležitostí a setkávání s občany, petice a elektronická komunikace. Političtí aktéři mají zkušenost s participací jednotlivých občanů i občanských sdružení. Občané a sdružení řeší lokální problémy. Občany mobilizují teprve až vzniklé problémy, což můžeme interpretovat jako mezní situace (Beck). Občany podle zkušeností všech informátorů mobilizovala tzv. optimalizace škol (slučování škol) a problémy ohledně životního prostředí, které může způsobovat doprava a nová výstavba. Jiné oblasti sdružování

[3] Zdroj: www.praha4.cz

občanů nebyly součástí rozhovorů, protože při nich nedochází ke zjevným problémům, které by se řešily ve veřejném prostoru. Podle obou zastupitelů je nejefektivnější formou participace občanské sdružení. Představitel radnice přiznává předpojatost vůči určitým občanským sdružením. Jejich snahy hodnotí jako neúčinné, které nikam nevedou (přepis č. 5). Zároveň se však radnice snaží řešit a projednávat problémy občanů, které má ve své kompetenci.

3.5.6 Hodnocení míry participace občanů a její kvality politickými aktéry

Informátoři si myslí, že by měla být míra participace občanů obecně větší. Jen menšina lidí se zajímá o věci veřejné. Podle politických představitelů by měli občané více kontaktovat a kontrolovat své volené zástupce. Občané jsou podle nich obecně neaktivní, mobilizují se teprve až v reakci na problémy, které se jich přímo dotýkají. Participace je tedy podle vedení radnice dostatečná jen v určitých oblastech (např. životní prostředí). Podle zastupitelky SZ by lidé měli více navštěvovat zastupitelstva, aby byli lépe informováni o dění na radnici. Informovanost ohledně věcí veřejných hodnotí jako nedostatečnou. Z rozhovoru č. 4 vyplývá, že radnice o některých záležitostech neinformuje občany dostatečně. Zastupitel za ODS by uvítal více osobních kontaktů ze strany občanů.

Všichni informátoři hodnotí občany, se kterými se setkali v rámci své funkce jako sebevědomé osoby, které se nebojí vystupovat ve veřejném prostoru. Z rozhovoru č. 1 vyplynulo, že občané na zasedání zastupitelstva Prahy 4 vystupují jednotně. Zbylé dva rozhovory potvrdily mnohost názorů občanů. V názorech na dopravu jsou občané nejednotní. Podle představitele radnice se občané hádají kvůli svým osobním zájmům. Všechna občanská sdružení, se kterými se političtí aktéři setkali, mají své silné a občany uznávané mluvčí. Představitel radnice považuje větší sdružení občanů za sdružení profesionální.

3.5.7 Snahy politických aktérů přispět k rozvoji občanské sféry

V rozhovoru č. 1 hodnotí zastupitel kladně akce pořádané pro občany městské části. Jako příklady uvádí větší akce, které pro městskou část pořádá 4-Volnočasová, o.p.s., kterou zřídila obec za účelem kulturních aktivit, aby mohla lépe získávat sponzory. Tyto větší akce se uskutečňují v prostorách kulturních center Novodvorská a Spořilov a také na Pankrácké pláni. V rámci městské části probíhá i mnoho menších kulturních akcí pro občany. Akce, které pořádá městská část, však navštěvují hlavně žáci, studenti a senioři. Dále hodnotí informátor

kladně plavenky a počítačové kurzy pro seniory. Podle ohlasů občanů jsou služby městské části hodnoceny převážně kladně. Radnice by měla podle informátora poskytovat servis občanům, naslouchat občanům a zpříjemňovat jim život. Je přesvědčen, že ODS občanům naslouchá. Jako příklad uvádí starostu, který se setkává s občany často. ODS nehájí zájmy jedněch na úkor druhých.

Informátorka č. 4 hodnotí kladně některé snahy radnice informovat občany o dění v městské části. Tyto snahy jsou však stále nedostatečné. Radnice občany informuje na velkých kulturních akcích a zjišťuje názory občanů prostřednictvím anket a průzkumů. Velké kulturní akce nepovažuje informátorka za důležité. Jsou podle informátorky nákladné. Některé činy radnice jsou objektivním informováním občanů, jiné mohou být jen PR (přepis č. 4).

Podle informátora č. 5, který je místostarostou městské části, vytváří radnice mnoho možností pro participaci občanů. Jako příklad uvádí hodinu se starostou nebo místostarostou, diskusní fórum na webu a zelenou linku. Radnice prostřednictvím svého časopisu a letáků informuje občany. Dále zjišťuje jejich názory a náměty prostřednictvím anket ve svém časopise a skrze dotazníky. Informátor si myslí, že je radnice dostatečně informovaná o zájmech občanské veřejnosti.

3.5.8 Hodnocení témat občanské participace politickými aktéry

Informátoři se v rozhovorech vyjadřovali k tématům, která jsou problematická z pohledu radnice, která o nich informuje v časopise Tučňák a na internetových stránkách. Tématy se rovněž zabývají vybraná občanská sdružení.

Informátor č. 1 považuje dopravní situaci na Praze 4 za nekoncepčně řešenou. Pokládá za nutné tento problém řešit na úrovni státní správy. V souvislosti s tím upozorňuje na rozdělení kompetencí mezi státní správu a samosprávu. Městská část tedy nemůže vyřešit dopravní situaci, protože není vlastníkem komunikací. Na základě odborných studií si myslí, že zúžení Legerovy ulice zhoršilo dopravní situaci v přilehlých ulicích Prahy 4. K ostatním problematickým tématům se staví neutrálně. Požadavky občanských sdružení, která bojují proti dostavbě Pankrácké pláně a novým stavbám v okolí Severojižní magistrály hodnotí jako oprávněné.

SZ se snaží jako opoziční strana v zastupitelstvu ovlivnit rozhodnutí radnice, která považuje za nesprávná. Dále upozorňuje na nedostatečnou transparentnost na radnici. Komise by se

měly více otevřít občanům. Také čas, který mají občané vyhrazen na vyjádření při zasedání zastupitelstva, považuje SZ za nevyhovující potřebám občanů. Informátorka č. 4 považuje pronájem nové budovy radnice za nevýhodný. O sporných kauzách v rámci Prahy 4 se vyjadřuje takto: „Když se člověk podívá na majetkové poměry některých nabyvatelů nebo na vlastnickou strukturu subjektu, který od radnice kupuje ať už pozemek nebo nemovitost, tak se tam dají najít takové sporné nitě, které vedou někam ... nebo například, když byla ke správě obecního majetku zřízena 4-Majetková akciová společnost, kde de facto jsou hlavními představiteli … představitelé vládnoucí strany a i tam si můžete dohledat různá napojení, tak to vzbuzuje určitě pochybnost“ (přepis č. 2). Informátorka nesouhlasí s dostavbou Pankrácké pláně. Naopak souhlasí se zúžením Legerovy ulice, které pomůže jejím obyvatelům a Prahu 4 výrazněji nezatíží. Doprava je v rámci městské části nedořešená. Souhlasí s celkovým koncepčním řešením. Za sporné pokládá také výstavbu některých parkovacích domů. SZ s lokálními občanskými sdruženími spolupracuje a jejich nároky považuje za oprávněné.

Informátor č. 5 považuje problematiku dopravy za jednu z hlavních oblastí v rámci městské části. V souvislosti s tím upozorňuje také na rozdělení kompetencí mezi státní správou a samosprávou. V některých záležitostech radnice koná, v těch ostatních alespoň občany informuje. Dále hodnotí zúžení Legerovy ulice jako negativní pro přilehlou dopravu na Praze 4. Vychází přitom z odborných studií. Informátor souhlasí s dostavbou Pankrácké pláně, i když podotýká, že je parkování v této oblasti nedořešené. Nová výstavba je přirozeným vývojem města.

4 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zkoumat formování lokálních elit v podmínkách rodícího se demokratického režimu vládnutí a občanské sféry. Teoretická část práce objasnila nejen význam elit pro fungování demokracie, ale také jejich založení v občanské sféře a ovlivňování ze strany dalších institucí – ekonomických, politických i veřejné správy. Dále jsem využila sekundární zdroje (studie a výzkumné poznatky), které umožňují charakterizovat sledované souvislosti v kontextu reálných podmínek v České republice. Na základě těchto poznatků jsem se soustředila na dva problémy:

1. pomocí jakých témat a v jakých formách participace se utvářejí občanské aktivity a občanské elity (představitelé občanské veřejnosti) a
2. jak je ovlivňují představitelé (formující se elity) v oblastech ekonomiky, politiky a veřejné správy.

Zdrojem poznatků pro odpovědi na tyto otázky bylo studium dokumentů a polostrukturované rozhovory. Po prostudování radničních dokumentů se zdálo, že v městské části vše dobře funguje. Samospráva poskytuje občanům informace a plní své základní funkce. Další studium dokumentů poskytlo zjištění, jaká základní témata participace na lokální úrovni vznikají. Protože radnice městské části většinou neinformuje o možných konfliktech, které vznikají mezi politickou a veřejnou autoritou, bylo nutné zaměřit se i na jiné zdroje, jakými byl tisk vydávaný radniční opozicí a zdroje informující o aktivitách občanů ve veřejném prostoru.

Rozhovory ukázaly, že se občanské aktivity utváří pomocí témat, které se vážou ke každodennosti. Občané Prahy 4 participují převážně až v reakci na problémy, které se jich bezprostředně týkají. Těmito tématy, které mobilizují veřejnost, je životní prostředí, které ovlivňuje zhoršování dopravní situace a výstavba nových administrativních budov. Dalším tématem participace, které vyplynulo teprve až z rozhovorů, bylo slučování škol na území městské části. Různé formy participace využívají jak jednotliví občané, tak občanská sdružení. Nejčastějšími formami participace jsou petice, poštovní a elektronická komunikace, účast na jednání zastupitelstva a účast na akcích pořádaných radnicí. Občanská sdružení využívají k prosazování svých zájmů také cestu soudních procesů a demonstrací. Pouze menšina občanů se však zajímá o věci veřejné. Formy participace jsou relativně ukázněné. Pokud se občané sdružují, tak mají své uznávané mluvčí. Občanské elity, které se utváří pomocí závažnějších problémů, mají poměrně velkou podporu svých přívrženců. Občanská

sdružení na Praze 4, která nejvýrazněji participují, jsou silná také proto, že navzájem spolupracují.

Občanská veřejnost si myslí, že elity obecně nejednají ve veřejném zájmu. Z rozhovorů dále vyplynulo, že zde existuje jisté napětí mezi veřejností a politickými aktéry. V mém výzkumu jsou političtí aktéři zároveň vrcholnými představiteli veřejné správy. Občané politickým elitám nedůvěřují. Mají pochybnosti o morální autoritě politických aktérů. Pochybnosti občanské veřejnosti vychází hlavně z přesvědčení, že političtí představitelé neodpovídají vlastnostem, kterými by podle nich měly elity odpovídat. Mezi tyto vlastnosti patří hlavně čestnost, neúplatnost a péče o obecné blaho. Občanské elity se také utváří v závislosti na formování ekonomických elit. Ekonomické elity se snaží prosazovat své ekonomické zájmy hlavně prostřednictvím výstavby nových administrativních budov. A právě proti ekonomickým zájmům, které občanské elity považují za zásah do svých práv, bojují. Kromě těchto sporných témat, se však v rámci městské části, neobjevují žádné extrémní kauzy ani skandály.

Dále bych se chtěla vrátit k poznatkům sekundárních pramenů a porovnat je se zjištěními z mého výzkumu. Občanská veřejnost na Praze 4 si myslí, že je ve vleku svých politických a ekonomických představitelů, které však nepovažuje za elity. Což by také odpovídalo zjištění, že mají podle české veřejnosti moc rozhodovat o budoucnosti země finančníci, lokální politici a teprve potom představitelé neziskových organizací. Potvrdil se také fakt, že na lokální úrovni se největší důvěře těší představitelé občanské veřejnosti a teprve potom úředníci samosprávy a finančníci. Místní občanská autorita stejně jako celá veřejnost v sekundárních pramenech hodnotí elity jako skupinu, která nejedná podle toho, co si veřejnost přeje. Reflexivitu role elit jako konfliktní bych na lokální úrovni interpretovala jako větší, než na úrovni celostátní. Lokální samospráva má více možností setkávat se s občany. Z rozhovorů vyplynulo, že se političtí aktéři setkávají s kladným i záporným hodnocením svého jednání. Tam, kde občanské autority označují vztah politických aktérů a veřejnosti za konfliktní, jsou si toho političtí představitelé vědomi. Podle zjištění sekundárních zdrojů česká veřejnost hodnotí sama sebe jako ustrašenou. Toto zjištění informátoři nepotvrzují. Političtí představitelé hodnotí veřejnost, se kterou se setkali, jako skupinu sebevědomých lidí.

Potvrdilo se také, že elity přisuzují participaci veřejnosti na rozhodování větší důležitost než sami lidé. Dva ze tří informátorů považují participaci v Praze 4 jako nedostatečnou. Výzkum ukázal, že by měli lidé podle politických aktérů nejen volit své zástupce, ale také se sdružovat

a být aktivní po celé volební období. Také se potvrdilo, že lokální elity cítí vůči veřejnosti morální závazek. Stejně jako celá veřejnost neuznává ani občanská veřejnost na Praze 4 morální autoritu elit. Formující se lokální politické elity jsou podezřívané z korupce. Občanská autorita si myslí, že jsou elity svázané sítí známostí a protislužeb. Potvrdilo se také, že lokální politické elity veřejnost nevedou, a ta je ani nenásleduje.

I s ohledem na existující napětí a neshody, je vztah mezi veřejnou a politickou autoritou poměrně příznivý. Výzkum ukazuje, že je situace v Praze 4 relativně dobrá. Mé výzkumné poznatky tak korespondují s obrázkem 2 na str. 45, který ukázal, že 28 % lidí volá v Praze 4 po změnách na radnici. V porovnání s tím si na Praze 5 přeje změny na radnici 78 % lidí. Na závěr bych v návaznosti na Fričovu tezi (2008), která říká, že participace dělá z masy veřejnost, poznamenala, že aktivně participující lidé, o kterých se v rozhovorech mluví, jsou na Praze 4 veřejností. A mlčící většinu, jak ji označil pátý informátor, můžeme označit za masu.

Zkratky

NSS = Nejvyšší správní soud

ODS = Občanská demokratická strana

OS = občanské sdružení

OS OPSM = občanské sdružení Občanů postižených Severojižní magistrálou

MČP4 = Městské části Praha 4

P+R = Park and Ride

PET lahve = lahve vyráběné z umělé hmoty (polyetylénterefthalát)

PR = public relations (styk s veřejností)

SZ = Strana zelených

SOIP = Občanské sdružení iniciativa Pankrác

TSK = Technická správa komunikací

XY = anonym

UNESCO = United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation

5 Seznam literatury

1. FRIČ, P. a kol.: *Vůdcovství českých elit.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 296 s., ISBN 978-80-247-2563-5.

2. JODL, M.: *Teorie elity a problém elity*. Praha: Victoria Publishing, 1994. 156s., ISBN 80-85605-94-5.

3. FRIČ, P., NEKOLA, M., PRUDKÝ, L.: *Elity a modernizace*. *Průběžná zpráva z výzkumu*. Studie CESES 1/2005. Praha: UK FSV CESES FSV, 2005. ISSN: 1801-1519

4. FRIČ, P., NEKOLA, M., PRUDKÝ, L.: *Veřejnost a elity jako aktéři modernizace*. Studie CESES 9/2005. Praha: CESES FSV UK, 2005. 98s., ISSN: 1801-1640

5. MÜLLER, K.: *Češi a občanská společnost. Pojem, problémy, východiska.* Praha: Triton. (2002). 271 s., ISBN 80-7254-232-X.

6. MÜLLER, K.: *Koncept občanské společnosti: pokus o komplementární přístup. Tocquevillovské dědictví a giddensovská perspektiva*. Sociologický časopis 39 (5), 607-624 s., 2003.

7. MACHONIN, P., TUČEK, M.: *Zrod a další vývoj nových elit v České republice (od konce osmdesátých let 20. století do jara 2002).* Edice Sociological Papers 02:1. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2002. 60 s., ISBN 80-7330-011-7.

8. DISMAN, M.: *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2002. 374 s., ISBN978-80-246-0139-7.

9. HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s., ISBN 978-80-7367-485-4.

10. CHENAIL, R.J.: *Jak srovnat kvalitativní výzkum do latě?* Biograf Bulletin (15-16): 30 odst, 1998.

11. BANFIELD, E.: *Občanské ctnosti*. (Přeložil: Jiří Loudín). Praha: Victoria Publishing, 1995. 131s. ISBN 80-85865-12-2.

12. TOCQUEVILLE, A. de: *Demokracie v Americe I.* (Přeložil: V. Jochman). Praha: Lidové noviny, 1992. 378s., ISBN 80-7106-050-X.

13. PUTNAM, R.: *Making democracy work.* New Jersey: Princeton University Press, 1993. 258 s., ISBN 978-0-691-03738-7.

14. VAJDOVÁ, T.: *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje*. Zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index pro Českou republiku. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 2005. 119 s., ISBN 80-7204-379.

15. PEČÍRKA, J. a kol.: *Dějiny pravěku a starověku* II., Praha: SPN, Státní pedagogické nakladatelství, 1989 (3. vyd.). 473 s., ISBN 80-7021-787-1.

16 PEHE, J.: *Esej v knize: Soubor esejí - Filantropie v České republice a účast občanů na věcech veřejných - Community Partnership support initiative.* Jihlava, 2000.

17. DAHL, R.: *O DEMOKRACII*. Překlad: Jiří Foltýn. Praha: Portál, 2001. 192 s., ISBN 80-7178-422-2.

18. KONVIČKA, L., MÜLLER, K., SEIDLOVÁ, A., SZOMOLÁNYI, S.: Teoretická východiska a zkušenost výzkumu nových českých elit. Sborník ze semináře k výzkumnému projektu. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. 84 s., ISBN 80-7330-016-8.

19. Blackwellova encyklopedie politického myšlení. Barrister Principal, 1995. 560 s., ISBN 80-85617-47-1

20. Jiří Pehe - Média, průměrnost, populismus [internet]. Poslední revize 20.5.2010 [cit. 20.5.2010]. <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/media-prumernost-populismus>

21. Leyklopedia – Imperialismus [internet]. Poslední revize 20.5.2010 [cit. 20.5.2010]. <http://leccos.com/index.php/clanky/imperialismus>

22. LUX, M., SUNEGA, P.: Participace nájemníků. Sociologický ústav AV ČR, 2002 [internet]. Poslední revize 20.6.2010 [cit. 14.3.2010]. <http://seb.soc.cas.cz/publikace_download/publikace/sureuro_draft.pdf>

23. Městská část Praha 4 [internet]. Poslední revize 20.6.2010.<http://www.praha4.cz/>

24. Informační server pražské radnice – Magistrát hlavního města Prahy [internet]. Poslední revize 24.6.2010.<http://www.praha-mesto.cz/>

25. Naše4 (březen 2010) – časopis občanského sdružení Naše čtyřka. Praha: Boremi invest, a.s.

26. PRAŽAN – měsíčník politické strany Věci veřejné pro hlavní město Praha (leden 2010)

27. TUČŇÁK – měsíčník městské části Praha 4 (listopad 2009 – květen 2010)

28. PRAŽSKÝ METROPOLITAN – pražský čtrnáctideník (číslo 4, 2010). Praha: Press Media Group, a.s.

6 Přílohy

Příloha 1: Otázky pro rozhovory

Občanské sdružení

OS, jejich zaměření, témata, zkušenosti

Čím se vaše sdružení zabývá?

Kolik má členů nebo jakou má podporu?

Jakých úspěchů vaše sdružení dosáhlo v tématech, kterým se věnuje?

Jak často a kdy naposledy vaše sdružení jednalo s úřadem městské části Praha 4?

Jaké zkušenosti máte s úřady v rámci městské části Praha 4?

Pokud jste jednali s městským úřadem, jak posuzujete kvalifikovanost úředníků a představitelů městského úřadu?

Myslíte si, že je jednání vrcholných úředníků městského úřadu ovlivněno tím, co si přeje veřejnost?

Spolupracují tito vrcholní představitelé s veřejností nebo jsou s veřejností v konfliktu?

Forma participace:

Jakým způsobem (formy participace) se snaží vaše sdružení zapojovat občany do veřejného života? (dopisy úřadům, soudní cestu, demonstrace, petice nebo jiné)?

Vedení OS, autorita občanských elit

Má vedení OS veřejné uznání a podporu svých přívrženců a vystupuje jednotně nebo je vedení nejednotné, což oslabuje jeho veřejné uznání?

Lze označit některé představitele OS jako obecně uznávané? Působí také v politické nebo v ekonomické sféře nebo na radnici?

Hodnocení úlohy politických aktérů při rozvoji občanské sféry

Plní političtí představitelé Prahy 4 předvolební prohlášení?

Myslíte si, že se dá obecně důvěřovat politickým elitám na Praze 4 – proč ano, proč ne?

Jaké vlastnosti si myslíte, že má mít člen politické elity?

Jaké vlastnosti by měl mít člen politické elity?

K čemu podle Vás zavazuje příslušnost k politické elitě?

Myslíte, že jsou politické elity na Praze 4 svázány sítí známostí a protislužeb?

Myslíte si, že se politické elity soustřeďují jen na obranu svých privilegovaných pozic?

Vděčí elity za své postavení spíše známostem a korupci, svým schopnostem nebo něčemu jinému?

Představují současné elity veřejné otevřené sítě nebo neformální neveřejné sdržování?

Mají elity schopnost efektivně vést veřejnost?

Představitel radnice (politické strany)

Je podle vás dostačují, aby se lidé účastnili voleb a zvolili své zástupce nebo by se lidé měli sdružovat a prosazovat své zájmy i dalšími způsoby?

S jakými formami participace jste se doposud v rámci vaší funkce setkal/a?

Které formy participace občanů jsou podle Vás nejefektivnější?

Participují občané městské části podle vás dostatečně?

Jaké formy participace mimo ty, ke kterým již dochází, byste uvítal?

Vytváří radnice/politická strana možnosti pro participaci občanů?

Podporuje radnice aktivity občanů, a které konkrétně to jsou/jak podpora vypadá?

Jak byste hodnotil/a aktivitu občanů v rámci městské části?

- Jsou ustrašení a bojí se vystupovat/jsou sebevědomí a nebojí se vystupovat.
- Pokud jde o veřejné záležitosti, jsou občané jednotní nebo se hádají?
- Vystupují chaoticky nebo mají občanské organizace své mluvčí?

Považujete témata, se kterými vystupují OS za relevantní, nebo občané nejsou sto porozumět záměrům radnice nebo politických stran?

Jaký tématům dáváte přednost?

Otázky na události - jaké situace se vyskytovaly (ohrožení, zlepšení stavu, kauzy apod.)

Jak se vaše strana staví k projektům uskutečňovaným na Praze 4 v oblasti výstavby?

Myslíte si, že by měla výstavba například na Pankrácké pláni pokračovat nebo se zastavit a proč?

Jak přistupujete k dopravní situaci na Praze 4? Jakým způsobem přistupujete k problémům, které s sebou přináší severojižní magistrála?

Příloha 2: Přepisy rozhovorů

Rozhovor č. 1
Zastupitel městské části Praha 4 – za politickou stranu ODS (dále jen informátor č. 1)
T = tazatel
I = informátor

T: Nejdříve bych se Vás zeptala, jestli si myslíte, že dostačuje, aby se lidé zúčastnili voleb a zvolili své zástupce, nebo by se lidé měli sdružovat a prosazovat své zájmy i dalšími způsoby?

I: Tak já si myslím, že to je pak zbytečné dublování v podstatě nějakých zastupitelných orgánů. Myslím si, že chodit k volbám by lidé určitě měli a tím způsobem dávají nějaký názor, ať už na lidi nebo na politiku, v souvislosti se stranou nebo s osobnostmi. Takže já osobně proti sdružování osob v rámci různých občanských sdružení nic nemám, ale to pak trošku popírá ten demokratický princip volených zástupců, ať už na komunální nebo republikové úrovni.

T: S jakými formami participace jste se doposud v rámci Vaší funkce setkal?

I: Asi se zástupci právě těch zmíněných občanských sdružení. Jinak jiné formy, pokud neberu to, že se potkávám s majiteli různých společností, podnikajících na našem trhu, tak pokud jde o faktické formulování, tak spíš s tím občanským sdružením.

T: A jaká občanská sdružení to například jsou, jestli si vzpomenete?

I: Jsou to občanská sdružení, která hájí nějaké lokální zájmy, například v Hodkovičkách, tak tam jsme se potkávali nad nějakými zájmy a zájmy místních občanů, protože tam bydlím a jsem v zastupitelstvu a znají mě, takže se na mě díky tomu obrací a to podporuje i to, že volení zástupci by měli naslouchat občanům a hájit zájmy těch, kteří je tam zvolí.

T: Chtěl byste něco říct k participaci s ekonomickými subjekty?

I: Musím říct, že se spíše s ekonomickými subjekty setkávám z důvodu své vlastní práce, než abych se s nimi potkával za účely nějaké politické spolupráce, pokud to nejsou společnosti, které podporují pravicovou myšlenku a pravicové principy občanské demokratické strany, nebo stranu podporují i nějakým jiným způsobem, ať už sponzorstvím nebo jinými kroky.

T: Které formy participace občanů jsou podle Vás nejefektivnější? Které z nich, si myslíte, mohou něco změnit ve veřejném dění?

I: Nevím, jestli dokáži úplně odpovědět na tuto otázku. V podstatě na té komunální úrovni se, ať už já nebo moji kolegové setkávají spíše s občanskými sdruženími anebo s jednotlivci, ať už ze známosti nebo že si vyhledají kontakt na stránkách obce. …není rozumět záznamu …takže jsou to jednotlivci nebo občanská sdružení.

T: Participují občané městské části podle Vás dostatečně?

I: Myslím si, že by měli participovat více. Z mého okolí jsem řešil problematiku škol. Bylo tam x rodičů, se kterými jsem hovořil, se kterými jsme dávali dohromady koncepty školství na Praze 4 ohledně základního vzdělání, takže spíš možná na tom se snažili nějakým

způsobem participovat, protože se jednalo o děti zmíněných rodičů, protože mohly být přesouvány v rámci koncepce optimalizace škol na Praze 4. Ale spíše participovali, protože se jich to osobně dotýkalo, ale jinak musím říct, že mi přijde, že participují málo. Jednou za čtyři roky přijdou k volbám … není rozumět … a tam nějakým způsobem vyjádří souhlas s politikou určité strany, nebo naopak nesouhlas. Ale jinak jako … Jsou občané, kteří komunikují, dlouhodobě komunikují, a jsou občané, kteří k volbám přijdou a o nich čtyři roky nevíte.

T: Jaké formy participace mimo ty, ke kterým již dochází, byste uvítal?

I: V dnešní době elektronické komunikace je to asi nejčastější buď telefonický nebo mailový kontakt. Ten osobní se trochu vytrácí, což mě tedy mrzí. Ale chápu, že dneska je situace taková, že lidé vydělávají peníze v delších odpracovaných hodinách, než třeba osm, takže příležitostí na setkávání je málo. Na druhou stranu zase městská část, která je dneska (zastoupená) občanskou demokratickou stranou, dělá mnoho aktivit, kde se ti občané zapojují, chodí na různé akce. Mimochodem i x jich probíhá právě v místě mého bydliště v Hodkovičkách. A tam se s místními občany potkám a diskutujeme třeba o nějaké problematice, ale v podstatě je to díky těmto akcím, než že bychom si zavolali a potkali se. To se spíše nestává. Takže ten osobní kontakt se trošku vytrácí. To je, si myslím, škoda. Ale myslím si, že v dnešní uspěchané době se to asi moc změnit nedá.

T: Mohl byste pohovořit o akcích, které se Vás dotýkají nebo které občanská demokratická strana pro lidi pořádá, jak jste o nich mluvil?

I: Buď jsou to větší akce, které v podstatě pro městskou část vykonává 4-Volnočasová, kterou zřídila obec za účelem kulturních aktivit právě proto, aby třeba mohla získávat sponzory na tyto věci. Takže buď jsou to větší akce, ať už v prostorách kulturních center na Novodvorské nebo na Spořilově. Nebo hodně těch větších akcí se uskutečňuje tady na Pankrácké pláni na Kavčích horách. A pak jsou ty menší akce, na což městská část vypisovala granty. Bylo to třeba v rámci projektu Dobrých sousedů, - není rozumět- byly zapojený, ale i x dalších čtvrtí na městské části, ať už to byly čarodějnice nebo nějaký kulturní program nebo setkávání občanů. Už si myslím, že je to dvacátý rok, co je to, ale teď si přesně nevybavím, kdy se místní v Hodkovičkách každý rok setkávají, ale je to prostě takové setkání, na které městská část přispěla a umožnila třeba těm pořadatelům to udělat výrazně rozsáhlejší nebo za jejich výrazně menších finančních nákladů.

T: Takže je to pro ODS hodně důležité podporovat tyto aktivity?

I: To určitě, protože městská část, tedy úřad městské části, je tady pro lidi a ne proto, že zaměstnává úředníky, ale protože by měl poskytovat nějaký servis občanům, ať už servis z hlediska úřednického, takže nějaké pasy, občanky a evidence obyvatel, ale i na straně toho, že radnice hospodaří s určitými prostředky. Jsou to vlastně peníze občanů, takže by jim měla nějakým způsobem zpříjemňovat život na Praze 4. Pevně věřím, že se za ty čtyři roky, teď nám končí volební období, tak věřím, že se nám toho hodně povedlo. Hodně jsme kladli důraz na seniory. Udělali jsme pro ně hodně aktivit, například plavenky nebo počítačové kurzy, které jsme buď z větší části uhradili, nebo plně uhradili. Takže ti senioři se zvou na různé parníky, aby měli (chuť) do života. Protože si myslím, že se za minulých dob pro seniory moc nedělalo. Takže to si myslím se podařilo změnit. Na druhou stranu se pro mládež dělá mnoho aktivit, koncerty nebo byl „Joyride“, což si myslím, že byla velká akce, že mělo pro mládež spíše vyžití těchto aktivit. Chystáme i větší park, nějaký adrenalinový, ale všechno je to

samozřejmě otázkou peněz, protože to není úplně za pár korun. Podařilo se zrekonstruovat několik základních škol, několik mateřských škol, podařilo se scelit nějaké pozemky, takže se za ty čtyři roky pod taktovkou ODS toho na Praze 4 hodně změnilo a udělalo. A musím říct, že spoustu ohlasů mám, že opravdu se toho za poslední období hodně změnilo. Převážná část ohlasů je pozitivních.

T: A ty ohlasy dostáváte mailem nebo lidé osobně Vám je říkají?

I: Buď na těch setkáváních, ale jak jsem říkal, ten osobní kontakt je upozaděn, nebo je mailová komunikace. Anebo je to prostřednictvím zase nějakých známých se dozvídáte, že jsou občané spokojení s tím, že se udělal támhle park, támhle … není rozumět…takže to je všechno, o čem jsem tady mluvil a to mě pak samozřejmě těší.

T: Myslíte si, že občané využívají dostatečně tyto aktivity nebo by jste si spíše stěžoval, že jich tam chodí málo?

I: Jsou využívány z valné většiny. Myslím, že poslední akce na Pankrácké pláni, teď si to číslo budete muset ověřit, ale myslím, že to bylo něco okolo osmi, devíti tisíc lidí, kteří se tam vyskytli, i když nemusí být všichni z městské části Praha 4. Ale třeba plavenky, na ty senioři stávají frontu. Počítačový kurz, když jsme vypsali první běh, tak byl zaplněn během několika málo hodin. Takže tady si určitě na aktivitu stěžovat nemůžeme nebo na využívání služeb. Trošku možná by se mohli zapojit mladí, kteří nejsou ani ve škole, začínají pracovat nebo nejsou zdaleka v seniorském věku, tak tam je trošku ten zájem menší, než u školáků. Teď probíhají 4x4 letní hry Prahy 4, kde je přihlášeno zase několik tisíc účastníků z řad základních škol. Takže školy nebo ti senioři si myslím, že nás určitě jejich zájem netrápí, že by byl malý. Ta střední generace, ale spíš je to možná dáno tím, že jsou dneska všichni vytížení právě proto, že potřebují vydělávat peníze a zajistit nějakým způsobem rodinné žití.

T: Jak byste hodnotil vystupování, jak občanů, tak občanských sdružení? Myslíte si, že jsou spíše ustrašení a bojí se vystupovat nebo jsou sebevědomí a nebojí se vystupovat?

I: Nevím, jestli se dá úplně říct, že jsou ustrašení a bojí se vystupovat. Na naše zasedání zastupitelstev nás chodí občas kritizovat, chodí nás tam ale také často chválit za kroky, které ODSka na Praze 4 dělá na radnici. Takže jsou ti, kteří to berou, jako že je to jejich povinnost nebo že prostě na to zastupitelstvo přijdou. Chápu, že jsou i zastupitelstva, kdy zdaleka ne každý si může udělat čas na to zastupitelstvo nebo dojít vyjádřit svůj názor, ať už tedy pozitivní nebo negativní. A pak je pravda, že se tam stále objevují titíž , kteří si tam neustále stěžují, ale často také na věci, které městská část ovlivnit nemůže. Což je doprava, kterou má dneska na starosti Technická správa komunikací, která spadá pod Magistrát Hlavního města Prahy, takže je to pak velmi složité z pozice té městské části prosazovat, i když třeba dlouhodobě bojujeme za to, aby bylo vybudováno metro D. Dopravní obslužnost už je za hranicí kritického stavu, takže to dlouhodobě prosazujeme. Ale zřejmě na to má Magistrát a vedení Magistrátu jiný názor, tak se prostě jednoduše dělá metro A. A Déčko je jaksi upozaděno. Ale prosazujeme, chceme, teď se do toho vložil pan poslanec Benda, který se vlastně teď z nevolitelného místa dostal do Poslanecké sněmovny, takže se domnívám, že také to bylo tím, že řekl, že chce přispět ke zdárnému zahájení, a pak pokračování metra trasy D. Protože ta je velmi důležitá, ale jak říkám z pohledu městské části je trošku problém tohle nějak výrazně ovlivňovat.

T: Jak se vaše strana nebo Vy stavíte ke zúžení Legerovy ulice?

I: Já můžu říct osobní názor, protože aby to bylo oficiálně za stranu, tak byste se musela zeptat předsedy strany tady a v podstatě starosty městské části. Ale můj osobní názor je, který je tedy podložen několika studiemi, že to ublížilo v každém případě Praze 4. Ty studie mluví o zhoršení průjezdnosti nefrekventovaných ulic, takže to je jeden problém. Horší je, že si z Prahy 4 dělají, když to řeknu ošklivě, „nepražáci“ odkladové parkoviště, kde přijedou, prostě někde zaparkují, a pak cestují do centra. Takže si myslím, že by měl být zájem i nějakým způsobem budovat parkovací domy a nějaké P+R parkoviště více na okrajích Prahy, kde to možné ještě je. Neumím si představit třeba v oblasti Kačerova a Budějovické vystavět parkovací domy, to už by asi moc nešlo. To je ten druhý problém. A hlavně ten problém eskaluje, to už vlastně i ukázaly modré zóny. Proti kterým bych si dovolil říct, že většina tady členů v ODS je proti modrým zónám, protože koncepčně podle nás nejsou úplně dotažené. Za prvé omezují podnikatele v těch lokalitách, kde modré zóny fungují. A za druhé je to jenom eskalování toho problému a posouvání ho za hranice oblasti, která ještě modré zóny nemá. Takže ve chvíli, kdy byly zavedený třeba na Praze 2, se jednoduše auta přesunuly na Prahu 4, kde zóny nejsou. .. Nejvíce jsou ohroženy Nusle, kde je potkávací zóna s Prahou 2, tak se prostě jenom ta auta posunula na Prahu 4 a je to samozřejmě problém převážně pro rezidenty, že těžce hledají místa k zaparkování. Ale to jsem trošičku odběhl, tak pokud se vrátím k Legerce, tak naše studie ukazují, že to na Čtyřce zhoršilo. Chápu, že když se zeptáte na Praze 2, tak vám řeknou, že jejich studie prokázaly, že zase jim se ulevilo, a že Čtyřce to neublížilo. Ale tak my bychom se mohli přijmout nebo snažit prosadit nějaké opatření, že zbudujeme na hranici Prahy 4 s Prahou 11, jestli se nepletu, semafor a budeme auta pouštět až když bude volno na magistrále a je otázkou času, než se semafor udělá na kraji Prahy, a lidé budou stát až někam k Benešovu. Takže to je prostě jenom posouvání. Dalo by se to vyřešit koncepčně za celou Prahu a ne že si prostě každá městská část udělá jenom kousek svého.

T: Takže městská část nemá takové prostředky, aby tohle změnila? Takže se to musí změnit „celopražsky“?

I: Určitě, tak mělo by to vyjít z nějaké studie, kterou nechá vypracovat město Praha a přijde s nějakým revolučním nápadem, jak ulehčit celé Praze. Takže pokud k tomu budou městské části přistupovat tak, že každá bude hájit své zájmy, tak to nikdy nedopadne dobře. Takže by měla, samozřejmě po diskusi s jednotlivými městskými částmi, být nějaká koncepce dopravy, včetně dopravy v klidu. A tam by potom měla, s ohledem na jednotlivé městské části, prosazovat, za předpokladu samozřejmě, že se na ní shodnou, ale to znáte, že je problém, že vždycky bude někdo postižený a někomu se to líbit nebude. Nelze uspokojit sto procent osob. Ale dneska je to opravdu tak, že si ty městské části snaží prosazovat své zájmy někdy na úkor těch jiných městských částí. A to se domnívám, že prostě dobře není. A že by do toho měl vstoupit Magistrát, protože my nejsme vlastníkem komunikací jako městská část. Vlastníkem je Hlavní město Praha ve správě TSK, takže o tom my nerozhodujeme. Stejně tak chodníky, který díky novému zákonu ..není rozumět.. což jsme viděli, jak vypadal úklid chodníků, když to padlo na městské části. Jinak samozřejmě chápu, co tím pan senátor Kubera myslel, ale trošku se nedomyslel ten dopad na jednotlivé městské části, kterým chodníky nepatří. Patří Hlavnímu městu Praze, my jich máme pár, a přesto jsme byli nuceni je uklízet. Takže v podstatě taková ta nucená práce občanů se přesunula na nucenou práci úředníků městské části.

T: Problematickou záležitostí je také Severojižní magistrála. Myslíte si, že by se tam měla nechat „padesátka“ nebo naopak by to mělo být na té „sedmdesátce“?

I: Tak chápu, že když se zeptáme bydlících osob u Severojižní magistrály, že řeknou všichni, že by se to mělo zachovat, že řeknou, že by se tam měl úplně zakázat vjezd. Tak jako v té době, kdy tato komunikace vznikla, to si myslím, že jsem tady ještě zdaleka nebyl, tak se nepočítalo s tím, že za několik desítek let naroste doprava ve stovkách procent a že tedy severojižní magistrálou nebude projíždět tisíc aut denně, ale desetitisíce. Takže si myslím, že se ale dostáváme k tomu, že by se tohle mělo vyřešit koncepčně z úrovně Prahy, nikoliv městských částí, jak tedy dosáhnout toho, aby se to nějakým způsobem zlepšilo. Problém potom je ve chvíli, kdy byste začala dělat nějaké kroky, ať už by to bylo zastřešení Severojižní magistrály s tím, že třeba nebudou jen nějaké plasty, nějaké konstrukce, že si myslím, že se dneska dělá natolik moderna, že se může dát zeleň a budou koukat na nějakou zeleň, tak jsem přesvědčený, že to nebudou jednotky lidí, ale desítky možná stovky, co se ozvou, že to prostě nechtějí. Ono najít to řešení, aby se uspokojila alespoň převážná většina, nebude asi jednoduché. Z pohledu mě jako řidiče, mně je to v podstatě jedno, jestli je tam padesátka nebo ne, protože dneska je ta Severojižní magistrála tak přetížená, že se divím, že někomu ta padesátka vadí, když tam sedmdesát v podstatě nemůžete jet nikdy, kromě v noci. Takže já říkám, že je vlastně jedno, jestli tam je nebo není, protože většinou se po té magistrále posunujete tak dvacítkou. Je to v podstatě jedno, ale zase to pak svádí k tomu, že ti řidiči tedy zvolí jiné objízdné trasy a začnou zase zatěžovat vedlejší komunikace, které nejsou tak postavené na tu zátěž a začnou být zase problémy, zase se začnou objevovat nějaké díry a zase to bude problém v rychlosti a přetíženosti a ten se promění v ten problém, že ta komunikace přestane být sjízdná.

T: Potom bych se Vás zeptala, jak se díváte na dostavbu Pankrácké pláně, jestli jste pro nebo proti?

I: Teď se bavíme o obchodních centrech?

T: Mluvím o tzv. mrakodrapech.

I: Musím říct, že já k tomu mám asi neutrální postoj, takže mně to nevadí, možná mi to také nevadí proto, že tady nebydlím. Možná, že kdybych tady bydlel, tak bych k tomu měl jiný postoj. Na druhou stranu ta Pankrác je centrem této lokality Prahy 4, takže pokud to bude koncepčně postaveno tak, že to bude nějaké zajímavé obchodní centrum, ale i s tím, že tam bude nějaké kulturní, sportovní a jiné vyžití. Což bychom rádi ve vedlejším parku Kavčí hory udělali. Tak mně osobně to nevadí. Ale říkám, že mám v podstatě neutrální názor. Chápu, že jsou zase občanská sdružení, která proti tomu bojují, ale ona ta městská část toho moc, respektive volení zástupci, toho moc udělat nemůžeme, protože to spadá veškeré rozhodování do státní správy, do které my v podstatě vůbec nemůžeme zasáhnout. Nemáme k tomu jaksi žádný mandát. Tohle by musela vznikat někde z vládní úrovně nebo alespoň z nějaké ministerské. To už je pak někde jinde.

I: Takže si myslíte, že jsou námitky těchto občanských sdružení oprávněné?

I: Tak když vám bude chtít někdo za barákem někdo postavit mrakodrap, tak se to nikdy nikomu líbit nebude. Chápu, že mohou být ty osoby, k tomu nějakým způsobem, zdaleka ne asi motivováni, ale že jsou prostě nuceni, a hájí své zájmy. Na druhou stranu pokud bychom, pokud ti investoři splní veškeré zákonné normy, tak se jim v tom zabránit nedá. Nehledě na to, že buď je varianta, že se městská část zastaví tam, kde je, a dalších padesát let se nikam neposune, ale to znamená ani nepřitáhne žádné návštěvníky, nepřitáhne žádné spotřebitele, kteří tady zase utratí nějaké prostředky a tím přispějí do státního rozpočtu na tu městskou část

nebo na Prahu. Takže je ta varianta, že se zastavíme nebo je varianta, že se budeme vyvíjet, že si každý musí zvolit to, že bydlí v Praze, to znamená, že musí očekávat, že se Praha vyvíjí, že staré domy ustupují novým domům. Nedá se říct, že bych si přál, aby veškeré potenciální zelené plochy byly zastavěné a zeleň zmizela. To určitě ne. Ale pokud zmizí nějaký prostor, kde je územním plánem dáno, že se může stavět, tak samozřejmě se dá očekávat, že se tam jednou stavět bude. Dneska se tomu zamezí, mrakodrapy tam nebudou a podaří se těm odpůrcům to zastavit, tak třeba za třicet let až tady budou jiní, tak budou mít zase jiný názor. Takže tam mrakodrapy stejně stát budou. Takže se vraťme k tomu, že by to mělo být koncepčně vyřešené, aby ti lidé měli kde zaparkovat, nestáli na ulicích, překáželi provozu a rezidentům, výrazně nezatěžovali ovzduší, což je otázka spíše vývoje v automobilovém průmyslu. Tak já k tomu mám neutrální postoj, ale chápu ty, kteří proti tomu vystupují, ale jak říkám, to by asi udělal každý, když by mu za barákem vyrůstal mrakodrap.

T: Teď bych se Vás zeptala na prodej pozemku u Severojižní magistrály, projednávalo se to i na zastupitelstvu. Společnost XY chtěla pozemek koupit a postavit tam další administrativní budovu. Občanská sdružení jsou proti tomu, aby zmizel jediný pás zeleně, který odděluje jejich domy od magistrály. Co si o tom myslíte?

I: K tomuhle asi nemohu moct říct, protože nejsem až tak zasvěcen do téhle problematiky. Já jsem slyšel pár útržků některých informací. Víte ono je těžké, když nejste v pozici uvolněného zastupitele a nemáte to na plný úvazek a musíte se samozřejmě také nějak živit, dělat svoji práci, tak nemáte až tak úplně přehled. V podstatě řešíte, co vás buď zajímá nebo to, na co se vás zeptají občané, prostě s čím mají problém, tak to řešíte. A to s čím za vámi někdo nepřijde, tak neřešíte, protože to berete tak, že to nikomu nevadí. A tím si možná odpovídáme i na ty vaše počáteční otázky. Je málo lidí, kteří se zajímají a měli by se zajímat více. A více bombardovat, když to tak řeknu, své volené zástupce, aby s tím něco dělali. Já k tomuhle nemůžu moc říct, neznám, jaké tam jsou majetkové vztahy, komu to patří nebo nepatří. Nevím ani přesně, co územní plán říká, takže k tomu já se můžu těžko vyjádřit.

T: Jak velký si myslíte, že je tlak developerů na městskou část? Myslíte si, že vyvíjí nějaký tlak, aby mohli koupit některé pozemky?

I: Tak tlak developerů je logický na skupování pozemků, ale v podstatě i na jakékoli jiné věci. To se můžeme bavit o ministerstvech atd. Každý se snaží svoje zájmy nějakým způsobem, ať už je to developer nebo podniká v úplně jiném sektoru. Takže ty tlaky tam být můžou, ale samozřejmě, že se samospráva musí k tomu postavit za prvé tak, aby bylo vše v souladu s platnými předpisy. A pokud se vrátím k té lokalitě, tak já nevím, jaké tam jsou vlastnické vztahy. Jestli pozemek vůbec patří městské části, jestli nepatří magistrátu Hlavního města Prahy. Ale já jsem nikdy s žádnými developery nejednal, takže musím říct, že na mě žádný tlak vyvíjen nebyl. Takže jakmile přistane jakýkoli bod na zastupitelstvu, tak se k němu stavím podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Pokud k tomu nemáte tyto vedlejší informace nebo občané nepřijdou přímo za vámi, tak se opravdu rozhodujete, jestli si myslíte, že je to správně nebo to správně není. Samozřejmě, že na klubu se spousta věcí diskutuje a občas prostě k něčemu otázky nejsou, pak se to nediskutuje, bere se to jako, že to není nijak problematické, že to nikomu nevadí a není problém se za to postavit. V téhle věci prostě nevím, ani si nejsem vědom toho, že by v zastupitelstvu se to projednávalo, ale nemůžete si zase pamatovat všechno. Za ty čtyři roky těch bodů byly stovky, takže mě to říká jenom něco jako z informací tisku nebo že se s někým bavíte, ale neznám prostě konkrétně, o co jde. Takže těžko k tomu něco odpovědět.

T: Když se ještě vrátím k hodnocení participace občanů, myslíte si, že jsou občané jednotní nebo se spíše hádají a nedokáží jednotně vystupovat?

I: Co se týká tohohle, tak na zastupitelstvu občas vystupují občanská sdružení nebo zástupci občanských sdružení, tak že mluví jeden za sto, dvě stě, za tisíc, za x tisíc občanů, takže předpokládám, že dostanou nějaký mandát něco přednést a v podstatě mluví jako jednotně za ty lidi. Pak tam samozřejmě přicházejí i jednotlivci, ale ti každou chvíli řeší svoje věci, takže pokud jde o ty větší, tak jsou to většinou občanská sdružení, která tam vystoupí. Pokud jde o drobné, tak tam občas přijdou ti, kterých se to dotýká, a to je jeden, dva, tři občané v jedné věci. Takže těžko říct, jestli občané vystupují jednotně nebo ne.

T: Myslíte si, že sdružení vystupují chaoticky nebo že mají své mluvčí, kteří rozumí dané problematice?

I: Tak jsou to ti, kteří se tím zabývají. Ono v podstatě nejvíce vystupuje a nejvíce je slyšet SOIP, které se zabývá Pankráckou plání, ale i jinými věcmi, hlavně tedy okolím Pankráce. Tak ti vystupují na každém zastupitelstvu, píší starostovi. Já jsem přesvědčený o tom, že nejsme žádná demagogická strana, která nenaslouchá. Myslím, že to mohou občané slyšet na každém zastupitelstvu z úst starosty, že se on určitě ke každému problému postaví čelem. A je to určitě on, který může mluvit za městskou část nebo v podstatě jediný, kdo může za městskou část mluvit. A vím, že má desítky, stovky jednání s lidmi, že řeší, co je trápí, a že když někdo ten problém má, tak se s ním umí potkat a vyřešit to nebo minimálně delegovat na někoho, kdo může napomoct. Takže v tomhle jsme otevřená strana a neválcujeme něco jenom proto, že bychom hájili zájmy některých proti některým. Takhle mi to rozhodně nepřipadá.

T: Tak to by bylo ode mě všechno.

Rozhovor č. 2
Předsedkyně OS OPSM (informátor č. 2)

T: Čím se Vaše sdružení zabývá, abych to měla na záznamu.

I: Mám to také na internetu.

T: Stačí jen v krátkosti.

I: Naše sdružení, jak už napovídá název, je sdružení občanů postižených Severojižní magistrálou. Takže jeho činnost se soustřeďuje v území vymezeném ulicemi Vyskočilova a Michelská na obě strany magistrály a snaží se bojovat proti nárůstu dopravy na magistrále, který je způsoben tím, že se podél magistrály staví administrativní domy, takže v podstatě místo toho, aby se ten, jak říká primátor, nejhlubší infrastrukturní omyl minulé doby, doby komunismu ... napravil, tak se vlastně prohlubuje tím, že se magistrála ověšuje stavbami, které přitahují dopravu. Naše sdružení vzniklo v roce 1993, kdy měla zrovna tady, konkrétně před naším domem, vyrůst na zeleném pásmu benzínová pumpa. Poté jsme zjistili, že k té benzínové pumpě budou také patřit nájezdová a sjízdná rampa. Nájezdová rampa měla vést na hraně školního hřiště, sjízdná rampa tady do ulice Michelská, a nám se podařilo tu sjízdnou rampu zastavit, už když byla rozestavěná, a ta nájezdová rampa se proto také nestavěla. Ve všech svých kvalifikovaných oponenturách jsme poukazovali na to, že je tady neúnosně zatížené životní prostředí, že to je v rozporu se zákonem o ochraně ovzduší a se zákonem o veřejném zdraví. A v podstatě jsme ve správních řízeních vyhrávali, protože nadřízený orgán magistrátu, což tady bylo Ministerstvo dopravy, uznal naše argumenty a vlastně přiznal, že ta stavba není ve veřejném zájmu. A proto, že ty rampy by stáhly dopravu z okolních ulic a ta doprava je tady, jak jsem říkala, markantně zatížená. Takže, přestože jsme vyhrávali v těch správních řízeních, tak město od ramp neustupovalo a neustále pokračovalo dále a snažilo se je prosadit. Jak tedy hlavní město, tak městská část Prahy 4, která vlastně tyto rampy do územního plánu navrhla. Navrhla je s tím, že by v podstatě odlehčily ulici Budějovická, která vede také v blízkosti našich domů.. Ten vliv dopravy z ulice Budějovická nás tudíž zasahuje také, zasahuje nás i vliv dopravy z Jižní spojky. My jsme tady v tom území, které je skutečně nesmírně zatížené, protože na té Jižní spojce jezdí nákladní auta a ty mají 32krát vyšší emise, než auta osobní. A my si myslíme, že nejde řešit dopravu tak, jak se doprava řešila dříve, že se svádí na hlavní komunikaci. Doprava musí být rozptýlená a hlavně musí být omezená, musí být regulovaná. Protože se pořád nic nedělo, stále neustupovali, tak jsme před třemi lety podali žalobu kvůli hluku. Žaloba kvůli hluku pro nás byla výhodnější. Mohli bychom je žalovat i kvůli ovzduší, protože to je také nadlimitně zatížené, ale žaloba kvůli hluku byla výhodnější, byla to takzvaná vlastnická žaloba, že nám vypouštějí emise na naše nemovitosti. Je to podobná žaloba, jako třeba když vám soused vypouští močůvku na váš pozemek, tak soud nařídí, aby se zdržel toho chování, proto je to zdržovací žaloba. Takže skutečně po různých peripetiích to první obvodní soud uznal, ale řekl, že město nemá prostředky a že město proti tomu něco dělá, že buduje městský okruh. My jsme ale prokázali, že ani po výstavbě městského okruhu se to tady nesníží, protože doprava je zdrojová, není průjezdná, protože průjezdná doprava je asi 4 procenta z jednoho konce města na druhý konec města to je 4 procenta z celkového objemu, a pak je doprava, asi 30 procent, která se pohybuje v rámci toho místního okruhu, ale většinou je to doprava zdrojová, která je tady buď v těch administrativních centru, buď v BB centru nebo na Pankráci. Máme takové odhady, že BB centrum má vyprodukovat asi 25tis aut denně. Stejný počet, ne-li více Pankrác a okolo Budějovické jsou také samé administrativní budovy, takže to může narůst o 50tis a to už je

prostě příšerné, protože Evropská unie bude sledovatkvůli hluku i silnice, které mají ale ta další vlna jen asi 7tis aut a to už může způsobit nadlimitní hluk, má to být druhá vlna protihlukových map. No a my jsme původně chtěli být takové sdružení, které sdruží všechny občany, kteří žijí u Severojižní magistrály v celé její délce. To se nám v podstatě i podařilo hlavně tou žalobou, protože povzbudila další občanská sdružení, která podávala podobné žaloby. My tady spolupracujeme na Praze 4, dali jsme se jako sdružení dohromady, protože máme stejné cíle se Sdružením občanské iniciativy Pankrác, Pankrácká společnost, Ateliér pro životní prostředí, ještě se sdružením na Kavčích horách a tak, protože doprava tady na Praze 4 je něco co je naprosto nekoncepčního, nebere to v úvahu širší územní vztahy, to znamená jako, že je tady ta magistrála. Spíše se vydávají stavební povolení, vydávájí se na pokyn developerů, kteří využívají dopravní atraktivity magistrály a stavějí tady a oni jim to povolují. Státní správa má takové argumenty, že u magistrály nemůžete stavět obytné domy, protože je to tak zatížené a místo toho tam staví ty administrativní domy a přitom administrativní domy mají podle vyhlášky o obecně technických požadavcích na výstavbu povinnost postavit čtyřikrát větší počet parkovacích stání než obytné domy. To znamená, že když si postavíte dům, máte na 100 metrů povinnost jednoho parkovacího stání a oni mají na sto metrů 4 parkovací stání. Tak je to takový paradox, že oni tvrdí, že se tady bydlet nedá a přitom nám to tady několikanásobně zhoršují. V prostoru nynějšího BB Centra byla původně plánovaná podle urbanistické studie normální čtvrť s obytnými domy, měla tam být škola, měly tam být obchody, možná, že tam byla i nějaká administrativa, já nevím, ale potom se celá ta urbanistická studie dala k ledu a vyrostlo tam administrativní centrum, největší v republice. A taková administrativní centra vyrůstají v jiných zemích na krajích města, jo. Po tom vítězném sporu se k nám začali přidávat lidé, původně jsme reprezentovali tak asi sedm nebo osm domů.

T: Můžu se zeptat, kolik mělo Vaše sdružení členů?

I: My jsme tady oslovili několik domů. Původně zakládající počet byl asi 150 členů, ale rozrostlo se to, protože ve všech domech se postupně přidali. Já se scházím s předsedy těch společenství vlastníků, a když jsme podali tu žalobu, tak jsme vlastně reprezentovali asi 3tis lidí.

T: Takže tahle žaloba byl Váš největší úspěch?

I: Tahle žaloba byl náš největší úspěch. Předtím tedy byl úspěch, když jsme zastavili ty rampy, když jsme zastavili tady výstavbu jedné rozestavěné rampy, už se tady začalo kácet.

T: Já si to pamatuji.

I: Pamatujete si to? To bylo strašné. My jsme zastavili to kácení, ale jen proto, že bylo propadlé stavební povolení a tím pádem bylo propadlé i povolení ke kácení. Jenomže Česká inspekce životního prostředí to zastavila na 24 hodin, a pak to povolila s tím, že oni mají platné povolení ke kácení. Ale přitom to bylo to velké povolení a tomu podléhala ta malá povolení a oni to nemuseli znovu povolit, prostě mohli to tady zastavit. Ta stavba byla v roce 1999 a doteď ta rampa tady nestojí, takže to byl první náš úspěch. Tedy, první úspěch byl, že Ministerstvo pro místní rozvoj zrušilo územní rozhodnutí na tu rampu na hřišti školy, ale potom zjevně pod tlakem asi Prahy 4, investorů, další územní rozhodnutí vydalo. My jsme původně měli toto jejich rozhodnutí, že stavba rampy není ve veřejném zájmu, , ale přestože jsme měli vyjádření od dvou ministerstev, tak oni od ramp neustoupili a pořád vydávali nová stavební povolení na sjízdnou rampu. Ministerstvo dopravy jim je opakovaně rušilo. Nakonec

si vymysleli, že tady nejdříve ještě před rampou postaví protihlukové zdi. Ale my jsme jim argumentovali, že ta protihluková zeď, která byla nejdříve 4 metry, pak 8 metrů vysoká , by nás před hlukem neochránila, hlavně by odrážela hluk na druhou stranu na ulici Pod dálnicí a na ulici do Hodonínské. Byla by to taková úlitba, vy budete souhlasit s těmi rampami a my vám tady postavíme nějakou jakous takous bariéru. Takže bych řekla, že tím prvním úspěchem, v roce 1998 myslím, bylo zrušení toho územního rozhodnutí, ale potom v roce 2000 to územní rozhodnutí potvrdili a v roce 1999 bylo zastavení té rampy. Ale jak říkám, oni pořád jeli dál. Takže tenhle rozsudek kvůli hluku byl naším úspěchem a začaly se k nám přidávat domy právě jako v Hodonínské a Pod dálnicí. Já jsem se s panem architektem (Čihákem) z Hodonínské spojila ještě předtím, než jsme vyhráli ten rozsudek, protože jemu to tady taky vadí, jak rostou ty administrativní baráky jeden za druhým. Takže jsme se zkontaktovali. Takže teď máme všechny domy na této straně magistrály, ty věžáky a za nimi, je to asi podle toho jak se počítají vchody, že jo, jsou to obrovské domy, takže jak říkám reprezentujeme asi 3tis lidí a přidali se k nám další domy v Michelské a Pod dálnicí a Hodonínské

T: Zeptám se Vás na jednání s úřadem, jak často spolupracujete, jaké máte zkušenosti, co si myslíte o úřednících, jestli jsou kvalifikovaní nebo ne? Mohla byste o tom pohovořit?

I: Městská část na Praze 4 za té minulé doby, to byla, domnívám se, zkorumpovaná radnice. Tam byla vedoucím stavebního odboru paní Pavlová, která byla současným vedením radnice odejita, jenomže byla odejita na Ministerstvo pro místní rozvoj, na Praze 4 povolovala prostě naprosto všechno a nyní se s ní některá občanská sdružení setkala na ministerstvu Ještě se naše sdružení vyjadřuje ke stavbám na Pankráci, k těm mrakodrapům. Aktivně spolupracujeme, protože si myslíme, že to devastuje prostředí a má vliv i na nás, takže my spolupracujeme hlavně s Občanskou iniciativou Pankráce, protože ta výstavba devastuje životní prostředí tady a narušuje i panorama Prahy. Městská část za minulého období s námi absolutně nespolupracovala. Byli jsme tam, nikdo s námi nekomunikoval, jenom prostě neustále vydávali nová a nová stavební povolení. My jsme se odvolali, oni jim to zrušili a oni vydali prostě, jo počkejte ale. Pardon, tyhle naše stavby se týkaly hlavně magistrátu, protože to je velká doprava. Takže magistrát vydával ta stavební povolení, ta rozhodnutí. Městská část s tím vždycky souhlasila, neměla námitky. Komunikovat se s ní nedalo, za minulého období tady byl místostarosta pan Hejma a ten si koupil po částech nejdříve Brumlovku a pak další pozemky On tam byl původně jako rehabilitační lékař. Takže díky jemu, díky tomuto faktu dostávalo toto zařízení různé dotace a podobně a potom si koupil tu Brumlovku koupil , a pak si od městské části koupil pozemky, na kterých stojí, na kraji na té křižovatce, teď nevím jak se jmenuje ta budova, jestli je to Delta nebo budova Alfa, a další pozemek, kde se nalézá ta budova, která stojí naproti těm třem věžákům.

T: To nevím, jak se jmenují ty budovy.

I: Ano. Takže když se na to podíváte, tak to tam uvidíte. Prostě vyrostly tam dvě obrovské budovy. On získal to územní rozhodnutí na základě toho, že tam postaví sportovní zařízení a odcházel s rozhodnutím na administrativní budovy, a když dostal to územní rozhodnutí, tak to všechno prodal tomu Passerovi. Takže s někým takovým se komunikovat nedalo. A my jsme se to dozvěděli nějak pozdě, pak jsme proti té výstavbě protestovali ve správních řízeních, ale městská část ji stejně povolila. Pak se to na radnici vyměnilo, přišlo tam nové vedení, starosta Horálek a místostarosta Hudec, a my jsme je oslovili. A vypadalo to, že s námi budou komunikovat. Přišli jsme tam s rampami a nakonec nám starosta Horálek řekl, že sám má problém s tím, aby ta rampa vedla na kraji školního hřiště. Takže byla jedna schůzka a potom

šlo o to, že se vlastně začalo vše vracet do starých kolejí. My jsme se dozvěděli, že Magistrát chce prodat pozemek před naším domem, s tím zeleným pásem s lipovou alejí, kterou jsme vlastníma rukama vysázeli. A tak jsme se obrátili na starostu a starosta projevil účast. My jsme se s ním sešli znovu a diskutovali jsme o novém územním plánu a tady o tom zeleném pásu, protože byl připravovaný nový územní plán. A v podstatě nic z té schůzky nebylo. My jsme si přečetli usnesení Rady městské části Praha 4, že městská část souhlasila s prodejem tady toho zeleného pásu, tak jsme chtěli, aby zrušili to rozhodnutí, ten souhlas, a oni to neudělali.

T: Proč si myslíte, že to neudělali?

I: No, … To já nevím. V podstatě udělali to, co chtěl Magistrát. Tedy takhle, trend je takový, řekla bych, že město, jak městská část, tak Magistrát, rozprodává pozemky investorům, developerům v rozporu se zájmy občanů. Takže občané se právem ptají, v jakém zájmu to je. Občané mají podezření, že to je osobní zájem a že tam může být nějaká korupce. Toto nemohu dokázat, ale když jsme, prostě máme podezření z korupčního jednání. A jestli Praha 4 nechtěla tady do toho prodeje zasahovat…. Starosta řekl nejdříve, že město přeci hospodaří se svými pozemky. My se domníváme, že když město hospodaří se svými pozemky, tak by to mělo být ve veřejném zájmu. Tady je veřejný zájem zdraví a ochrana životního prostředí obyvatel. Ta zeleň tady zachycuje polétavý prach, na který se vážou karcinogenní látky. Ta zeleň je tady zcela funkční. Zvlhčuje vzduch, produkuje kyslík. Jsme v zatíženém prostředí, takže my toto nutně nechápeme. Můžeme to chápat buď , že tam je nějaké korupční jednání ze strany velké radnice, anebo že to je msta za to, že jsme se soudili s městem. A městská část se nás tedy v tomto vůbec nezastala. Městská část tvrdí, konkrétně to říká starosta, že chápe naši situaci, že hluk je tady velký, ale že protihluková opatření jsou na městu. No, ale potom když rozdělili územní řízení a rampy a osmimetrové protihlukové bariéry, předalo město řízení na na městskou část Praha 4 a městská část to povolila i s tím, že bariéry budou podél ramp My jsme argumentovali tím odrazem atd. A nic. Tak naše zkušenosti s úřady, jak z té městské části, tak z toho Města, jsou ve všech těch případech administrativních domů a ramp v podstatě stejné. Vždycky se například udělá rozptylová studie. Některé ty rozptylové studie, třeba na budovu Filadelfie, na ten mrakodrap, tak byly, neřekla bych, že byly zfalšované, ale někdy vycházely z nesprávných údajů. Rozptylová studie na Filadelfii vycházela z nižšího počtu aut,bylo tam devět set parkovacích stání a to se nepočítá počet jízd podle toho, kolik je parkovacích stání, ale počítá se podle tzv. obrátkovosti a ta je 3,6, takže tam bylo 3,6krát více jízd. Vycházelo i jiné imisní pozadí, protože to vycházelo z nějaké studie, kde oni si nějak napredikovali imisní prostředí z nereálných údajů. A to nejsou úředníci vůbec schopní kontrolovat, protože tomu většinou nerozumějí a také je to nezajímá. Naše připomínky však nedovedou vyvrátit a přesto je zamítají. Toho územního řízení na Filadelfii jsme se bohužel nezúčastnili, tedy já se toho neúčastnila. Ale u všech těch administrativních budov jsme se účastnili jako občanské sdružení a zkritizovali jsme jim tam rozptylové studie, že ty rozptylové studie prokazují, že je to tam nadlimitní, že podle zákona o ovzduší, když je něco nadlimitní, tak se to už nemůže zhoršovat, ale musí se to jenom zlepšovat. A oni vždycky řekli, že to je nepatrný příspěvek k tomu ovzduší nebo nepatrný příspěvek k tomu hluku. A to nejde, ani nepatrně se to nedá zhoršovat. Ale ve městě u úředníků panuje takový názor, to jsem slyšela na TSK, že kdyby se měl dodržovat zákon o ochraně prostředí, tak se v Praze nepostaví nikdy nic. Takže já jsem vždycky kvalifikovaně rozebrala ty studie, přesto vždycky to všechno prošlo, všechny ty administrativní domy prošly přesto, že nesplňovaly požadavky na ovzduší a tak. Takže ti úředníci dělají práci…, ti úředníci prostě rozhodují v rozporu se zákony. A nejsou za to nijak postižitelní. Protože my je za to nemůžeme žalovat, jako jsme žalovali město kvůli hluku v soukromoprávní žalobě.. My

jsme sice vyhráli u správního soudu konkrétně ty bariéry, teď naposledy jsme je vyhráli, takže to byl další náš úspěch, í, ale my nemůžeme dávat k soudu každou budovu a správní soud rozhodnutí jen zruší a vrátí k novému projednání

T: *Můžu se zeptat, třeba jaké formy participace občanů využíváte? Třeba dopisy úřadům nebo petice nebo jaké jiné formy vaše sdružení využívá?*

I: No, jistě. Dopisy úřadům jsme psali, psali jsme primátorům, psali jsme … , komu jsme psali? Se starostou komunikujeme emailem, taky jsme dělali petice. Na začátku jsme měli tedy petici, kterou podepsalo 1100 občanů proti těm rampám. Absolutní nezájem ze strany úřadů, jo. Takže formu petice jsme na nějakou dobu, na dost dlouhou dobu, opustili a rozhodli se, že půjdeme právní cestou, rozhodli jsme se pro soudní řízení a předtím než jsme měli ten soud, tak jsme oslovili magistrát , advokát je oslovil dopisem, v mimosoudním jednání, napsal jim, jaké jsou naše požadavky. Uvedli jsme tam dva typy řešení, jak by to tady mělo vypadat, že jsme tedy pro regulaci dopravy, že bychom chtěli mýtné již od křížení s Jižní spojkou, že bychom chtěli snížit rychlost. Po dostavbě okruhu bychom chtěli snížit počet jízdních pruhů, a pak jsme k tomu přidali požadavek odstoupit od stavby dalších administrativních budov, ale to nebylo v tom mimosoudním jednání. Měli jsme takové ty koncepční návrhy s tím, aby nám ještě vyměnili okna. Ta druhá varianta byla, byl teda ten tunel, protihlukový tunel jako nadzemní, buď skleněný, nebo z plastu. Tato varianta se ukázala jako jediná účinná, aby se dostali na zákonem stanovené limity. Nikdo na to neodpověděl, takže pak následoval soud. V podstatě ten soud je výsledkem toho, že s námi nikdo nekomunikoval. Potom, když jsme soud vyhráli, tak jsme se zase snažili komunikovat. Psali jsme dopisy primátorovi. Neodpovídal. Stěžovali jsme si právě tady na tu výstavbu administrativního centra s tím, že odbor životního prostředí dává souhlasná stanoviska s výstavbou, přestože jsou zde vysoce překračovány limity znečištění, , odbor životního prostředí na Magistrátu (a v podstatě tady na Praze 4 také), vydává rozhodnutí , která jsou v podstatě protizákonná. Žádná reakce. Naposledy jsme udělali petici k tomu „zelenému pásu“. Tu podepsalo 750 lidí. Udělali jsme demonstraci, vlastně jsme udělali transparenty „neprodávejte naše lípy, nechte nás dýchat“. Hezky jsme to vymalovali, já jsem nikdy nedělala malování, tohle mě k tomu ale dohnalo. Šli jsme tedy na radnici, na velkou radnici. Nenechali mě tam mluvit.

T: Hmm.

I: Prodej schválili. Takže jsem si řekla. Přemýšlela jsem proč jako. Jak je to vůbec možné. My se s nimi soudíme a oni ví jak je to tady hrozné. Znají naše argumenty, oni argumentovali tím, že to bude takzvaný protihlukový dům a že jim to ušetří výstavbu té protihlukové stěny. Ale my zase argumentovali tím, že by to částečně ochránilo jen jeden dům a na domy Pod dálnicí a v Hodonínské by to hluk odrazilo a přitáhlo by to pod naše okna další dopravu Přesto, že se nás tam zastali zelení a jiní opoziční zastupitelé, záměr byl schválen. Takže já jsem si kladla otázku, čím to je a řekla jsem si, že za minulého režimu byl člověk nepřítelem lidu a teď jste nepřítelem zástupců lidu, že jste si dovolili vlastně proti nim jít, je žalovat. Oni jsou ve svých pozicích, lidi si je zvolili, my máme držet hubu, že jo. Oni disponují se vším, rozprodávají majetek, který patří nám všem a hájí zájmy developerů a nehájí zájmy občanů.

T: A myslíte, že je to takhle i u úředníků na Praze 4, že hájí zájmy developerů?

I: Ano, přesně. To si myslím, že hájí zájmy developerů, protože píší často svá vyjádření tak jak jim to nadiktují developeři, třeba paní Janoušková z Občanské iniciativy Pankrác říkala, že

při čtení argumentů úředníků například v územním rozhodnutí poznala argumenty developerů, že znění bylo prakticky stejné.

T: A myslíte si, že to je spíše korupce nebo je to ze známosti, nebo z nějaké protislužby?

I: Podívejte se, tohle já nemůžu říct. Já bych spíše řekla, že co tady chybí je služební zákon. Ten služební zákon dává možnost, ten už je připravený, jen se na to někde podívejte.

T: Podívám se.

I: Ten už je připravený a neschvaluje se už řadu let. Vlády nenašly odvahu k tomu, aby ho schválily. Protože ten by činil úředníky nezávislými na samosprávě. Oni vám řeknou, že samospráva nemůže zasahovat do státní správy, nemůže zasahovat do vedení, do rozhodnutí, do územních rozhodnutí a tak, že se vyjadřuje jen jako ta samospráva, jako městská část, že je stejným účastníkem řízení jako jsme třeba my, jako je třeba občanské sdružení nebo občané, kterých se to přímo týká. Jenomže ta samospráva vždycky ovlivňovala státní správu. Za minulého vedení, tam jasně můžeme říct, že když pan starosta nebyl schopen prokázat 8 milionů, které získal. Kde získal 8 milionů na byt a dalších 8 milionů nebo já nevím kolik milionů na to, aby financoval nějaký animovaný film, a když to nebyl schopen to prokázat, tak to je jasná korupce. A když tam měl ve vedení úřadu, stavebního úřadu, paní Pavlová, která si potom koupila nějaké sídlo v Krkonoších, ve Špindlerově Mlýně. Odkud ty peníze bere? Tak jako tady jasně bylo, že ta samospráva sice nemá ovlivňovat státní správu, ale ta státní správa dělala to, co říkala ta samospráva. Já teď nemluvím o současném vedení radnice, je nechci obviňovat, ale některá jejich rozhodnutí prostě nechápu. .
T: A když jste mluvila o tom bytě, to bylo u starosty Horálka nebo u toho minulého vedení?

I: U minulého vedení, já nemluvím o starostovi Horálkovi, já teď mluvím o korupci, o níž mluvili všichni, kterým nebylo jasné, jak přišel starosta k penězům Co se týče tohoto vedení, tak tady je řada nevýhodných prodejů a člověk si klade otázku, proč jsou nevýhodné.

I: *Aha.*

I: Já jsem se dostala teď v dubnu do zastupitelstva městské části za zelené a nejdřív mě tam nevzali, že můj předchůdce, který se odstěhoval, oznámil svou rezignaci jen emailem ne písemně. tak mě neodsouhlasili rovnou na dubnovém zasedání zastupitelstva. .. Teď na červnovém zasedání jsem složila slib. Když jsem tam přišla poprvé, tak se zrovna prodávala budova Pacovského, což je jak je Raiffaisen banka, tak na druhé straně v blízkosti Budějovické ulice. ... Tam jsou stomatologické ordinace. Byla tam pohotovost a stomatologie. Tak oni tenhle dům prodávají za 8 milionů. Za 8 milionů dům! To je cena jednoho bytu. No tak, to si říkáte, jak je to možné, že jo. Nebo jsem hned dostala kauzu, prodej v mém volebním okrsku Michle. Zelený palouk se stromy v ideálním spoluvlastnictví městské části a soukromníka. Oceněn byl na 9 milionů. Cena na trhu je třikrát vyšší. Tak jako tak si říkáte, proč tohle dělají. Moje důvěra v tohle vedení prostě není.

T: Takže politické elity spíše obhajují své privilegované pozice, než aby sloužily veřejnosti?

I: Ehmm.

T: *Nebo vlastně ta politická elita obhajuje svoje pozice než aby dělala něco pro veřejnost.*

I: No, já si nemyslím, že jako obhajují privilegované pozice. Podívejte se, já jsem potkala paní, která také chodí na radnici Prahy 4 na zasedání komise jako občan, a ta řekla. Jak ona to řekla? Tady nejde o privilegované pozice. Tady jde o to, že se tam dostávají lidé kvůli svým soukromým zájmům, ne kvůli tomu, aby hájili zájem veřejný. Ano, ta pozice je, podle té paní, že mají přístup k městskému majetku a dokud bude co rozprodávat, tak tam prostě ti lidé budou.Tady je nutné, aby tam skutečně byli ti lidé, kterým jde o veřejný zájem. O zájmy občanů. Jako oni vám budou říkat, když se s nimi setkáte , že hájí veřejný zájem. Když se však připravoval koncept nového územního plánu, tak zelení zastupitelé prostě „nastrkali" lidem informace do schránek, všude tam, kde se připravovaly nějaké změny, nějaký zábor zeleného pozemku. A ti lidé tam přišli na zastupitelstvo a bylo to pěkně bouřlivé. A oni tím pádem za to, že to zelení prozradili, tak vyhodili uvolněnou zastupitelku. Ze začátku spolupracovali se zelenými, pak ale vyhodili uvolněnou zastupitelku za to, že prozradila jejich záměry. Tak jako, co to jako je? Radnice musí být otevřená a transparentní a tak. My jsme si ze začátku mysleli, já jsem si myslela, že tohle vedení zavede nový, úplně nový styl politiky, protože starosta se s námi začal bavit, a teď je to v podstatě stejné. A ta paní mi říkala, že tam polovina zastupitelů buď pracuje pro radnici anebo tam třeba dostali byty, jo a tak. Takže ta korupce na té lokální úrovni je mnohem silnější než v té celostátní úrovni. Protože opravdu, když vezmete toho minulého místostarostu Hejmu , který přímo tady získal pozemky, ten to přímo získal. Takže konflikt zájmů. Tihle ti pozemky nevýhodně prodávají.

T: Myslíte si, že se politické elity snaží spolupracovat s veřejností?

I: No to se nesnaží. Starosta dělá líbivou politiku, když v Tučňáku nabízí seniorům plavenky a takovéhle ty věci. No, myslím si, že státní správa rozhodovala pod tlakem samosprávy. Proč i nadále vychází vstříc těm developerům, to nemůžu říct.

T: Tak to by asi ode mě bylo všechno, všechny otázky.

Rozhovor č. 3
Předsedkyně SOIP p. Janoušková (informátor č. 3)

T: Tak já bych se Vás na začátek zeptala, čím se Vaše sdružení zabývá?

I: Hlavním cílem našeho sdružení je ochrana přírody a krajiny.

T: Kolik má sdružení členů nebo jakou má podporu?

I: Nezabýváme se počtem členů našeho sdružení, nevybíráme žádné příspěvky. Pro nás je podstatné, zda hájíme zájmy obyvatel. Proto jsme uspořádali neanonymní anketu, kterou jsme osobně roznesli do 6000 domácností na pankráckých sídlištích. Anketa obsahovala 45 otázek, ke kterým se respondenti vyjadřovali. Tuto anketu jsme pořádali (a otázky připravovali) ve spolupráci s radnicí a Útvarem hlavního architekta. Samozřejmě, že se jednalo o časově velmi náročnou akci. Abychom si další roky byli jisti výsledky ankety, tak jsme za cca 2-3 roky již dělali jen průřezové ankety na vzorku 1000 až 1200 obyvatel.Výsledky ankety se stále potvrzují.

T: Jakých největších úspěchů Vaše sdružení dosáhlo?

I: Dosáhli jsme více úspěchů. Za největší úspěch považujeme, že NSS na základě našich podání zrušil Územní rozhodnutí na Dopravní řešení Pankrácké pláně. Za velmi významné rovněž považujeme, že se nám podařilo sjednotit 5 občanských sdruženích na Praze 4 tak, že o problémech vždy společně jednají mají a přijímají společná jednotná stanoviska. Rovněž se společně zúčastňují jednání ve správních řízeních. Rovněž považujeme za významné, že se nám podařilo jako členům expertní komise zabránit zničení zeleně na Střeleckém ostrově, nebo dohodu s Pankráckou a.s., že jimi navržené domy v lokalitě u Bauhaus snížili tak, že výškově nebude přesahovat okolní zástavbu, tak jak byl jejich původní záměr, a proto méně zatíží dopravní obsluhou lokalitu Pankráce. Za významné rovněž považujeme, že se nám podařilo navázat osobní kontakt s UNESCO, které si velmi považujeme

T: Další otázka. Jak často a kdy naposledy teď Vaše sdružení jednalo s úřadem městské části Praha 4?

I: Byli jsme studovat dokumentaci ke správnímu řízení dne 9.6.2010. Celý systém jak se os mohou stát účastníky řízení je velice složitý. Podle našeho názoru je nastaven tak, aby účast os ve správních řízeních byla silně omezena.

T: Jaké zkušenosti máte s úřady v rámci městské části Praha 4?

I: Až na několik úředníků velmi špatné. Těžko se můžeme smířit s tím, že zatím co občané jsou na úřadě nevítanými osobami, tak investoři mají „dveře dokořán“ a jsou úředníky protěžováni. Převážná část úředníků si vůbec neuvědomují, že mají být službou občanům a jsou placeni z peněz daňových poplatníků.

T: Pokud jste jednali s městským úřadem, jak posuzujete kvalifikovanost úředníků a představitelů městského úřadu?

I: Považujeme za zcela chybné, že rady Městských částí jsou „jednobarevné“. To pro občany znamená, že pokud se politická většina o něčem rozhodne, občan nemá šanci rozhodnutí nijak

zvrátit. Z toho také vyplývá, že politici rozhodují o výstavbě města Prahy, aniž mají sebemenší ponětí o územním plánování a řádném územním rozvoji města, což považujeme pro hlavní město Prahu za zcela zničující. To se samozřejmě týká i neúcty k historickým památkám a devastaci zeleně. Mnoho úředníků trpí syndromem „falešné loajality“ k úřadu ze strachu o zaměstnání. Spočívá v tom, že i když jsou si z odborného hlediska jisti, že rozhodnutí je zcela chybné, nesmyslné, tak si názor ponechají pro sebe a raději na vše kývnou.

T: Myslíte si, že je jednání vrcholných úředníků městského úřadu ovlivněno tím, co si přeje veřejnost?

I: Pouze před volbami a to ještě zcela výjimečně.

T: Spolupracují tito vrcholní představitelé s veřejností nebo jsou s veřejností v konfliktu?

I: Podle vystupování občanů na OZMČP4 jsou s občany v konfliktu.

T: Jakým způsobem, jakými formami participace se snaží Vaše sdružení zapojovat občany do veřejného života?

I: Především poskytujeme různou formou občanům informace, rovněž i zastupitelům OZMČP4 o dění na Pankrácké pláni a širším okolí, zveřejňujeme naše stanoviska i na webové stránce, pořádáme petice, zveřejňujeme naše podání k soudu, informujeme média, řešíme i jednotlivé stížnosti týkající se různých oblastí problémů. Velkou část naší činnosti věnujeme i pomoci seniorům, kteří si třeba potřebují jen s někým popovídat, protože jsou osamělí. Zde pociťujeme velký nedostatek ze strany státu, neboť se těmto lidem majícím tyto problémy nikdo nevěnuje.

T: Má vedení OS veřejné uznání a podporu svých přívrženců?

I: Co je myšleno tím veřejným uznáním? Je tím myšleno uznání od úřadu nebo státu? To občanská sdružení jako taková nemají, právě naopak. Ani pan prezident nemá rád os, jak je obecně známo. Pokud máte na mysli podporu přívrženců, tak tu samozřejmě máme.

T: Jak se to uznání projevuje?

I: Jak se projevuje? Častým poděkováním za naší činnost, což nás velmi těší.

T: Lze označit některé představitele OS jako obecně uznávané? Působí také v politické nebo v ekonomické sféře nebo na radnici?

I: Domníváme se, že představitelé spřátelených os, o kterých jsme hovořili, jsou občany uznáváni. To je Sdružení občanské iniciativy Pankráce, Praha 4, Ateliéru pro životní prostředí, Pankrácké společnosti, Občanů postižených severojižní magistrálou, Arniky a Zelených Kavčích Hor. Z rady SOIP, P4 nikdo není v žádné politické straně a ani v minulosti nebyl. Naše předsedkyně byla 1 rok v roce 1991 poradcem zástupce starosty pro věci stavební a poradcem pro věci sociální.

T: Plní političtí představitelé Prahy 4 předvolební prohlášení?

I: Ne.

T: Myslíte si, že se dá obecně důvěřovat politickým elitám na Praze 4? Proč ano, proč ne?

I: Nedá. Rozhodně se o nich nedá hovořit jako o elitách. Nehledí na oprávněné zájmy občanů, především na zdravé životní prostředí, i když občanům toto právo zaručuje Ústava české republiky.

T: Jaké vlastnosti si myslíte, že má mít člen politické elity?

I: Měl by mít takové vlastnosti jako měla bývalá paní ministryně K. Kořínková a bývalý ministr pan Vavroušek. To znamená inteligenci, čestnost, spravedlivost, péči o obecné blaho, neúplatnost, kultivovanost a vstřícnost. U obou lze hovořit jako o politické elitě.

T: K čemu podle Vás zavazuje příslušnost k politické elitě?

I: K tomu, co jsem řekla u předchozí otázky.

T: Myslíte, že jsou politické elity na Praze 4 svázány sítí známostí a protislužeb?

I: Ano, nemůžeme to však dokázat.

T: Myslíte si, že se politické elity soustřeďují jen na obranu svých privilegovaných pozic?

I: Samozřejmě.

T: Vděčí elity za své postavení spíše známostem a korupci, svým schopnostem nebo něčemu jinému?

I: Myslíme svým schopnostem „k něčemu jinému …“

T: Představují současné elity veřejné otevřené sítě nebo neformální neveřejné sdružování?

I: Představují své zájmy.

T: Mají elity schopnost efektivně vést veřejnost?

I: O žádných takových elitách nevíme.

T: Tak to by mi stačilo.

Rozhovor č. 4
Mgr. Iva Kotvová – zastupitelka za SZ

T: Tak já bych se Vás na začátek zeptala, jestli si myslíte, že stačí, aby se lidé účastnili voleb a zvolili si své zástupce nebo by se měli sdružovat a prosazovat své zájmy i mimo volby dalšími způsoby?

I: Jsem zastáncem toho, že by měli být občané aktivní po celé volební období a určitě by neměli tu svojí možnost účastnit se na věcech veřejných zužovat jen do platného aktu voleb. To znamená, že určitě by měli nejenom bedlivě sledovat ty zástupce, které si sami zvolili, jakým způsobem oni hlasují, jakým způsobem vystupují, ale měli by se na ně i sami obracet se svými problémy, nějakými podněty, připomínkami.

T: S jakými formami participace občanů jste se doposud v rámci své funkce setkala?

I: No, tak já zejména právě s tím, když někde vznikne v nějaké lokalitě problém, ať už třeba, s čím jsem se konkrétně setkala, s nějakou výstavbou, která by se té lokality významně dotkla nebo i se slučováním škol, tak v těch případech se na mě občané obraceli.

T: A obraceli se na vás spíše jednotlivci nebo občanská sdružení?

I: To asi nejde jednoznačně říct. Obojí, jak jednotlivci, to bývá většinou třeba v počátku toho problému, pak se dost často i stane, že právě kolem toho problému se občané sdruží v nějaké to sdružení a postupují pak dále společně. Ale v zásadě jak s jednotlivci, tak se sdruženími.

T: Setkala jste se nebo víte o nějakých peticích, právě jak jste teď říkala, nebo víte například o nějakých demonstracích v rámci Prahy 4?

I: No určitě jednat tedy takové ty nejzásadnější věci, které se na území městské části dějí se potom snažím mít přehled, takže dost často vím tom, že se někde sepisuje petice a leckdy to bylo iniciováno v podstatě i z naší strany, kdy jsme občany na ten problém nebo diskutabilní stavbu třeba upozornili. Ale dost často se také stává to, že vlastně ty petice přijdou na úřad a potom jsou nám následně předloženy na zastupitelstvu, ale to může být také až ex post. I to se může stát.

T: Potom se vás zeptám, když jste říkala, že upozorňujete občany, jakou formou to probíhá?

I: No to asi záleží případ od případu a týká se to asi především těch kontroverzních stavebních záměrů. Tam skutečně třeba já nebo kolegové, podle toho, jak kdo bydlíme, tak do té lokality zajdeme a tam se zeptáme, jestli o tom vědí a několikrát už se stalo, že tímto způsobem se podařilo na tu věc upozornit a nějak se to a potom se to mohlo vyvíjet dál, to znamená, že potom ti lidé nebyli postaveni před hotovou věc.

T: Jak se na to třeba dívají kolegové z jiných stran, kolegové zastupitelé nebo zástupci radnice na to, že upozorňujete občany?

I: No kvůli tomu jsme měli v podstatě a máme řadu problémů, ale já zastupuji stranu zelených, tak vlastně prosazujeme aktivní účast občanů a myslíme si, že zásadní věci by se neměly rozhodovat bez jejich vědomí. A já si myslím, že v poslední době i to vedení radnice o některých těch svých záměrech informuje, třeba ohledně té výstavby parkovacích domů, což

je také taková trošku, z našeho pohledu sporná záležitost, takže v podstatě informují v tom svém radničním časopise i formou anket, dělají nějaké průzkumy, ale je zároveň dost věcí, které prostě dávají skrytě.

T: O kterých věcech tedy občany neinformují?

I: No no…

T: *Hmm. Které formy občanské participace jsou z vašeho pohledu nejefektivnější, které ve veřejném dění mohou něco změnit nebo...?*

I: No já si myslím, že určitě tedy silnější než hlas jednotlivce je hlas občanského sdružení, zejména, když je ještě podpořen nějakou tou peticí nebo takovouhle akcí, kde se nasbírá dost podpisů, tak to už je takový signál pro tu radnici, že by se tím problémem měla zabývat.

T: Participují občané podle vás dostatečně?

I: No, já si myslím, že to je bohužel takový obecný jev, že se většinou občané příliš nezajímají o to dění a začnou se zajímat většinou až v okamžiku, kdy něco nefunguje nebo když tuší nějaký problém...není rozumět záznamu.... Ale většinou to je zase, bohužel na několika třeba jednotlivcích, těch tahounech, kteří se třeba nějak zapojí výrazněji, ale jinak bohužel panuje spíše taková neaktivita. Alespoň tedy podle mých zkušeností.

T: Jaké další formy participace byste uvítala mimo ty, které už probíhají?

I: No tak určitě by bylo dobré, kdyby občan alespoň občas navštívil jednání zastupitelstva, kdyby tedy zjistil, co vlastně všechno se tam odehrává, protože si myslím, že to ani nevědí, co tam ta samospráva, čím vším se ta samospráva zabývá. Počínaje problematikou školství, bytovou problematikou, převody pozemků, převody nemovitostí. Tohle jsou všechno věci, které se v tom zastupitelstvu projednávají. A myslím si, že o tom lidé nejsou dostatečně informovaní. Samozřejmě, když vezmeme nějakou tu oblast jako jsou různá zájmová sdružení, tím myslím různé kulturní nebo sportovní kluby a tak podobně, tak tam samozřejmě to funguje, ale ten zájem o věci veřejné a možnost je ovlivnit, tak ten zájem moc velký není.

T: Myslíte si, že radnice komunikuje s občany dostatečně a myslíte si, že vytváří dostatek příležitostí pro participaci občanů?

I: No tak já si myslím, že těch snah není nikdy dost. Já se obávám, že dost často jsou informace i jednostranné, protože my tedy máme zkušenost, jako opoziční zastupitelé, že ten prostor pro nějakou veřejnou prezentaci opozičních názorů není moc velký. Na druhou stranu, radnice pořádá řadu akcí. Ale jak říkám ..není rozumět záznamu…, musí se odlišit, kdy je to objektivní informování občanů a kdy je to tak trošku takové PR.

T: Teď jste tady mluvila o akcích, které pořádá radnice. Jak byste je hodnotila? Myslíte si, že jsou u veřejnosti úspěšné nebo které naopak si myslíte, že jsou neúspěšné.

I: No ono je to zase otázka, co si pod tím představujeme, protože městská část dost často pořádá taková ta setkání, ať už tedy na Pankrácké pláni nebo v parku na Fidlovačce a podobně a tam byly prezentovány ...není rozumět záznamu… třeba konkrétně na té Pankrácké pláni nebo potom později bylo i co se plánuje v oblasti Budějovické, tak to tam k dispozici bylo.

Nicméně myslím si, že není tak úkolem radnice pořádat velké kulturní podniky, tam tedy dát ...není rozumět záznamu… to třeba dřív fungovalo, takové ty pravidelné koncerty na radnici, kdy tedy ten občan měl příležitost tam přijít alespoň večer na ten koncert a myslím si, že to tedy bylo i dost úspěšné, tak tam to by se mi jevilo jako lepší než nějaké ty akce velkých rozměrů, kde je nazváno spousta souborů a i náklady na to jsou potom velké.

T: Potom můžu se zeptat, kde byste viděla..

I: Možná ještě pardón, ještě bych dodala, že pokud jde o to zapojení těch občanů v té odborné rovině, tak tam si myslím, že by bylo dobré víc otevřít ty komise, které pracují, že většinou jsou členové zastupitelé. V některých komisích jsou odborníci. Já třeba sama jsem v komisi výstavby a dopravy a tam je třeba řada odborníků, architektů, ale myslím si, že by se ty komise mohly více otevřít těm nezastupitelům.

T: Mohla byste třeba zmínit nějaké úspěchy Vaší strany nebo konkrétně Vaše úspěchy v té oblasti, kterou se zabýváte?

I: No (úsměv), my jako tím, že jsme opoziční strana, tak nemáme ty, řekněme exekutivní pravomoci, to znamená, že dost často se stává, že se snažíme nějakým způsobem ovlivnit ta rozhodnutí, která vedení radnice, kdy třeba si myslíme, že nejsou správná, tak se nám podařilo právě na několika místech ovlivnit záměry, ať už to byla výstavba u Podolské vodárny nebo stále ještě se vlekoucí zase v oblasti Mezivrší, potom byl prodej pozemků ve ...není rozumět záznamu... Je to řada takových kauz, kde se nám tedy podařilo nějakým způsobem záměry radnice ovlivnit, a protože já vám tady jako, tím, že nemáme výkonné pravomoci, tak se mi trošku obtížněji definují úspěchy v tom pozitivním slova smyslu. Protože to, co jsem vám vyjmenovala, tak jsou vlastně úspěchy v tom, že se nám podařilo třeba zvrátit nebo zmírnit nějaké to rozhodnutí.

T: Jaká si myslíte, že je třeba největší ...není rozumět záznamu… radnice v těchto kauzách? Jestli si třeba vzpomenete na konkrétní případ.

I: No tak mě hodně leží na srdci. Ten rýsující se a podle mého nevýhodný pronájem nového sídla úřadu, protože tam se jedná vlastně o ten plánovaný pronájem na 35 let za 1,8 miliardy a podle všech těch věcí, co jsme tedy dostali do rukou, tak mě to nepřesvědčilo, že by to bylo pro tu městskou část výhodné. Pořád si ještě myslím, že by bylo výhodnější jiné řešení, ať už tedy koupě nějaké budovy, ale tady tohle si myslím, že je velká věc. No a pak jsou tam ještě diskutabilní prodeje. Ono vůbec kolem prodeje toho obecného majetku jsou nebo já osobně i my jako Strana zelených máme dost často pochybnosti, jestli je opravdu nutné, že bychom měli zrovna ten který pozemek prodávat a dost často jsou kolem toho i nejasné okolnosti.

T: Co si myslíte, že vede radnici k nevýhodným prodejům? Myslíte, že třeba za tím stojí nějaké neoficiální sítě známostí nebo jiné například, jestli to tak mohu říct, ale třeba korupční jednání, co si o tom myslíte?

I: Tak já vám na tohle také samozřejmě nemůžu dát úplně jednoznačnou odpověď, protože abych někoho, byť jen vzdáleně uvedla v podezření z nějakého korupčního chování, tak bych k tomu musela mít nějaký důkaz. Mě už jenom to, když se člověk třeba jenom podívá na majetkové poměry některých těch nabyvatelů, nebo na majetkové poměry, ale vlastnickou strukturu subjektu, který od radnice kupuje ať už pozemek nebo nemovitost, tak se tam dají najít takové sporné nitě, které vedou někam nebo v podstatě, i když například ke správě svého

majetku byla zřízena ta 4-Majetková akciová společnost, kde de facto jsou hlavními představiteli ...není rozumět záznamu… představitelé vládnoucí strany a i tam si můžete dohledat různá napojení. To vzbuzuje určitě pochybnost.

T: Takže si myslíte, že to není dostatečně transparentní?

I: Dalo by se říct no.

T: Potom, jestli se vás můžu zeptat, jak byste hodnotila aktivitu občanů v rámci městské části. Jestli si myslíte, že vystupují ustrašeně a bojí se vystupovat nebo že jsou sebevědomí a nebojí se vystupovat? Jak byste je hodnotila?

I: Já si myslím, že v celku co jsem měla příležitost zažít, tak spíš vystupují občané sebevědomě a už jsem přeci jen starší ročník, takže můžu tak jako pozorovat v průběhu toho období, že dnes už se ti lidé chovají daleko sebevědoměji, emancipovaněji. Takže si myslím, že tam nějaká ta obava není. To bych spíš měla strach ze strany zaměstnanců radnice, samozřejmě můžou nějaké takovéhle obavy být, co jsem tak i něco zaslechla, ale zase jsou to takové nepodložené věci, ale tak ze strany některých těch zaměstnanců můžou být třeba obavy, že když nesplní zadaný úkol podle představ, že by s tím mohli mít problém. Ze strany občanů si myslím, že celkem ne. Když třeba někdo přijde a na tom zastupitelstvu vystoupí, tak je to v celku sebevědomý projev.

T: Myslíte si, že mají vždycky občané šanci na tom zastupitelstvu vystoupit?

I: No to je další problém, protože vlastně jednací řád umožňuje půl hodiny po třech hodinách jednání zastupitelstva. Teď tedy došlo k úpravě jednacího řádu, že se ta doba prodloužila na 60min, což my tedy vítáme a i to vystoupení jednotlivých občanů se prodloužilo na 5 min, ale zase zároveň, když si to tak spočítáte, má možnost vystoupit zhruba tak pět a my jsme se snažili o to, aby pokud se na někoho nedostane, tak aby v ten samý den, v rámci toho zastupitelstva, mohl na konci toho jednání vystoupit v bodě „různé“ a tento návrh bohužel tedy neprošel. Takže, kdo z občanů přijde a nedostane se na něj, tak má šanci až na dalším zastupitelstvu, což je tedy dost nepraktické, protože ta zastupitelstva se konají řádově v intervalu dva měsíce, zhruba. Takže tam jako v tomhle problém vidím, že nemají dostatečnou možnost.

T: Pokud jde o veřejné záležitosti, jsou občané jednotní nebo se hádají? Nebo se třeba nemohou shodnout?

I: Já si myslím, že co člověk to názor a dost často se to projevuje právě v tady té práci, protože, když se jedná třeba o nějaké úpravy v oblasti dopravy a s tím já jsem měla zkušenost, protože jsem se ze začátku problematikou dopravy také měla možnost zabývat, tak tam se tedy dost často stává, že jsou protichůdné názory a že se ti lidé nemůžou shodnout, protože samozřejmě pak hraje roli, že každý si chrání tu svojí ulici a tu svojí část. To se týká třeba těch jednosměrných ulic a podobně. Takže tady zejména u těchto věcí je opravdu důležité to s občany důkladně prodiskutovat a snažit se najít nějaké opravdu fundované odborné řešení a to potom tedy prezentovat.

T: Vystupují chaoticky anebo mají občanské organizace své mluvčí? Jak jste se třeba měla možnost s tím setkat?

I: No tak já co jsem se setkala, tak pokud jde o ta sdružení, obvykle jsou reprezentovány nějakou silnou osobností, která pak funguje i jako mluvčí, takže si myslím, že...no rozhodně bych to nenazvala jako chaotické, to rozhodně ne.

T: Potom se vás zeptám na určité kauzy na Praze 4. Co si třeba myslíte o dostavbě Pankrácké pláně a jak se k tomu stavíte?

I: No tam já vidím hlavní problém v tom, že tam není dořešena dopravní situace a veškerá výstavba, která se tam plánuje, by zase přitáhla strašně moc dopravy a ta oblast už je dneska přetížená. Jsou překročeny limity, ať už se jedná o hluk nebo znečištění ovzduší a tak dále. Takže už jenom z tohohle pouhého důvodu, veškerá další výstavba je dost problematická. Pak navíc, pokud se týká těch výškových budov, tak tam vlastně i UNESCO vydalo doporučení ohledně výškové hladiny, ale obávám se, že na to příslušný stavební úřad nebere příliš zřetel, protože některá stavební rozhodnutí už byla udělaná nebo jsou v běhu. To považuji za vážnou chybu, protože podle mě, pokud přijde nějaké takovéhle doporučení, tak dokud ta stavba nestojí, tak by se to mělo tomu přizpůsobit.

T: Teď se Vás ještě zeptám na dopravní situaci. Jak se stavíte ke zúžení Legerovy ulice a jaký si myslíte, že to má vliv na Prahu 4?

I: No já si myslím, že to byl jeden ze sporných momentů, který jsme měli my jako strana nebo tedy já s vedením radnice, protože my určitě jsme podporovali zúžení Legerovy ulice. Považujeme to za takový první krok v tom celkovém konceptu zklidnění Severojižní magistrály. Byly zpracovány různé studie, s tím jste asi obeznámená, že jo. Něco zpracovala Praha 2, něco zpracovala Praha 4. Já si myslím, že ty dopady nejsou tak tragické, jak je měli někteří zástupci Prahy 4 líčit a v podstatě si myslím, že je to dobrý krok a že to tedy těm občanům v Legerově hodně ulevilo. Už jenom tady je důležitý takový psychický nebo psychologický moment, že se ta situace začíná nějak řešit. Je jasné, že se to opravdu musí řešit ve všech souvislostech, v širším okolí té magistrály a ne to utnout někde u Nuselského mostu, musí to jít prostě dál až k okraji Prahy, takže to řešení je samozřejmě náročné a zase to vyžaduje spolupráci všech možných od ...není rozumět záznamu… Nicméně si myslím, že to zúžení, že tam prostě tu svojí funkci plní.

T: V souvislosti s tím se zeptám, myslíte si, že je lepší jezdit 50 nebo 70 km/hod na té magistrále? Jak se k tomu stavíte?

I: No já si myslím, že určitě tou padesátkou, protože i když (není rozumět) pravidlem bývá, že se ta hluková hladina sníží asi jen o 3dB, tak už jen to je v tom celkovém součtu určitě znát a paradoxně i ta doprava je plynulejší než když se jezdí větší rychlostí. A myslím si, že i v noci by se to mělo dodržovat, protože tam je samozřejmě slyšet víc a i ten subjektivní dojem z toho hluku je větší, takže určitě jsem pro snížení rychlosti.

T: Dalším takovým problémem je vlastně Severojižní magistrála a ty stavby, které se mají stavět okolo. Jsou tam nějaké rampy, prodával se tam pozemek. Jak byste se vyjádřila k této problematice? Jak to vnímáte, jestli to sledujete?

I: Určitě to sleduji, protože vlastně i tady na zastupitelstvu hlavního města Prahy byl projednáván, není to tak dlouho, prodej pozemků u magistrály, kde je plánovaná výstavba nějaké takzvané protihlukové budovy, která by měla sloužit jako bariéra, ale my se domníváme, že to je nedostatečné, protože stejně ve vyšších výškách by to ten hluk určitě

neodtlumovalo, ale hlavně tam na tom pozemku je vzrostlá alej, staré stromořadí, pěkná zeleň a tam by byla velká chyba tu zeleň obětovat ve jménu administrativních budov, jejichž funkce by nebyla. Je to prostě také sporný případ.

T: Jak se díváte na názory občanských sdružení, které bojují jak proti dostavbě Pankrácké pláně nebo právě proti tady tomu pozemku? Myslíte si, že ty jejich názory jsou oprávněné nebo ty jejich požadavky, které mají ta občanská sdružení? Co si o tom myslíte?

I: Myslím si, že velmi často jsou ty nároky oprávněné a musím říct, že my jako Strana zelených s velkou částí těch sdružení i spolupracujeme a vyměňujeme si informace a čerpáme od nich informace a snažíme se potom případně některé ty požadavky prosadit. Konkrétně já mám tu osobní zkušenost v podstatě pozitivní.

T: Takže já myslím, že to by bylo ode mě všechno.

I: Když byste ještě něco potřebovala, tak se určitě ozvěte.

Rozhovor č. 5
Mgr. Václav Krištof – místostarosta Prahy 4

T: Tak nejdřív bych se vás zeptala, jestli si myslíte, že stačí, aby se lidé zúčastňovali voleb, volili si své zástupce anebo by se měli i sdružovat a prosazovat své zájmy i jinými způsoby než jenom volit?

I: Souhlasím s tím, aby se sdružovali a prosazovali své zájmy i jinak než jenom u voleb.

T: S jakými formami participace jste se doposud setkal v rámci vaší funkce?

I: Tak petice, ať už petice podle zákona nebo ne tedy přesně podle zákona, mailová komunikace, kdy občané nám sdělují názory na to, co se děje nebo se naopak neděje. A veřejné projednávání, zejména pokud ze strany městské části, že ten problém, který je, uchopí a snaží se ho nějakým způsobem projednávat anebo ...není rozumět záznamu… skoro předem anebo pak samozřejmě na základě tlaku občanů, kdy vlastně se jim snažíme vysvětlit, o co jde.

T: A setkáváte se třeba s jednotlivci nebo s občanskými sdruženími nebo se zástupci těch sdružení?

I: Tak záleží samozřejmě. Takhle, setkáváme se se všemi. Já z hlediska mých kompetencí, což je životní prostředí, kultura, volný čas, granty, jednám hodně se zástupci těch sdružení, ať už mají různou řekněme právnickou strukturu založení. A právě s některými spolupracujeme v rámci projektů nebo sloučených komisí třeba jako poradní ...není rozumět záznamu… S některými jednáme v rámci toho, když nás žádají o pomoc, ať už formou darů nebo grantů. Na druhou stranu musím říct, že bych se zase osobně setkával, z hlediska mých kompetencí, s těmi řekněme zájmovými skupinami typu Pankrác, že chtějí nebo nechtějí sjezd z 5. května a tak dále, to já nedělám. Před třemi lety jsem měl školství, kde jsem optimalizoval školy. Setkával jsem jak se SRPŠ, tak se školským sdružením pětiset rodičů, kteří na mě ječeli.

T: Které formy participace si myslíte, že jsou nejúčinnější? Z těch, o kterých jsme se tady bavili. Jestli občanská sdružení, petice nebo když přijdou občané na zastupitelstvo. Co si myslíte, že je nejúčinnější?

I: Řekl bych, že ta jejich činnost je odvislá samozřejmě jak od té formy, jak jste ji naznačila, tak od toho, kdo to konkrétně je. Protože nezastírám, že samozřejmě ta občanská sdružení jaksi už známe natolik, že člověk k nim přistupuje, že předem vím, co vlastně budou chtít a my na to máme nějaký předem daný názor, tak tam. Když je to neformální, tak si třeba hezky popovídáte, ale to k ničemu nevede. Když napíší petici podle zákona, tak jim podle zákona také odpovíme, ale také to k ničemu nevede. Na druhou stranu, pokud ten problém je řešitelný a 95 procent věcí, za které odpovídáme, je řešitelných, tak prostě když ...není rozumět záznamu… nejdeme proti občanům a snažíme se to vyřešit. Problém z mého pohledu je spíš někde jinde. Hodně si občané řekněme stěžují nebo nárokují nebo nás upozorňují na něco, co není v naší kompetenci.

T: Zeptám se Vás na dopravu, což bych řekla, že občany třeba hodně trápí a že tam ty kompetence jsou takové.

I: Tak doprava je samozřejmě jedna z těch hlavních oblastí, protože my teď máme ten krásný případ, kdy je skoro celá Prahy 4 na nohou, protože se opravuje asi 300 metrů Michelské a TSK, která na to má asi 260 milionu to rozdělila na 3 etapy. Nicméně v každé té etapě bude stát celá Michelská a půlka Prahy 4 a ještě nebo takhle, ono je to komplikované tím, že se zrovna v tomhle případě jde do 8 metrů, kde se určí vedení, já nevím čeho, takže to asi jinak nejde. Ale zase nejsou prostředky a schopnost nasazení sil takové, aby to ta TSK udělala najednou. To je ten problém, kdy my jsme vydali nebo kolega vydal tohle, materiál, kde to nějakým způsobem vysvětlujeme, ale že bychom to mohli nějakým způsobem ovlivnit, tak to ne. V té oblasti životního prostředí a péče o zeleň, kterou mám na starosti, je to tak, že bohužel, nebo takhle z jednoho pohledu bohudík, je nějakých 85 podnětů od občanů. Nejsou to naše pozemky, prostě je to TSK, Dopravního podniku, magistrátu, soukromníků, Úřadu pro zastupování státu v těchhle věcech a tak dále. I přesto v mnohých těch místech buď konáme tím, že upozorňujeme nebo využíváme nějaké kontakty, které prostě jsou, osobní a tak dále. A mnohdy se to podaří. Ale někdy je to prostě nad ty síly. Někdy máme samozřejmě šanci zasáhnout také formálně do správního řízení a tak dále, ale tam je nutno říct, že je to státní správa, kdežto já, my nemůžeme v podstatě nařídit státní správě konat.

T: Když jste tady mluvil o Pankrácké pláni, jak se k tomu stavíte vlastně i z pohledu životního prostředí? Říkáte, že je to váš obor. Myslíte si třeba, že jsou ty stížnosti těch občanských sdružení oprávněné?

I: Jsem ukázkovým příkladem. Mám pronajatý byt, takže koukám vlastně v ulici Plamínkové nebo na druhou stranu koukám na Arkády. Nastěhoval jsem se tam v okamžiku, kdy Arkády ještě nebyly dodělané a dodělávaly se. Jako radnice jsme si byli tu stavbu prohlédnout a tak dále. V tom okamžiku občanská sdružení už několik let tady působila. Na druhou stranu se nakonec potvrdilo, že v okamžiku dodělání a toho, že to je funkční, tak jsou občané v podstatě spokojeni. S výjimkou parkování trochu, kde se zase snažíme třeba v té Plamínkově, v tom vnitrobloku to (poskládat) trochu jinak, aby se tam těch aut vešlo víc. Uvažujeme o nějakých automatech, kde by se platilo jen přes den. Na druhou stranu, vyjma Arkád je to samozřejmě i celá magistrála, kdy sem ze všech satelitních městeček prostě přijedou, postaví to co nejblíže metru a jedou do práce. To se neřeší. Ale vrátím se ke stavbám. Já si myslím, že by si občan zvykl poměrně rychle na to, že se něco postaví, když vezmu tu samotnou plochu, kde ještě budou tři anebo čtyři stavby. Kdyby se to postavilo všechno najednou a za dva roky byl klid a už by byl klid navždy, tak bychom to asi zvládli lépe, než když je to postupně, což bohužel je dané zákonem a vývojem společnosti. Druhá věc je, jestli se to má stavět nebo nestavět tyhle ty věci z hlediska toho, že to přitáhne nějaký automobilový ruch a tak dále.

T: A vy sám jste pro dostavbu?

I: Já se vám klidně přiznám k tomu, že jsem před rokem navrhoval péefko Prahy 4, kde bude vizualizace té dostavby. Já si prostě myslím, i s ohledem na historii, v Paříži, v Londýně se v jisté době strhávaly celé bloky domů a stavěly se místo toho nové. Samozřejmě, že teď už to taky takhle neprobíhá, ale to město má nějaký vývoj a já si myslím, že nemůžeme ten vývoj řešit tím, že zakážeme auta. Když bychom tady udělali referendum, jak se tím ta sdružení ohánějí, dám proti sobě referendum dostavba-nedostavba Pankrácké pláně a vedle toho referendum, tak dobře vzdáme se aut, tak by to asi nedopadlo. Čili já jsem pro dostavbu. Řekl bych proto, aby byla co nejrychlejší, aby to jednou provždy bylo hotové. Protože pak má i větší smysl naše práce, viz centrální park a návaznost a vytvoření nějakého ...není rozumět záznamu…, co bude fungovat. Ale to samé fungovalo za socialismu, tohle plánování, kdy všechno bylo všech a teprve po té změně systému se shodou okolností i vlastnictví těch

pozemků, s výjimkou restitucí, rozpadlo na ty různé společnosti, které jsem tady vyjmenoval. A to třeba nám, samosprávě Prahy 4, z hlediska té péče toho, co občané chtějí nebo nechtějí, dělá problém.

T: Jak se městská část staví ke zúžení Legerovy ulice? Myslíte si, že to Prahu 4 nějak postihlo?

I: Tak máme i studie. Když pominu ty studie, tak to nejjednodušší jakoby kontrola toho stavu (přilehlých silnic ukázala), že se nám opravdu zaplnily ulice, kde do té doby provoz nebyl. Jelikož já jsem dřív působil na Praze 2, mám tam gymnázium před Nuselským mostem, tak vím od roku já nevím 1994-5, jak to tam vypadá. Dělaly se tam i studie a taky vím, že jelikož je tam základní škola, že ta vymírá, což tedy znamená, že v Legerovce samotné bydlí hrozně málo lidí. Jsou zde nějaké instituce a několik, deset, patnáct bytových domů. Čili můj pohled na to, kdybych nebyl tady ve funkci je ten, že prostě opravdu, díky tomu, že se trošku odleví těm stovkám, v lepším případě, obyvatel u Legerovy ulice, tak to poškodí stejným způsobem několik tisíc obyvatel, dejme tomu u nás. Ale ty objízdné trasy, které jsou od Prahy 11 přes Prahu, přes Bohdalec, Prahu 10 a nakonec tam neprojedou Legerkou, ale Anglickou a uhnout teprve tam. Z tohoto pohledu opravdu musím říct, že nám to nepomohlo. Našim občanům to uškodilo a domnívám se, že Praze 2 to pomohlo fakticky hrozně málo.

T: Takže když se vrátím k té participaci, myslíte si, že občané Prahy 4 participují dostatečně?

I: Ze svých resortů řeknu až moc. Ale zase to musím vztáhnout k tomu, že kdyby byly ty jejich podněty cílené na to, za co odpovídáme, tak by to žádný velký problém nebyl. Problém je s tím, že jsou cílené sice na nás, ale v naší kompetenci ty věci nejsou. Když mi zopakujete tu otázku, tak bych to.

T: Jestli si myslíte, že občané Prahy 4 participují dostatečně.

I: Určitě.

T: Jaké třeba možnosti vytváří radnice k participaci občanů?

I: Víte, já jsem byl průkopníkem toho, že jsme třeba měli hodinu se starostou nebo se zástupcem starosty, já byl zrovna první, my jsme tady seděli a čekali on-line, pseudo on-line (ve srovnání s internetem) tak ale vlastně na podněty občanů a tak dále, my jsme přímo odpovídali. Druhá věc je, že zase na tom webu máme diskusní fórum, kde občané pověsí otázku a my na to odpovídáme nebo podřízení a tak dále, jak kdy samozřejmě. Čili to funguje. Jsou tu třeba, z hlediska životního prostředí, zelená linka, kam můžou lidé hlásit své problémy se znečištěním okolí. Čili myslím si, že tenhle segment funguje. Na druhou stranu bohužel funguje to, co mám v tom letáku, kde je, že nepořádek, který nevznikne, tak nemusíme uklízet. Nepořádek dělají občané. Máme spoustu případů, kdy občané založí skládku a za týden nás šikanují, abychom ji uklidili. Další moment je časopis Tučňák, kde tedy sdělujeme to, co považujeme za nutné, vhodné. Začali jsme i s těmito řekněme letáky o životním prostředí, o Michelské a tak dále. Dělají se ankety, ať už přes web nebo přes Tučňák, tam byly návrhy na asi deset parkovacích domů, kdy jsme zjišťovali názory občanů. Na informačních střediscích jsme měli třeba mapy, kam občané vyznačovali odpadkové koše a lavičky, koše na psí exkrementy. Já jsem třeba dělal, dělali jsme dotazníkovou akci ohledně toho školství tehdy. Teď jsme dělali zase loni, kvůli té Čisté Praze 4, jsme dělali ve dvou segmentech vlastně sídliště a staré Nusle ...není rozumět záznamu…, kdyby s námi občané spolupracovali,

co by udělali a tak dále. Čili já si myslím, že těch informací máme poměrně dost. V podstatě, i když pominu vlastní práci těch úředníků, tak těch podnětů máme hodně. Takže tam si nemyslím, že by bylo něco, o čem bychom nevěděli nebo o čem by občané nebo o co by občané usilovali.

T: Potom bych se vás zeptala, jak byste hodnotil aktivitu občanů? Jestli si myslíte, že jsou občané sebevědomí nebo naopak ustrašení a nechtějí vystupovat?

I: Díky moderní technice, počítačům, si myslím, že pro ty, kteří ten počítač mají, je poměrně jednoduché na adresu mojí nebo dalších kolegů napsat něco. Mám tady pár povedených schovaných mailů. Takže si myslím, že to funguje, že tam to problém není. Zažil jsem 8 škol, kdy na Horáčkově, tam chodí děti prominentů, zaměstnanců z našich třech televizí. Na té takzvané besedě jsem byl a 4 kamery natáčely všechno. Byli tam dva moderátoři naladění vůči nám, mě, negativně, vůči tomu plánu, no a zhruba 450 rodičů, kdy jako šest jich kladlo otázky najednou a sedmý na mě křičel, proč neodpovídám. Takže tam bych řekl, z toho úhlu vaší otázky, že tam samozřejmě občan ztrácí nějaký svůj ostych. Samozřejmě je tady nějaký rozdíl mezi tím, když přijdou občané poprvé teoreticky ke mně nebo ke starostovi, to samozřejmě funguje, úcta s tou funkcí spojená, to určitě. Ale zase.

T: Takže byste obecně občany nepovažoval za ustrašené? Nebo že nechtějí vystupovat.

I: To určitě ne. Já myslím, že těch dvacet let po revoluci přineslo to, že (ten ostych) není. Samozřejmě, že čím menší město nebo vesnice, na těch vesnicích se všichni znají. Čím větší město, tím asi díky té anonymitě a tak dále, jsou ti občané svobodnější. Čím menší, tak je to komplikované tím, že se tam všichni znají. To ale není záležitost politická, spíše sociologická.

T: Myslíte si, že pokud se jedná o veřejné záležitosti, že jsou občané jednotní nebo se hádají?

I: Myslím, že jsou schopní se i hádat, ale nikdy ne napřímo. Já to uvedu na tom příkladu domu, kdy nám občané na některých místech volají po parkování, po parkovacích domech, ale v okamžiku, kdy ten parkovací dům má stát támhle na jejich dohled, tak to se jim samozřejmě nelíbí a chtějí ho mít někde jinde. Což je na druhé straně svým způsobem také pochopitelné. Ale těch míst není mnoho. Tak to jsou ti aktivní. Na druhou stranu je nějaká mlčící většina a myslím si, že je to stále mlčící většina, která vlastně, když jakoby skočím na ten začátek, se více méně vyjadřuje v těch volbách. Pak prostě jakoby přijímá pasivně. Pokud se jich opravdu něco v tom místně nedotkne, tak to přijímá pasivně a jakým způsobem, co my uděláme nebo co se uděje, se prostě podle toho chovají. Mlčící většina se nevyjadřuje k parkovacímu domu, ale pokud my ho tam postavíme a oni mají ten problém, tak ...není rozumět záznamu.

T: Potom bych se zeptala na občanská sdružení nebo občanské organizace, myslíte si, že vystupují chaoticky nebo mají své mluvčí, kteří za ně mluví?

I: Za ty profesionální, to si jistě doplníte, které to u nás tak mohou být na Praze 4, samozřejmě mluvčí. A pokud je ten problém řekněme užší nebo místnější v tom smyslu, kvůli domu nebo trávníku, tak tam se vždycky někdo vygeneruje, kdo je ochoten ten mail napsat nebo ten dopis a nějaké to setkání s námi přijít a musíme pak jednat. Tam se pak jedná spíše o vůdce z nutnosti, který se prostě vytvoří, protože bez té komunikace to nejde.

T: Tak to by ode mě bylo všechno, takhle by mi to stačilo.